

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

František z Assisi a dějiny františkánského řádu
Ivana Štědronská

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

František z Assisi a dějiny františkánského řádu

Ivana Štědronská

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za cenné informace, rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Život Františka z Assisi.....	3
1.1 Život na přelomu 12. a 13. století, historické souvislosti.....	3
1.2 Náboženská situace, gregoriánská reforma církve.....	4
1.3 Životopisy svatého Františka.....	6
1.4 Dětství a mládí Františka z Assisi.....	6
1.5 Františkova první almužna.....	8
1.6 Osobnost mladého Františka.....	9
1.7 Válka mezi Assisi a Perugií, Františkovy první vojenské zkušenosti.....	9
1.8 Františkovy sny o rytířských dobrodružstvích.....	10
1.9 Návrat domů, první navštívení boží.....	11
2 Františkovo obrácení, nový život.....	13
2.1 Úplné obrácení k bohu.....	13
2.2 Františkova pouť do Říma.....	13
2.3 Vidění Krista u sv. Damiána.....	14
2.4 Úsilí o opravu kostelíka sv. Damiána.....	16
2.5 Návrat do Assisi, snaha o narovnání vztahů s otcem.....	17
2.6 Žaloba.....	18
2.7 Život o samotě, přepadení loupežníky.....	19
2.8 V klášteře.....	19
2.9 Péče o malomocné.....	20
2.10 Oprava kostelíku sv. Damiána.....	21
2.11 Františkovo poznání evangelní chudoby.....	21
2.12 Františkovo první kázání.....	22
2.13 Úspěch Františkových kázání.....	23
3 Řád menších bratří.....	24
3.1 Františkovi první učedníci.....	24
3.2 První misijní cesta.....	26
3.3 Další noví učedníci.....	28
3.4 První řehole.....	29
3.5 Život řádu menších bratří (1209 – 1211).....	32
3.6 Františkovo sociální působení.....	33
3.7 Nový domov.....	34
3.8 Řeholní povolání, příchod nových bratří.....	34
3.9 Svatá Klára.....	36
3.10 Založení druhého řádu.....	38
3.11 Organizace řádu.....	40
3.12 Alverna.....	41
3.13 Zázračné uzdravení dítěte.....	43
3.14 Rohožková kapitula.....	43
3.15 Založení třetího řádu.....	45
3.16 Řehole III. řádu.....	46
3.17 Františkova nařízení a doporučení pro členy III. řádu.....	47
3.18 Františkův postoj ke vzdělání.....	48
3.19 Další misijní cesty.....	49
3.20 Misijní cesty do Palestiny a islámských zemí.....	50
3.21 Misijní cesty po Evropě.....	52
3.22 Mučednická smrt v Maroku.....	52
3.23 Krize v řádu, falešné zprávy o Františkově smrti.....	53
3.24 Změny v řeholi.....	53

3.25	Generální kapitula – 1221.....	57
3.26	Františkova nová řehole – 1223.....	60
3.27	Srovnání řeholí z roku 1221 a 1223.....	62
3.28	Slavnost prvních jesliček – 1223.....	64
3.29	Stigmatizace.....	66
3.30	Poslední dva roky Františkova života.....	67
3.31	Františkova Závěť lásky.....	70
3.32	Františkovy poslední dny.....	72
3.33	Vidění a úkazy provázející Františkův skon.....	73
3.34	Františkovo svatořečení.....	73
4	Řeholní řád Františkánů.....	75
4.1	Další vývoj řádu po smrti sv. Františka, hledání řádové identity.....	75
4.2	Výklad Františkovy řehole a jeho důsledky.....	76
4.3	Vznik řádových skupin – bratři komunity a zelanti (spirituálové).....	77
4.4	Pokusy o řešení krizí v řádu.....	79
4.5	Svatý Bonaventura.....	80
4.6	Papežské bully Mikuláše III. a Martina IV.....	82
4.7	Roger Bacon.....	83
4.8	Jan Duns Scottus.....	83
4.9	William Ockham.....	84
4.10	Další pokusy o stabilizaci řádu.....	85
4.11	Další štěpení v řádu – konventuálové a observanti.....	86
4.12	Sv. Bernardin Sienský.....	87
4.13	Sv. Jan Kapistránský a další významní muži řádu.....	89
4.14	Generální kapitula v Římě – 1517, osamostatnění řádových větví.....	90
4.15	Menší bratři konventuálové.....	91
4.16	Menší bratři františkáni.....	92
4.17	Struktura řádu v dnešní podobě.....	93
5	Závěr.....	94
6	Seznam použité literatury a pramenů.....	99
7	Resume.....	101

Úvod

František z Assisi je postava, která významnou měrou ovlivnila vývoj křesťanského světa a křesťanství jako takového. Osobnost svatého Františka, napůl řeholníka a napůl laika, jenž založil žebravý mužský řád menších bratří, jeho ženskou odnož a laický třetí řád, nepřestává vzbuzovat zájem historiků dodnes. Mohli bychom jej charakterizovat jako muže odhodlaného následovat Ježíše Krista a Evangelia cestou chudoby, pokory, prostoty, lásky a odříkání, jako člověka, který se sice bouří proti poměrům panujícím v tehdejším křesťanském světě, ale není nihilistou. Byl mužem pohybujícím se na samém okraji církve, avšak nikdy nesklouzl k herezi. František si církve a církevních hodnostářů velice vážil a proto se nepokoušel církev nějakým zásadním způsobem reformovat, na rozdíl od jiných osobností, které o to usilovaly. Jeho přístup ke křesťanství byl jiný, než bylo v této době obvyklé, zcela osobitý, laskavý a vstřícný, vycházející z hluboké lásky k Bohu a z mnoha niterných zkušeností, které během svého života nabyt.

Můžeme konstatovat, že osobnost sv. Františka z Assisi představuje zcela nový typ zbožnosti. Tento muž se s Kristem natolik ztotožnil, že byl jako první člověk obdařen stigmaty. K Františkovi se brzy začali přidávat další, noví bratři, kteří se rozhodli následovat jeho způsob života. Františkovým domovem byla střední Itálie, kde se zdržoval ponejvíce, zároveň se však s bratry vydával i na misijní cesty do různých zemí za účelem šíření víry. Během svého života se věnoval nejen misiím a kazatelské činnosti, ale i životu v ústraní, samotě, modlitbách a rozjímání. Jeho srdce bylo plné lásky nejen k lidem, ale ke všem živým bytostem, neboť i ony jsou božím výtvorem, jeho vnímání přírody bylo v období středověku něčím naprosto novým, což v konečném důsledku vedlo k obohacení křesťanské spirituality o ekologický rozměr.

Základní dobové prameny, z nichž lze čerpat informace o svatém Františkovi, jsou pouze dva – životopisy sepsané Tomášem z Celana a životopis *Legenda maior*, který sestavil sv. Bonaventura. Téměř všechny ostatní spisy pojednávající o životě svatého Františka byly právě na příkaz Bonaventury, světce, ale zároveň i generálního ministra řádu, zničeny. Bonaventurovi šlo o to, aby se pro příští generace zachoval takový obraz svatého Františka, který byl v souladu právě s Bonaventurovými ideály.

V první části práce jsem se zaměřila na sv. Františka a jeho život. Pokusila jsem se o komplexní vykreslení této výjimečné osobnosti. V práci se budu zabývat i rodinným prostředím, z něhož František

pocházel. Budu sledovat postupnou proměnu jeho chování a myšlení od bujarého mladého muže z dobře situované rodiny až po muže žijícího v absolutní chudobě, jenž svůj život zasvětil službě Bohu. Budu si všímat podstatných událostí a klíčových momentů, které významným způsobem formovaly Františkovy názory a které ho vedly k učinění závažných rozhodnutí, majících vliv na jeho další život.

S přibývajícimi životními zkušenostmi docházelo k postupnému upevňování Františkových postojů a on sám si záhy začal uvědomovat, že je třeba se o své zkušenosti a svoje učení podělit s ostatními. Počátky jeho nového života jsou spojeny s kázáními zcela osobitého charakteru, přednášená s obrovským entusiasmem. Jeho kázání si brzy získala přízeň velkého množství obyvatel. Mnoho lidí fascinovalo Františkovo zanícení a příkladný život v chudobě a pokoře. Někteří jedinci byli Františkovým počínáním natolik osloveni, že se ho rozhodli následovat a vést stejný život jako on. A právě v tomto okamžiku můžeme nalézt samotné počátky myšlenky o založení bratrstva.

V druhé části práce se budu zabývat vývojem řádu menších bratří, který sv. František založil. Jedním z hlavních cílů práce tedy bude sledování proměn Františkova bratrstva, později transformovaného v řád. Řád menších bratří prošel během své existence mnoha proměnami. Nastíním okolnosti jeho vzniku, budu hovořit o událostech, které významným způsobem formovaly jeho vývoj a rovněž i o změnách, které se v řádu udály během Františkova života. Budu sledovat, jak se Františkovi a jeho bratřím dařilo realizovat myšlenky a plány, které si stanovili, v praxi a zároveň i jak se Františkovi dařilo či nedařilo v průběhu vývoje řádu zachovávat svoje původní ideály, se kterými bratrstvo zakládal. Zaměřím se i na samotnou činnost řádu, jeho organizační strukturu i běžný řádový život menších bratří.

Velice významným momentem v životě menších bratří bylo Františkovo založení *II. řádu, řádu chudých paní (klarisky)*. Brzy po založení Františkova bratrstva do něj toužily vstoupit i ženy, jejichž přáním bylo zřici se tohoto světa, vést kající život a sloužit Hospodinovi. František i jeho bratři se domnívali, že je třeba založit pro ženy samostatnou ženskou řádovou větev s vlastní náplní řeholního života, neboť do doby, než vznikl řád chudých paní, byly sestry členy řádu mužského. Ve své práci se zmíním o sv. Kláře a samotných počátcích vzniku ženského řádu.

S tím, jak se řád rozrůstal, si František uvědomil, že je třeba založit i řád jiného typu s mírnější řeholí, aby sem byl umožněn vstup obyčejným lidem, kteří měli zájem vést zbožný život. Tito lidé však nemohli vést stejný život jako menší bratři, neboť měli různé závazky, například vůči své rodině. František tento řád nazval *Třetím řádem* neboli *kajícím řádem*. Tento řád byl určen jak ženám, tak

mužům. Je důležité zmínit, že se menším bratřím v této době velice dařilo. František překypoval energií a byl si dobře vědom obrovského potenciálu tohoto svého rozhodnutí pro budoucí časy. Jeho velikým přáním bylo přivést ke kajícímu, čestnému, zbožnému životu, prostému všech hříchů, co nejvíce lidí. V krátkosti popíšu vznik tohoto řádu, jeho řeholi i to, jaký dopad přinesla v konečném důsledku jeho existence na lenní vztahy.

Poslední část mojí diplomové práce je věnována vývoji řádu menších bratří po Františkově smrti a boji o zachování řádových ideálů, tak, jak je kdysi světec stanovil. Zaměřím se na rozpory, které panovaly v tehdejším, již značně početném řádu a na pokusy o jejich řešení. Nejednotnost v některých otázkách v bratrstvu existovala již za Františkova života, avšak po jeho smrti se rozpory ještě více prohloubily. Objevuje mnoho snah o vyřešení těchto rozporů. Otázkami řádových krizí se zabývala mj. i celá řada papežů a dalších významných osobností. Téměř po tři století se rovněž objevují snahy o opětovné scelení všech menších bratří do jediného celku v návaznosti na platnou řeholi z roku 1223, což však díky velikosti řádu a obrovské názorové pestrosti nebylo možné uskutečnit. V roce 1517 dochází k definitivnímu rozpadu řádu na dvě větve – menší bratři konventuálové a menší bratři observanti.

1 Život Františka z Assisi

1.1 Život na přelomu 12. a 13. století, historické souvislosti

Hned na počátku si přiblížíme dobu, v níž sv. František žil, abychom mohli zasadit jeho životní příběh do historického kontextu. František z Assisi se narodil v období velkého rozkvětu středověké západní Evropy. Dvanácté a třinácté století bylo dobou velkých změn. Zhruba od jedenáctého století dochází k postupnému demografickému a hospodářskému růstu. Toto vše je umožněno především pokrokem v oblasti zemědělství. Dochází ke zvětšování plochy obdělávané půdy na úkor lesních porostů, rovněž se rozšiřuje plocha pastvin využívaných k chovu dobytka. Využívá se trojhonný systém hospodaření, nový způsob záprahu umožnil vyžití koňské síly při obdělávání půdy, roste i počet mlýnů, s čímž souvisí počátky mechanizace v zemědělství.¹

S rostoucím počtem obyvatel je těsně spjat i velký rozvoj urbanizace. Dochází k vytvoření sítě měst, která nyní již nejsou vojenskými a správními středisky, ale spíše centry politickými,

¹ LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. Praha: Vyšehrad, 2004. Kulturní historie. ISBN 80-7021-651-4., s. 19

hospodářskými a kulturními. S růstem a rozvojem měst se objevuje poptávka po nových pracovních silách, s čímž souvisí i poměrně rychlé osidlování měst především z řad venkovského obyvatelstva. V této době dochází k rozvoji a specializaci řemesel především v oblasti stavebnictví, textilní výroby a koželužství. Města se stávají místy obchodních směn, pravidelně se zde konají jarmarky a trhy, kde lze koupit různé zboží, což v konečném důsledku vede k tomu, že skupina obyvatel zabývajících se obchodem získává na vážnosti. Obchody se stále více realizují prostřednictvím peněz jako základního prostředku ekonomické směny, směnný obchod ztrácí na významu. Ve městech záhy vznikají mezi kupci i odborníci na měny, nazývaní směnárníci, ze kterých se postupem času stávají bankéři. Města se stávají hospodářskými středisky a zároveň centry moci. Vedle tradičních tříd vzniká nová skupina lidí – měšťanů, kteří postupně získávají stále více „svobod“ či výsad. Nerovnost vznikající v této době se již nezakládá na společenském původu, rodu, pokrevním příbuzenství, nýbrž na majetku (movitém i nemovitém), tedy vlastnictví půdy, domů, peněz, úroků a rent, postavení šlechty začíná oslabovat. Venkovskému obyvatelstvu se podařilo u vrchnosti dosáhnout jistých výsad a úlev, nevolníci získávají svobodu.²

1.2 Náboženská situace, gregoriánská reforma církve

Od počátku jedenáctého století dochází k postupné transformaci církve – takzvané gregoriánské reformě – která přinesla hned několik důležitých změn. Můžeme si zde uvést několik z nich. Jedná se například o vymanění církve z područí laického feudálního světa, nezávislost moci církevní na moci světské či dosažení větší svobody při volbě biskupů a opatů. Dalším důležitým momentem byl boj proti mikulášství, nezdrženlivosti kleriků. Společnost v této době byla tvořena třemi řády (tzv. tripartitní schéma společnosti): *oratores* („ti, kteří se modlí“), *bellatores* („ti, kteří bojují“) a *laboratores* („ti, kteří pracují“). Na počátku jedenáctého století dochází k zákazu sňatků a konkubinátu kleriků, díky čemuž církev získala větší morální prestiž. Tato změna byla zcela zásadní, neboť vedla k oddělení kleriků od skupiny laiků hranicí sexuality.³

Gregoriánská reforma se promítla i do dalších oblastí církevního života, znamenala rovněž i „*snahu o návrat k počátku – Ecclesia primitivae forma – a zároveň naplnění opravdového apoštolského života – Vita vera apostolica. Spolu s tím, jak si křesťanská společnost – klerikové i laici*

---

2 LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. S. 19 – 21

3 Tamtéž, s. 22

– *uvědomuje své hříchy, dochází k novému procesu christianizace.*“⁴ Tato reforma církve byla však i reakcí na světový vývoj, můžeme zde pozorovat snahu církve přizpůsobit se měnícím se podmínkám. V tomto smyslu se jednalo především o změny institucionální – například zakládání nových řeholních řádů, rozmach kanonického hnutí či přijetí církevní různorodosti.⁵

V nově vznikajících řeholních rádech lze vysledovat snahu o návrat k původní řeholi sv. Benedikta, která byla sepsána již v šestém století. Jednalo se o soubor pravidel, podle kterých se řídil život v klášteře, jakým způsobem se mají bratři či sestry modlit a pracovat, a který zároveň i určoval vztahy a způsob komunikace mezi kláštery a klášterním okolím. Podle této řehole se klášterní život řídil jednoduchým schématem „*ora et labora*“ – modli se a pracuj. Nové řády se vrací k původní prostotě, kromě modliteb je kladen důraz i na rukodělnou práci, některé řády se dokonce navracejí k původnímu poustevnictví (kartuziáni). Dalším klíčovým momentem byl i fakt, že dochází ke stále větší účasti laiků na řeholním životě, v nově vznikajících rádech začínají hrát laičtí bratři čím dál větší roli. Tomuto rychle se měnícímu světu se církve snaží přizpůsobit, pokouší se o zavedení nových náboženských pravidel a praktik. Velice zásadním vývojem prošlo i učení o hříchu a svátostech, dochází ke změnám ve zpovědní praxi. Vedle kolektivních projevů pokání se ve 12. století začíná klást stále větší důraz na individuální zpověď a všem věřícím je stanovena povinnost učinit alespoň jednu individuální zpověď ročně.⁶

K zásadním změnám dochází i v oblasti vzdělávání. S rozvojem měst a městského života dochází k obnově některých škol při katedrálách, krátký rozmach zaznamenávají i klášterní školy. Tento rozkvět však netrval dlouho. Oproti tomu ve městech začínají poněkud živelným způsobem vznikat nové městské školy, které se v podstatě zaměřují na dvě oblasti – studium teologie a studium právnických věd, v této době se rovněž objevuje nová metoda založená na diskusi a racionální argumentaci – scholastika.⁷

Můžeme tedy konstatovat, že církve prochází značnými proměnami, avšak i přesto zaostává za hospodářským a urbanistickým rozvojem měnícího se světa a nadále zůstává polapena v osidlech venkovského feudalismu. A právě v této době dochází ke vzniku nových struktur – nových řeholních řádů, které zásadním způsobem ovlivnily křesťanství na Západě.⁸

---

4 LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. S. 22

5 Tamtéž, s. 22

6 Tamtéž, s. 22 – 24

7 Tamtéž, s. 25

8 Tamtéž, s. 26

1.3 Životopisy svatého Františka

O životě sv. Františka se dovídáme především ze dvou pramenů. Prvním jsou životopisy Tomáše z Celana, Františkova současníka, a to spis „*Vita prima*“, který byl později na žádost samotného generálního ministra řádu Crescendia ještě doplněn životopisem dalším, nazvaným „*Vita Secunda*“. Tomáš z Cellana zde využívá vzpomínek tří bratří – Rufína, Lva a Angela, kteří měli k Františkovi blízko a velice dobře ho znali.⁹

Druhou klíčovou osobností píšící o životě sv. Františka byl sv. Bonaventura a jeho dílo – životopis neboli „*Legenda*“, nazývaný též „*Legenda maior*“. Historikové si postupem času začali uvědomovat, že Bonaventurův životopis je prakticky nepoužitelný, částečně zkreslený. Objevují se v něm jisté rozpory způsobené tím, že sv. Bonaventura čerpal z různých zdrojů bez jakékoliv kritické reflexe. Přesto až do konce 19. století bylo na Františka nahlíženo především očima sv. Bonaventury, tedy poněkud překrouceným a příkrášleným pohledem. V této době si historikové uvědomují, že je třeba přistoupit k revizi představy tradičního sv. Františka a nalézt jeho skutečnou, pravou osobnost. Za předehtu této historické revize je považováno vydání encykliky Lva XIII. „*Auspicato concessum*“, vydané v roce 1882 u příležitosti sedmistého výročí narození sv. Františka. Avšak až klíčové dílo francouzského teologa Paula Sabatiera „*La vie de St. Francois d 'Assisi*“ představuje samotný počátek hledání pravého Františka.¹⁰

1.4 Dětství a mládí Františka z Assisi

Narodil se roku 1182, některé prameny uvádějí i rok 1181, v Assisi ve střední Itálii v zámožné kupecké rodině da Moricorne. Františkův otec Petr Bernardone byl velice úspěšným obchodníkem s látkami. Rodině se po finanční stránce dařilo velice dobře, avšak Františkův otec trávil mnoho času mimo domov na obchodních cestách. O domácnost tedy pečovala Františkova matka Johana, zvaná Pika, neboť se narodila ve francouzské Pikardii. Byla to velmi zbožná žena, která pocházela ze starobylé provensálské šlechtické rodiny.¹¹

Manželé měli několik dětí, z nichž František byl nejstarší. Narodil se v době, kdy byl jeho otec právě na obchodní cestě ve Francii. Matka chlapci vybrala jméno Jan (Giovanni) a takto byl i její syn

9 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-290-x., s. 43

10 LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. S. 39 – 40

11 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský: volné zpracování životopisu sv. Františka z Assisi podle P. Bonaventury J. Wilhelma*. V Brně: Konvent minoritů, 2009. ISBN 978-80-903395-3-8., s. 7 – 8

pokřtěn. Podle legendy bylo Františkovo narození provázeno neobyčejnými okolnostmi. Při křtu se objevil neznámý muž a žádal mladou matku, aby mu dovolila chlapce vzít do náručí. Když jí muž dítě vracel, pravil, že až její syn vyroste, bude veliký před Bohem a dojde takové svatosti, že bude patřit k nejdokonalejším lidem. Když se Bernardone vrátil domů, nebyl se jménem Jan, které chlapci vybrala Pika, spokojen. O jméně svého syna měl již od začátku jasnou představu. Obchodník, nadšený vším francouzským, začal synovi říkat Francesco, tedy František. Jeho jméno mu mělo připomínat zemi, v níž pobýval v době chlapcova narození, milovanou Francii. Bernardone byl přesvědčen, že volba jména dítěte má rozhodující vliv na jeho budoucí život. Již nyní viděl v synovi svého pokračovatele, úspěšného obchodníka, který v budoucnu rozmnoží rodinné bohatství. Bernardone byl totiž znám svým lakomstvím a celý svůj život strávil honbou za penězi. Matka, velice zbožná žena, měla o životě svého syna poněkud jiné představy.¹²

Bernardone se nespokojil jen se změnou jména svého syna, snažil se Františka již od počátku směřovat tak, aby si vychoval svého nástupce. Začal s ním tedy velice záhy mluvit francouzsky. František získal základní vzdělání, ve školách se tehdy vyučovalo rétorice, čtení, psaní a latině. A ačkoliv nebyl příliš dobrým žákem, latinu se naučil ovládat natolik, aby se později mohl věnovat četbě Bible. Františkovi se rovněž dostalo náboženské výchovy v kostele, nacházejícím se nedaleko jejich domu. Děti zde byly vyučovány základům katechismu. Když Bernardone uznal, že Františkovo vzdělání dostačuje k tomu, aby mohl vést obchod, začal postupně zasvěcovat syna do řemesla. František pomáhal otci ve skladu i v obchodě a ačkoliv touto prací nebyl příliš nadšen, svoje povinnosti plnil svědomitě. Společně podnikli řadu obchodních cest do Francie, ale i dalších zemí.¹³

Obchodní cesty se realizovaly obvykle dvakrát do roka, v čase konání velkých trhů. Obchodníci s látkami a zlatníci se spojovali do malých karavan a z bezpečnostních důvodů si najímali ozbrojený doprovod. Obchodní cesty do Francie byly velice náročné, trvaly několik týdnů. Domů se obchodníci vraceli s nákladem vzácných látek a pláten, uměleckými předměty a šperky. Během cest měl František možnost navštívit různé francouzské kostely a zúčastnit se tamních bohoslužeb.¹⁴ Ve Francii se rovněž seznámil s písněmi potulných trubadúrů a minesengrů, které ho fascinovaly. Naslouchal jim s potěšením stále znovu, aby se je naučil nazpaměť a mohl je sám zpívat.¹⁵

---

12 GREEN, Julien. *Bratr František*. 2. vyd. Přeložil Anděla JANOUŠKOVÁ. Brno: Cesta, 2001. ISBN 80-7295-015-0., s. 13 – 15

13 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 9

14 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 31 – 32

15 Tamtéž, s. 32 – 33

František žil v obrovském domě, obklopen přepychem a láskou. Pomáhal svému otci v obchodě, a nelze nezmínit, že k tomu měl výborné předpoklady. Měl skvělého obchodního ducha i cit pro obchod. Bernardone, i přesto, že byl znám jako veliký lakomec, na synově kapesném nešetřil. František byl zákazníky oblíben, měl dar výřečnosti, každého zákazníka uměl oslovit tím správným způsobem, ochotně nabízel, ukazoval, vysvětloval.¹⁶

Přišlo však období dospívání a František začal svou práci v otcově obchodě poněkud zanedbávat a stále víc se věnuje různým zábavám a radovánkám. Stal se nekorunovaným králem assiské mládeže. Z otcova obchodu věděl, jak oslovit ostatní a to také činil. V jeho společnosti se nikdo nenudil, František byl duší vši zábavy. Pocházel z bohaté rodiny, byl milý, vstřícný a navíc i pohledný, takže není divu, že si ho místní mládež zvolila do svého čela. František pořádal velkolepé společenské akce a hostiny, což však obnášelo značná finanční vydání. Právě díky své povaze byl František oblíben a lidé si ho vážili, což ho z počátku velice naplňovalo. Na rozdíl od svého otce nebyl lakomý, činilo mu radost obdarovávat druhé. Nebyl štědrý pouze vůči assiské mládeži a svým přátelům, byl nesmírně šťastný, mohl-li dát almužnu i nějakému chudákovi. Otec Františkovy sklony k rozhazovačnosti toleroval. Mohli bychom říci, že svého syna v jeho aristokratických způsobech podporoval. Domníval, se totiž, že František časem od tohoto svého životního stylu upustí a bude celé rodině ku prospěchu, že to je daň za její budoucí vzestup.¹⁷

1.5 Františkova první almužna

Jednoho dne, když František vypomáhal v obchodě svého otce, vstoupil dovnitř žebrák s prosbou o almužnu. František ho odbyl s tím, že nyní je příliš zaneprázdněn, aby přišel jindy, až nebude mít tolik práce. Žebrák se se slzami v očích otočil a odešel. František však nemohl vypudit z mysli obraz onoho muže s pohledem plným zoufalství. Trápily ho výčitky svědomí, že toho žebráka tak necitelně odbyl. Vyběhl tedy z obchodu ven a jal se muže hledat. Naštěstí nebyl moc daleko. František žebráka obdaroval několika stříbrňáky a prosil ho o odpuštění. A právě tehdy si pevně předsevzal, že „*nikomu nic neodepře, zvláště, když ho bude prosit pro lásku boží.*“¹⁸

---

16 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 33 – 40

17 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 9 – 10

18 Tamtéž, s. 10

1.6 Osobnost mladého Františka

Máme-li objektivně hodnotit osobnost mladého Františka, musíme konstatovat, že byl sice poněkud marnotratný, rozhodně by se však o něm nedalo říci, že by se byl dopouštěl nějakých hanebností či něčeho zlého. František byl sice poněkud bujný mladík, o jeho vztahu k penězům jsme se již zmiňovali, avšak jeho srdce bylo na správném místě. Rozdával hojně almužny chudým a potřebným, proto jej ctili kromě bohatých i chudí. K lidem byl vždy milý a pozorný a proto byl ve městě oblíben. A v tomto smyslu je třeba nahlížet na Františkovu marnotratnost i z jiného úhlu pohledu.¹⁹

František však měl, asi jako každý z nás, určité nectnosti, například se rád dobře a draze oblékal. Na svém oblečení si velmi zakládal, činilo mu potěšení, mohl-li na ostatní udělat dojem. Rád na sebe upoutával pozornost, oplýval jistým osobním kouzlem, kterým dokázal na ostatní zapůsobit. A jelikož byl synem bohatých rodičů, mohl se věnovat i různým kratochvílím. Svůj volný čas trávil mj. také jízdami na koni na venkovské statky svého otce či se jen tak toulal krajinou. Byl velice dobrým jezdcem.²⁰ S tím souvisela ještě jedna Františkova neřest – touha po cti a slávě, které se dostávalo tehdejšími rytířům. František toužil být jako oni, chtěl se stát jedním z nich. Příležitost k uskutečnění tohoto snu se mu naskytlá velice záhy. V roce 1200 došlo k občanské válce mezi městy Assisi a Perugia.²¹

1.7 Válka mezi Assisi a Perugií, Františkovy první vojenské zkušenosti

Klára Chlupová ve své knize popisuje Františkovy první vojenské zkušenosti. Zabývá se i tím, jaký dopad měly válečné události na psychiku tohoto mladého muže. Příčiny občanské války mezi Perugií a Assisi lze nalézt v tehdejší politické situaci. Každé z těchto měst se hlásilo k jiné straně, které byly ve vzájemné opozici – Assisi hájící papežská práva, hlásící se ke straně guelfů a na druhé straně Perugia, podporující císaře. František, který se této války zúčastnil, doufal, že Assisi zvítězí a jemu se dostane tolik vytoužené slávy a uznání. K rozhodujícímu střetu mezi assiskými a perugijskými došlo u mostu svatého Jana v roce 1201, kde bylo assiské vojsko poraženo. Mnoho assiských mužů zde tehdy padlo, zbylí vojáci byli perugijskými zajati a uvrženi do vězení. Mezi těmito muži byl i František.

---

19 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-84-3., s. 2 – 3

20 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 42

21 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 10

Podmínky v žaláři byly velice kruté. Zajatci byli převážně mladí muži z lepších rodin, zvyklí na pohodlný a bezstarostný život. Postupem času v obavách o svou budoucnost začínali ztrácet naději. Františkovi jeho povaha pomáhala přežít, pobyt ve vězení ho zlomit nedokázal. Ani zde neztrácel veselou mysl a optimismus. Byl oporou svým přátelům, utěšoval je, že se vše v dobré obrátí a že se jistě dostanou na svobodu. Stalo se tak v roce 1202, kdy obě zneprátelená města uzavřela mír a bylo dohodnuto propuštění zajatců.²² Válka a pobyt v zajetí byl jeho první zkušeností s tvrdou životní realitou. Pochopil, že život má i své stinné stánky a že jeho sny o slávě byly poněkud naivní.

Brzy po návratu domů František vážně onemocněl. Příčinou nemoci byl zřejmě jeho dlouhodobý pobyt v nevyhovujících podmínkách podzemního žaláře. František byl velice dlouhou dobu upoután na lůžko, měl tedy čas přemýšlet o svém životě a zpytovat své svědomí. Postupně si začal uvědomovat, kolik času promarnil světskými radovánkami a poprvé se cítil být sám se sebou nespokojen. Rovněž si uvědomil, že svým jednáním a přístupem k životu způsobil rodičům mnoho bolesti a starostí. Umínil si, že změní svůj způsob života a od té doby se začal z nemoci pomalu zotavovat. Tento okamžik byl prvním náznakem jeho budoucího obrácení.²³

Jakmile se však František začal cítit zdrav, postupně se opět se navrátil ke starému způsobu života, ovšem spíše ze zvyku nežli z potěšení. V této době byl stále ještě nezkušeným jinochem a jen stěží odolával světským radovánkám. Tehdy mu bylo pouhých dvacet let. Avšak pobyt ve vězení a dlouhá nemoc Františka přece jen změnil, začal se ještě více věnovat chudým a opuštěným.²⁴

1.8 Františkovy sny o rytířských dobrodružstvích

František měl i jiné představy o svém životě, chtěl si splnit své dávné sny stát se rytířem, proto se nyní po hlavě vrhl do rytířských dobrodružství. Toto bylo způsobeno především dvěma faktory. Na jedné straně můžeme vysledovat vliv tehdejší společnosti na Františkův život, toho, jakým způsobem bylo nahlíženo na rytíře a udatné bojovníky, na druhé straně pak způsob výchovy Františka jeho otcem. Již jako malý chlapec slýchal v otcově domě legendy o králi Artušovi a rytířích kulatého stolu. Prázdnota maloměstského života hnala Františka za něčím novým.²⁵

V roce 1205 se měl Františkovi splnit jeho velký sen o rytířské slávě. Byla mu přislíbena možnost zúčastnit se vojenského tažení do Apulie v jižní Itálii v družině jistého šlechtice z Assisi. A v Apulii se

22 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 10 – 11

23 Tamtéž, s. 11

24 Tamtéž, s. 11 – 12

25 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 3 – 4

posléze měli připojit k vojsku slavného Gautiera de Brienne, spojence papeže Innocence III., v bojích proti Němcům. Bernardone vybavil svého syna vším potřebným, koupil mu nádherná roucha a nechal zhotovit velice nákladnou zbroj. V Greenově knize *Bratr František* se můžeme dozvědět i to, že otec Františkovi kromě výzbroje rovněž obstaral i koně s celým postrojem, František dokonce měl i svého vlastního podkoního, který mu nosil štít. Toto všechno stálo celé jmění, ale Bernardone na synovi nešetřil.²⁶

V den odjezdu František, oděný ve skvostné zbroji, usedl na svého koně a vydal se na cestu. Zažíval nefalšovaný pocit slasti, když spatřil, jak je assiskými obdivován, jak jsou na něho všichni hrdí. Jeho rytířská sláva však neměla dlouhého trvání. František se svými druhy dojel pouze do Spoleta, města vzdáleného pouze jeden den jízdy od Assisi. Ubytovali se v místním hostinci a ještě tu noc František onemocněl, těžká horečka jej upoutala na lůžko a znemožnila mu dále pokračovat v cestě. Možná to bylo způsobeno přílišným vzrušením či poněkud slabší tělesnou konstitucí Františka.²⁷

V noci ve Spolete slyšel František hlas, který k němu promlouval a vybízel k návratu domů. Tam se mu prý dostane odpovědi, co by měl dále učinit. Podle legendy to byl hlas Boží. Po nějaký čas pobýval ještě mladý muž ve Spoletu. Poté se vydal na zpáteční cestu a ve Foligne prodal svou zbroj i koně. Obával se, že pokud se navrátí domů v plné zbroji, bude všem pro smích.²⁸ Tehdy poprvé pocítil potřebu změny svého života.

1.9 Návrat domů, první navštívení boží

Návrat mladého ex-rytíře do rodného města už tak slavný nebyl, nicméně jeho kamarádi ho brzy vzali zpět mezi sebe, obzvláště když s Františkem zase přišly peníze. František se opět stal vůdcem zlaté assiské mládeže. Jeho kamarádi mu vše prominuli, hlavně, když je měl kdo hostit.²⁹

František si však nyní začal uvědomovat, že takový život ho nenaplňuje, že je třeba začít žít jinak, lépe. Již tehdy „*hořel uvnitř ohněm božským a počatý žár mysli nedovedl tajiti navenek.*“ Zažíval pocity osamocení. Začal se stranit přátel, utíkal do přírody, vyhledával opuštěná místa v horách, kde se mohl oddávat rozjímání a snění. Tehdy ještě nešlo o Boha, František nebyl spokojen se svým stávajícím životem.³⁰ Věděl, že je třeba učinit zásadní krok a navždy se zřící společnosti svých

26 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 85

27 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 4 – 5

28 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 90

29 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 5

30 Tamtéž, s. 5 – 6

přátel. Přemítal o tom, zda-li tito mladí lidé vůbec někdy byli jeho opravdovými přáteli nebo jen přáteli jeho peněz. Aby se jich zbavil, rozhodl se, že jim uspořádá poslední velkolepou hostinu a bude vyčkávat na pokyny Toho, jemuž se zaslíbil, jehož hlas slyšel tehdy ve Spoletu.³¹

Hostina byla opravdu velkolepá, František však seděl mezi svými přáteli zachmuřen, obíral se vlastními myšlenkami a již se nedokázal uvolněně bavit. Přátelé se ho pokoušeli rozveselit, leč veškerá jejich snaha byla marná. Po hostině, jak již bývalo zvykem, se uskutečnil pochodňový průvod městem. František se ho sice zúčastnil, ale nešel v čele jako obvykle, kráčel až vzadu, hluboce zamyšlen. Najednou se však uprostřed cesty zastavil a strnule hleděl před sebe. Přátelé se k němu seběhli, neboť se domnívali, že se mu stalo něco zlého. Trásli s ním, mluvili na něj, František však jen nehybně stál a mlčel, duchem nepřítomný, bez známek života.³² V tu chvíli měl totiž vidění, které může prožívat pouze člověk, který je Bohu hluboce oddán. Bůh mu ukázal, že vše, čeho se až doposud snažil dosáhnout a co ho činilo šťastným, je ničím ve srovnání s duchovními radostmi a láskou k Bohu. Když se František po určité době vzpamatoval, ptali se ho přátelé, co se mu vlastně stalo. Jenže František byl myšlenkami úplně jinde a neodpovídal jim. Napůl v žertu jeden z jeho přátel poznamenal, že se František určitě zakoukal do nějaké dívky, kterou má jistě v úmyslu brzy pojmout za svou manželku. Tato jeho poznámka vyvolala výbuch všeobecného veselí. Jen František se tvářil vážně a pravil: „*Ano, drazí přátelé, hodlám se oženit, a to s ženou tak bohatou, vznešenou a krásnou, že jste dosud takovou nespatriili*“³³

Přátelé nechápali, co si o tom všem mají myslet. Domnívali se, že František nejspíš žertuje, neboť věděli, že dosud žádnou známost neměl. Vážný tón ve Františkově hlase v nich však vyvolával pochybnosti.³⁴ Ona nevěsta, kterou zjevil Františkovi ve vidění Bůh, nebyla dívka, ale Svatá chudoba, velebená v Evangeliiu, o které kdysi Dante řekl, že je vdovou po Kristu a s touto nevěstou se hodlal zasnoubit. Ale jaké je to být chudý a nemít vůbec nic, jen prkno na spaní a tenké roucho, i když je venku zima? Svatá chudoba může být nevěstou jen tehdy, když ji člověk opravdu miluje. Tehdy bylo Františkovi právě dvacet pět let.³⁵ František se rozhodl zasvětit svůj život Bohu. Toto vidění bylo počátkem všech budoucích změn ve Františkově životě – a byla to právě tato událost, která sehrála zásadní roli v jeho proměně.

---

31 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 15

32 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. Praha: Řád, 2011. ISBN 978-80-86673-05-9., s. 17 – 18

33 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 15 – 16

34 Tamtéž, s. 16

35 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 18

2 Františkovo obrácení, nový život

2.1 Úplné obrácení k bohu

Od této chvíle se mladý František začal vyhýbat světským radovánkám, s přáteli se definitivně rozešel. Vyhledával samotu k rozjímání a naslouchání hlasu Božímu. Velkou část dne věnoval modlitbám, které mu poskytovaly útěchu. Modlíval se před obrazem Spasitele za dar osvětlení: „*Nejvyšší Bože, osvět' temnotu mého srdce a dej mi pravou víru, pevnou naději, dokonalou lásku, hlubokou pokoru, rozum a poznání, abych zachovával tvá přikázání.*“³⁶ František si nyní jasně uvědomoval, jakou velkou vděčností je zavázán Bohu, který se nad ním slitoval a odvrátil ho od cesty vedoucí do záhuby. Uvědomoval si i marnost svého života, které doposud vedl.³⁷

František se velice změnil, a i když nadále pomáhal otci v obchodě, byl zamlklý a uzavřený sám do sebe. Stal se novým člověkem, naslouchal svému vnitřnímu hlasu, který jej vybízel k sebezáporu a mladý muž se jím nechával vést. V této době, více než kdy jindy, se věnoval dobročinnosti. Rozdával almužnu žebrákům a dokonce i malomocným, které do nedávna, díky svým jemným mravům, nemohl vystát.³⁸ V ulicích rodného města obdaroval každého chudáka, kterého potkal. A neměl-li zrovna při sobě peníze, daroval alespoň nějakou část svého oděvu, pás či boty, hlavně, aby neodešel s prázdnou. V tomto svém počínání často zacházel až do krajnosti, byl schopen darovat všechny své peníze, které si vydělal nebo dostal od otce či matky. Ale přesto se mu zdálo, že stále nečiní dost. František si přál nejen sloužit chudým a obdarovávat je, ale toužil mezi nimi žít. Vidění Svaté chudoby, vznešené nevěsty, měl stále ve své mysli. Františkova matka si nemohla nepovšimnout, jak se jí syn mění před očima, měla však pro něj pochopení, ne už tak jeho otec. František často nevěděl, co si má počít sám se sebou, v tomto období se teprve hledal.³⁹

2.2 Františkova pouť do Říma

František cítil potřebu odpoutat se od běžného života obyčejného člověka. Rozhodl se tedy vykonat pouť do Říma. O svém úmyslu neřekl nikomu, pouze své matce.⁴⁰ Již dlouho si přál odejít

---

36 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 16

37 Tamtéž, s. 16

38 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 5

39 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 90

40 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 21

z rodného města někam jinam, kde ho nikdo neznal, aby si zde mohl vyzkoušet, zda-li je schopen žebrať o almužnu a zda má dostatek síly k tomu, aby se z lásky k Bohu stal chudým.⁴¹

Po svém příchodu do Říma nejprve chvátal ke hrobům svatých apoštolů, poté se vydal do svatopetrského chrámu, který tehdy, z důvodu nedostatku finančních prostředků, ještě nebyl dokončen. Když vstoupil dovnitř a viděl, jak málo jsou lidé ochotni obětovat na dostavbu chrámu, zmocnil se ho smutek a rozhořčení. Sáhł tedy do svého měšce a vhodil do chrámové pokladnice plnou hrst zlatáků a spěšně odešel. Nepřál si být nikým obdivován.⁴²

Před chrámem stál hlouček žebráků prosících o almužnu a František se mezi nimi ukryl. Náhle pocíť potřebu žebrať s nimi, avšak byl oděn drahých šatů, ve kterých žebrať nemohl. Bylo mu jasné, že je třeba si opatřit jiný prostý oděv, obnošený šat, takový jaký nosili oni. Uprosil tedy jednoho žebráka, aby si s ním za jistou úplatu šaty na několik hodin vyměnil s tím, že se večer vyrovnají. Oblečen do chatrných obnošených šatů se vrátil zpět ke svatopetrskému chrámu, kde se vmísil do skupinky žebráků. Konečně se mu splnilo jeho přání – lámanou francouzštinou prosil kolemjdoucí o almužnu. Nyní si na vlastní kůži vyzkoušel, co znamená být chudý, jaké to je být ponižován, stojí-li mezi ostatními žebráky s prosebně nataženou dlaní. František již nebyl tím rozverným marnivým mládencem libujícím si v hlučných hostinách a nákladných šatech, nyní tu stál v žebráckých šatech a přesto se cíť šťasten. Staré časy byly zapomenuty. František se stal novým člověkem, který konečně našel sám sebe, zaslíbil se Hospodinovi a rozhodl se jej následovat. Večer se František sešel na smluveném místě s oním žebrákem a opět si vyměnili šaty. František tomuto muži daroval nejen všechno, co ten den vyžebrať, ale ještě značnou sumu peněz navíc. František se hned následující den vydal na cestu domů, nesmírně šťasten, že ve zkoušce obstál. Nyní ji byl jist, že Bůh ho opravdu volá ke své službě.⁴³ Uvedená událost se ukázala jako klíčová, byla skutečným počátkem Františkova obrácení, počátkem mnoha zásadních změn v životě tohoto mladého muže. Můžeme konstatovat, že tato pouť do Říma znamenala pro Františka první opravdu autentickou náboženskou zkušenost.

2.3 Vidění Krista u sv. Damiána

Jednoho dne roku 1206 se František zamyšlen procházel krajinou a snažil se utřídít své myšlenky, došel k polorozpadlému kostelíku zasvěcenému svatému Damiánovi. Kostelík byl velice zchátralý,

---

41 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 18

42 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 21

43 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 19 – 20

téměř na spadnutí. Když ho František obcházel a prohlížel si ho, pocítil silné nutkání vstoupit dovnitř a pomodlit se tam. Vešel tedy a jeho zrak ihned upoutal velký kříž namalovaný na desce visící nad oltářem. Ukřižovaný Ježíš s rozepjatými pažemi měl oči upřené do dále, jako by vyhlížel někoho, kdo je již dlouho očekáván, avšak stále nepřichází. František padl před obrazem na kolena a začal se vroucně modlit.⁴⁴ Čím déle pozoroval jemné rysy Spasitelovy tváře a vlídný výraz v jeho očích vyzařujících milosrdenství, tím více lásky k němu pociťoval. Ve zbožném vytržení se dlouho díval na obraz Krista, nemohouc od něj odtrhnout svůj zrak. V kostelíku panovalo naprosté ticho. Hluboko ve svém nitru cítil, že se bude dít něco neobyčejného. A nemýlil se. A jak pozoroval obraz Ukřižovaného, náhle si povšiml, že se jeho tvář začíná měnit, ústa se otevírají a ze Spasitelových rtů plynula tato slova: „*Františku, copak nevidíš, jak chátrá můj dům? Jdi, pospěš si a oprav mi ho.*“⁴⁵

František se roztřásl po celém těle a nebyl schopen ze sebe vydat ani hlásku. Až po chvíli se mu podařilo trochu se vzpamatovat a rozřeseným hlasem pravil: „*Ano, Pane, s radostí učiním, co si přeješ!*“⁴⁶ Byl šťastný, Bůh mu konečně vyjevil svou vůli. Ohromen tímto zjevením si položil otázku, co tím vlastně Spasitel myslel, když říkal oprav můj dům? Ale jaký dům měl na mysli? První věc, která Františka v té chvíli napadla, bylo, že Bůh si přeje opravit zchátralý kostelík svatého Damiána. Avšak až mnohem později, pochopil, že Hospodin tímto domem nemyslel žádný kostelík či chrám postavený lidskou rukou, „*ale dům, který postavil na skále sám Ježíš Kristus – církev svatá. Ano, církev svatá byla tím domem, který se měl opravit, neboť již dlouhou dobu pracovalo mnoho nepřátel na tom, aby ji zničili. Do křesťanské společnosti se vloudila zkaženost mravů, která ji ohrožovala za všech stran. Horlivost ve víře a zbožnost namnoze ochably; na její obnovení už slavné řády cisterciáků, premonstrátů a kartuziánů nestačily, ve školách byla zase zbožnost udušena suchopárnou logikou. Obnovu tohoto domu žádal Kristus na Františkovi a ten ochotně přislíbil o něj pečovat, i když zatím netušil jak.*“ František pevně doufal, že ho Bůh povede, že mu naznačí cestu.⁴⁷ Tento příběh, který byl počátkem řetězce následujících událostí zásadního významu, zmiňují oba Františkovi životopisci, Celano i sv. Bonaventura

Vize Krista zapůsobila na mladého Františka mocným dojmem a poznamenala ho již navždy. Tehdy si také František uvědomil, „*co to bylo Kristovo soutrpení (compassio), Kristovo sebeobětování, Kristovo odosobnění a duchovní splnutí s bídou a mukou veškerého lidstva. Památka kříže Kristova*

---

44 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 98

45 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 20

46 Tamtéž, s. 20

47 Tamtéž, s. 20

vetkla se v jeho mysl tak silně, že cítil v srdci svém rány Trpitelovy, a od té doby „poraněno jest a roztálo srdce jeho památkou utrpení Páně.“ *František nemohl si potom po celý život vzpomenouti na Krista, aby neplakal a to hořce a hlasitě neplakal nad jeho utrpením.*“ *Naplňoval cesty vzdechy, a nedal se upokojiti, vzpomínaje ran Kristových.*“⁴⁸ Tato událost udělala definitivní tečku za jeho starým životem. Představovala dělicí čáru mezi tím, jak žil doposud a životem zasvěceným následování Krista, tedy životem v nové kvalitě.

2.4 Úsilí o opravu kostelíka sv. Damiána

Na základě svého vidění se František rozhodl, že se pokusí zajistit opravu tohoto domu Božího, i když zatím netušil, jak to udělat a kde získat peníze. V kostelíku sv. Damiána žil osaměle pouze jediný kněz, Don Pietro, jehož úkolem bylo sloužit mše svaté. Za svou činnost dostával od benediktinů z nedalekého opatství skromný roční plat. Kněz bydlel v malém domku hned vedle kostela. Ze svého skromného platu a drobných darů od věřících, stěží mohl provádět nějaké zásadní opravy. Neutěšený stav Božího stánku mu dělal starosti již dlouhou dobu.⁴⁹

Než se vydal domů, navštívil František Dona Pietra a sdělil mu, že by rád nějakým způsobem pomohl se zajištěním oprav a záchranou stavby před zkázou. Ptal se ho tedy, kolik peněz by bylo třeba na opravy. Don Pietro Františka znal jako poněkud marnotratného mladíka, proto ho Františkův návrh překvapil, nicméně mu vyšší sumy sdělil. František byl poněkud zaskočen, částka byla vysoká, leč přislíbil, že se pokusí peníze sehnat. Cestou domů přemýšlel, jakým způsobem by mohl potřebnou hotovost získat. Bůh mu přikázal opravit dům, a proto nelze váhat.⁵⁰

Doma zapřáhl koně do vozu a v otcově obchodě naložil spousty látek a dalšího zboží a odvezl je do Foligna, kde všechno zboží včetně koně a vozu prodal. Nyní se vydal za Donem Pietrem, aby mu odevzdal všechny utržené peníze. Kněz však peníze od Františka, bez svolení jeho otce, nepřijal. Velice dobře Petra Bernadoneho znal, neboť svým lakomstvím byl proslulý široko daleko. Zdráhal se uvěřit, že by byl kupec ochoten vydat tolik peněz na opravu kostela. A Františkovi, který se už nechtěl vrátit domů, nabídl, že může bydlet u něj.⁵¹

Potíže na sebe nenechaly dlouho čekat. Doma měli o Františka starost, neboť se již několik dní neukázal. Když se Bernardone vrátil z obchodní cesty a dozvěděl se, že František již několik dní není

48 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 11 – 12

49 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 21

50 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 25

51 Tamtéž, s. 25

doma, rozjel se rovnou do svého obchodu. Tam zjistil, že část zboží chybí, nejen sukno, ale i balíky vzácných látek. Žádal vysvětlení od svého prodavače. Dozvěděl, že všechno zboží odvezl jeho syn František. Bernardone se velice rozčílil a snažil se od vyděšených prodavačů získat informace, kde je jeho syn a kam odvezl všechno zboží.⁵²

Když se Bernardone uklidnil natolik, že byl zase schopen rozumného uvažování, přemýšlel, co je třeba učinit, aby Františka našel. Začal tedy shánět přátele a sousedy, aby mu pomohli prohledat okolí a viník byl nalezen. To však nějakou dobu trvalo. František tušil, že se nejspíš něco bude dít a zmocnil se ho velký neklid. V kostelíku sv. Damiána se již necítil bezpečně. Ukryl se tedy v malém sklípku za apsidou. Tam se schovával více než měsíc a téměř nevycházel ven. Bylo jasné, že Františkův úkryt nemůže jeho otci zůstat dlouho utajen.⁵³

Prvním místem, kam se Bernardone vydal Františka hledat, byl samozřejmě kostelík San Damiano. Našel zde však jen kněze, neboť František se ukrýval ve sklepení. Moudrý Don Pietro vrátil kupci jeho peníze a Bernardone vyrazil zpět do Assisi a o syna se již dále nezajímal. Byl si jistý, že až František přijde k rozumu, vrátí se domů, tak jak tomu ostatně vždy bylo až doposud. V tom se ale zmýlil. „Nový rytíř Kristův“ se domů nevrátil. Dál se schovával v malém sklípku a prosil Boha, aby ho už osvobodil od pronásledování otcem a jeho lidmi a dal mu dostatek sil k vyplnění slibu. Občas stále slychával hlasy pronásledovatelů, kteří slídili v okolí San Damiano, rozezlení, že ho stále nemohou najít. Františkovi však bylo jasné, že se nemůže schovávat věčně.⁵⁴

2.5 Návrat do Assisi, snaha o narovnání vztahů s otcem

František sebral odvalu, opustil svoji skrýš a vydal se na cestu domů, aby se pokusil urovnat vztahy s otcem. Nešel však s hlavou skloněnou, nyní byl novým člověkem posíleným svou vírou. Rozmařilý způsob života byl minulostí, do Assisi vstoupil úplně jiný člověk. František se dlouho ukrýval, mnoho nejedl a málo spal. To vše se podepsalo na jeho vzhledu. Změnil se k nepoznání, byl vyhublý, zesláblý, oblečen v hadrech. Jakmile ho lidé ve městě spatřili, posmívali se mu, častovali ho hrubými slovy a nazývali ho bláznem. Házeli po něm bláto a kamení. František si byl vědom, že se přes takové jednání musí přenést a důstojně kráčet dál, s hlavou hrdě vzpřímenou.⁵⁵

---

52 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 106

53 Tamtéž, s. 106 – 107

54 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 13 – 14

55 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 107 – 108

Když dorazil k domu svého otce v rozedraných šatech, pronásledován povykujícími dětmi, házejícími na něj bláto a kamení, kupec se cítil veřejně potupen. V afektu vyběhl ven, aby syna patřičně ztrestal. Začal ho tlouci, nakonec ho chytil za vlasy a dovlekl až do domu. Před zraky jeho ubohé matky ho znovu zbil a zavřel ho do temné komory, aby přišel zpět k rozumu. Jednoho dne však musel otec odjet na obchodní cestu, klíč od komory tedy svěřil své ženě.⁵⁶

Matka se pokoušela synovi domluvit, aby se vše urovnalo a v domě zavládl klid a mír. František sice svou matku velmi miloval, avšak ve svém přesvědčení zůstal neoblomný. Pika, která s rozhodnutím svého muže nesouhlasila, se nad synem slitovala a navrátila mu svobodu. Na cestu mu dala pár grošů a jeho rozedrané šaty mu vyměnila za jiné. František se ihned vydal zpátky ke sv. Damiánovi. Avšak boj s otcem ještě zdaleka nebyl u konce.⁵⁷

Když se za nějakou Bernardone vrátil z cest domů a syna doma nenašel, hned se dovtípil, kdo mu pomohl k útěku. Zasypal svou ženu smrštěl výčitek za její neuvážené jednání a ihned se vydal ke kostelu sv. Damiána. Křičel na Františka i v domku kněze. Ten jej pokorně vyslechl. Když Bernardone ulevil svému hněvu, vyzval syna, aby se s ním vrátil domů, že mu bude vše odpuštěno. František ale věděl, že nic zlého neučinil a že mu otec nemá co odpouštět. Nemínil jít domů, když se nyní jeho novým domovem stal dům Boží. Na otcovu výzvu odpověděl těmito slovy: „*Otče můj, miluji tě, jak má syn milovat svého otce, ale nežádej, abych opustil Boha. Zním Boží vůli a neupustím od ní. Dej mi své požehnání a zůstanu vždycky tvým vděčným synem.*“ „*To se nikdy nestane, raději tě vydědím z majetku,*“ *zazněla otcova odpověď.*⁵⁸ Na jednu stranu můžeme chápat otcův hněv, neboť počítal s tím, že syn se stane jeho nástupcem v obchodě, čemuž věnoval značné úsilí a stálo ho to i nemalé finanční prostředky. V této době bylo obvyklé, že prvorozený syn přejímal řemeslo po otci, a dalo by se říci, že v některých aspektech to platí dodnes. Na druhou stranu však nelze schvalovat Bernardoneho nevybíravé způsoby jednání se synem, především jeho hrubost. Jenže taková tehdy byla doba, otec byl v rodině absolutním pánem.

2.6 Žaloba

Bernardone svého syna opravdu zavrhl a navíc ještě druhý den na něj podal žalobu u světského soudu kvůli lehkomyšlnému rozhazování rodinného majetku a žádal, aby byl vyděděn. František se

---

56 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 109 – 110

57 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 14 – 15

58 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 27

k světskému soudu nedostavil s tím, že jako osoba zasvěcená Bohu, nepodléhá světské spravedlnosti. Otec tedy podal stížnost u assiského biskupa. Tak se tedy znovu sešli tváří v tvář, avšak k dohodě nedošlo a ani nemohlo dojít. František ji již zvolil novou cestu životem. Bernardonemu šlo hlavně o to, aby získal zpět úplně všechny peníze, i ty, které dala matka svému synovi na cestu. Celá záležitost skončila tím, že František odevzdal otci nejen všechny peníze ale i šaty, které měl právě na sobě a zůstal stát před biskupem jen ve spodním oděvu. Nakonec poděkoval otci, za všechno, co pro něj udělal a slíbil, že se za něj bude modlit. Všichni přítomní mlčky sledovali tento výjev a slzeli. Petr Bernardone vzal peníze i synovy šaty a bez jediného slůvka odešel. I samotný biskup se cítil pohnutý Františkovou rozhodností, poručil sluhovi, aby přinesl plášť, který potom Františkovi věnoval.⁵⁹ Touto událostí definitivně končí jedna etapa Františkova života. Konečně se cítil svobodný, zbavený všech okovů, které ho až doposud poutaly ke světu. Byl si vědom, že nyní může bez obav vykonávat své poslání, pro které se kdysi rozhodl, sloužit Bohu, milovat ho a ctít. Věděl, že pouze takový život ho činí šťastným. Uvědomoval si i nutnost šíření slova Božího mezi lidmi, učil je vést spořádaný život v souladu s desaterem, a pokud člověk přece jen zhřešil, zdůrazňoval nutnost pokání.

2.7 Život o samotě, přepadení loupežníky

Po výstupu s otcem byl František velmi rozrušen a samotu vyhledával více než kdy jindy. Domníval se, že se s otcem rozejde v míru. Očekával od něj pochopení pro své rozhodnutí, ale hlavně byl zarmoucen tím, že se mu nedostalo otcovské lásky. Tyto události se staly v zimě, František byl nedostatečně oděn, přesto ho však hřálo jeho poslání. Žil jako poutník, nebezpečí okolního světa si nepřipouštěl. Jednou byl v lesích přepaden loupežníky, kteří, když zjistili, že nic nemá a že se jich nebojí, ho alespoň pořádně ztloukli a hodili do sněhové závěje. Jen s velkým úsilím se odtud vyškrábal. Jeho šaty byly roztrhány, jen stěží mohly zahřát. Přesto nenaříkal, naopak se cítil šťastný, že mohl zakusit bolest, jakou zakoušel i Ježíš Kristus.⁶⁰

2.8 V klášteře

Vydal se tedy do nedalekého kláštera a doufal, že mu zde dají najíst a poskytnou mu na čas přístřeší, aby si mohl odpočinout. Když stanul před klášterní branou, otevřeli mu, avšak díky jeho zjevu se na něj dívali s velkou nedůvěrou. Jídlo mu dali ochotně, avšak aby zde mohl několik dní zůstat,

---

59 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 29 – 30

60 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 28 – 29

musel si svůj pobyt zasloužit. Byl tedy přidělen jako pomocník do kuchyně. A přesto, že mu úplně nedůvěřovali, své úkoly plnil svědomitě. Potřeboval však nutně nový, teplejší šat, neboť zima toho roku byla neobyčejně mrazivá. Mnichové však byli velice chudí a žádné šaty mu poskytnout nemohli. Po několika dnech se s nimi rozloučil, poděkoval jim za jejich dobrodiní a vydal se do města Gubbia. Františka napadlo, že v Gubbii bydlí jeden jeho známý, který by mu snad mohl pomoci. František zde byl vlídně přijat a dostalo se mu potřebné pomoci. Přítel mu opatřil jiný, teplejší prostý šat, který však nebyl nový, neboť nový oděv si František nepřál.⁶¹

František však ještě neměl jasný plán, co přesně bude činit v nejbližší době. Stal se služebníkem Božím, neboť byla vůle Hospodinova, aby jej následoval. František vedl poustevnícký život, mnoho času strávil modlitbami a byl velice šťastný, že právě on byl vyvolen, aby následoval Krista v jeho chudobě a lásce. Teprve nyní postupně získával životní zkušenosti, učil se novým věcem, jak překonat sám sebe, učil se sebezáporu a životu v nepohodlí. Tehdy si již dobře uvědomoval, že pomoc potřebným je na prvním místě. František se při svém počínání řídil evangelií. Dobové prameny uvádějí, že zásadní roli v jeho životě rovněž hrála Boží znamení, kterým František přikládal velkou důležitost

2.9 Péče o malomocné

Brzy po svém odchodu z Gubbia narazil na chatrče za městem, v nichž žili v ubohých podmínkách malomocní. Tito nemocní lidé byli zcela vyčleněni ze společnosti, která se jich obávala. František si z lásky ke Kristovi předsevzal, že bude o tyto lidi pečovat. Přál si, aby tak mohl odčinit své dřívější chování k malomocným, na něž nahlížel s odporem. Přístřeší našel v jedné prázdné chatrči. V této době se péče o malomocné stala Františkovým posláním. Snažil se jim ulehčit život po všech stránkách. Stlal jim lůžka, pral oděvy, čistil a obvazoval rány a pro všechny měl vlídná slova. Avšak ne všichni mu byli vděční. Našli se i tací, kteří byli příliš zlomení a jeho lásku mu opláceli hrubostí a nadávkami. Leckdy nemocné i objímal, líbal jim ruce a nohy. Mohli bychom se divit, jak je možné, že se ve Františkovi udála taková změna? Jak dokázal přemoci svůj původní odpor? František si představoval, že líbá svaté rány Spasitelovy. Nyní již nevnímal tyto lidské bytosti jako zohavené chudáky. Svě poslání přijímal s vděčností a pokorou.⁶² Byla to jedna z prvních velkých zkoušek, František si potreboval ověřit, co všechno je schopen učinit z lásky k Bohu. Pokud se zamyslíme nad tím, co obnáší péče o takto nemocné lidi, domnívám se, že zdaleka ne každý by toho byl schopen, a to

---

61 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 29 – 30

62 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 33 – 34

nemluvím riziku nákazy. Taková práce je podmíněna velkou dávkou trpělivostí a odhodlání, potřebou pomáhat druhým či snahou překonat sám sebe. A k tomu je zapotřebí i značný kus odvahy.

2.10 Oprava kostelíku sv. Damiána

František nezapomněl na svůj slib, že opraví dům Boží. Na jaře roku 1207 začal František pořádat sbírky na opravu kostelíku. Denně chodil do rodného města vybírat peníze. Někde mu dali peníze, jinde přislíbili stavební materiál, někde nedostal nic a ještě se stal terčem posměchu. Ale František na to nehleděl, byl si vědom, že je třeba splnit svůj slib. Zároveň stále ještě pečoval o malomocné. Kostelík San Damiano patřil benediktinům. Jeden z jejich bratří, se ujal vedení oprav a najal schopné dělníky. František samozřejmě řemeslníkům se stavebními pracemi pomáhal jak to jen šlo, dělal pomocné práce. Po práci si ještě chodíval vyžebrať do Assisi almužnu, což se setkalo s nelibostí jeho otce. Zákonitě nastávaly okamžiky, kdy se František ve městě s otcem potkal. Otec, který se nikdy nesmířil s posměchem, kterého se mu dostávalo ze strany některých obyvatel, syna při každém setkání proklínal. František pomáhal ze všech sil, i přesto, že ho, díky jeho slabé tělesné konstituci, práce velmi zmáhala. Ale sliby se musí dodržovat a František svůj slib splnil. O pět později se opravený kostelík stal domovem klarisek, svaté Kláry a jejích sester. František, povzbuzen svým úspěchem, hned začal pořádat další sbírky na opravy zchátralých kostelíků v okolí Assisi. Jednalo se například kostelík v Porciunkule, který později sehrál důležitou roli v jeho životě.⁶³

2.11 Františkovo poznání evangelní chudoby

V únoru 1208 na svátek apoštola sv. Matěje se František jako obvykle vydal do Porciunkule na mši, kterou sloužil benediktinský kněz ze Subasio. Tehdy zrovna předčítal z Evangelia, když tu František zaslechl slova, která se mu již navždy vryla do mysli i do srdce: „*Neberte od nikoho zlato, stříbro ani měďáky do opasků; neberte si na cestu ani dvoje šaty, ani obuv, ani hůl*“⁶⁴ A přestože tato slova již František slyšel mnohokrát, nyní na něj zapůsobila mocným dojmem, mnohem více než kdykoliv předtím. Po skončení mše svaté pospíchal za knězem a požádal ho, zda by mu mohl důkladně vyložit význam těchto slov. Vytušil, že mu Hospodin těmito slovy naznačuje způsob jeho dalšího života, tedy žít po vzoru apoštolů. Potřeboval si být jistý. Kněz mu ochotně vysvětlil, že Ježíš chtěl těmito slovy svým apoštolům a učedníkům říci, že „*zvláštní následování a zvěstování svatého*

---

63 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 32 – 36

64 Tamtéž, s. 36 – 37

evangelia je úřadem a povoláním, jichž jsou hodni jen ti, kteří se zřekli všeho, co svět poskytuje. „Ano, to je přesně to, po čem dávno toužím,“ zvolal nadšeně František. Pak odhodil váček s penězi, hůl i obuv a místo koženého pásu se převázal hrubým provazem. Dokonce i poustevnické šaty, které nosil již dva roky se mu zdály příliš jemné a pohodlné na pravého následníka svatých apoštolů. Sehnal si tedy jiné, drsné a hrubé roucho popelavé barvy s čtyřhrannou kapucí na zakrytí hlavy při špatném počasí. Bedra si pak opásal obyčejným provazem s třemi uzly na obou splývajících koncích. Když roztáhl ruce, měl oděv tvar kříže.“⁶⁵

2.12 Františkovo první kázání

O Františkových kázáních se dovídáme mnohé z dobových pramenů - z životopisů a legend. Ačkoliv František nebyl knězem, ale jen světce, i přesto záhy získal povolení ke kázání od zástupců církve, aby mohl šířit slovo Boží. Jeho kázání si získala mezi lidmi velkou oblibu.⁶⁶ František měl svůj osobitý styl kázání, jeho kázání byla jiná než bohoslužby vedené knězi v kostelích. Často chodil mezi obyčejné lidi a prostými slovy je napomínal, že je třeba Boha milovat, ale zároveň se ho i bát, že je třeba nehřešit. František mluvil prostě, ale se zanícením. Promlouval k lidem strhujícím hlasem plným nadšení pro dobrou věc a jeho slova dokázala posluchače upoutat. František byl bystrého ducha, inteligentní, ve výrazu břitký, plný vnitřního ohně. Jedna z legend o sv. Františkovi praví toto: *„Jeho slova nebyla prázdná ani směšná, nýbrž plná ctnosti Ducha svatého a pronikající morek duše tak, že uváděla posluchače v úžas.“⁶⁷* Ano, František byl opravdu výjimečný člověk, byl jiný, byl svůj.

Jiná legenda vypráví o Františkově kázání toto: *„Potom počal s velikým žárem ducha a s radostí mysli kázati pokání všem, vzdělávaje své posluchače slovem sice prostým, ale srdcem nádherným (corde magnifico). Byloť slovo jeho jako oheň plápolající a pronikající vnitřnosti srdce a naplňující podivem mysli všech.“⁶⁸* Vůbec prvním místem Františkova veřejného vystoupení byl assiský kostel svatého Jiří. Tehdy František předstoupil před občany rodného města, kteří ho z dřívějších dob dobře znali. Oznamil jim, že nyní chce již jen v chudobě pracovat nejen na spáse své, ale i na jejich. Prosil lid o odpuštění za prohřešky, kterých se vůči nim dopustil, zvláště pak svým světáckým chováním. Veřejně doznal svou vinu a slíbil, že za své prohřešky bude činit pokání. Vysvětlil lidem, že to byl právě Bůh, který jej vytrhl z „bahna hříchů“ a přivedl ho na správnou cestu, cestu pokání. Poté začal hovořit

65 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 36 – 37

66 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 41

67 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 22

68 Tamtéž, s. 22

o Bohu, o jeho veliké dobrotě, milosrdenství a lásce, které má dost pro všechny a proto je třeba být Bohu za vše vděčný. Že to byl to Bůh, který stvořil lidi a celý svět a byl to Bůh, který tak miloval všechny lidi, že se za ně obětoval a vykoupil je z hříchu. Bůh je tím, který nás zahrnuje svou nekonečnou láskou, je k nám shovívavý, neustále nás posvěcuje a zahrnuje svými dary. A že právě on, František, je příkladem napraveného hříšníka, a i když ho čeká ještě dlouhá cesta, plná úskalí, je pevně přesvědčen, že mu Bůh pomůže nalézt tu správnou cestu. A pokud člověk učiní upřímné pokání za své hříchy, dostane se mu Božího odpuštění. František na všechny apeloval, že je třeba snažit se zlepšit svůj život a pokud se přece jen něco nepodaří, upřímně se kát za své hříchy, pak bude člověku odpuštěno.⁶⁹

Chování lidí k Františkovi se brzy změnilo. Již to nebyl „ten blázen“, po kterém házeli kamení. To, co nyní lidem říkal, pro ně bylo zcela nové. Vyzýval je ke kajícínosti. Nějakou dobu trvalo, než se jim podařilo srovnat se s pozoruhodnou proměnou kupcova syna. Necháпали sice, kde se všechno dokázal naučit, nyní si ho však vážili a dívali se na něj poněkud jinýma očima.⁷⁰

2.13 Úspěch Františkových kázání

František nejčastěji kázal v kostele sv. Jiří a jeho kázání na sebe strhávala stále větší pozornost. Jeho kázání se účastnilo stále více lidí, posluchači se zdáli být Františkovými kázáními fascinováni, cosi je na jeho slovech přitahovalo jako magnet. Pozorně naslouchali jeho radám, jakým způsobem je třeba si uspořádat vlastní život, aby se stal hodnotnějším a lepším. Svá kázání obvykle začínal slovy „*Kéž vás Bůh naplní pokojem.*“ Těmito slovy chtěl vyjádřit, že první a zcela zásadní podmínkou pokoje a míru mezi lidmi je, aby se tento pokoj nejdříve usídlil v srdci každého člověka. František vysvětloval, že tento vnitřní postoj se nedostává těm lidem, kteří příliš lnou k majetku či jiným světským rozkoším. Když tito lidé ženoucí se za světskými rozkošemi, tyto rozkoše okusí, jejich srdce bývají ještě neklidnější nežli dříve. Neustále se za něčím ženou a nikdy nejsou schopni dosáhnout uspokojení. Existuje mnoho lidí toužících po dočasných statcích, avšak čím více statků jedinec vlastní, tím více touží po dalších, jeho touha tedy stěží může být naplněna. A podobně je to i s jinými světskými potřebami, jako například potřeba získat vážené postavení, uznání, čest či slávu. I zde narážíme na stejná úskalí. Stane-li se jedinec slavným, často touží po ještě větší slávě, což v konečném důsledku nemůže vést k vlastnímu naplnění a pocitu dokonalého štěstí. Všechna tato vnitřní pnutí

---

69 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 38

70 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 130

působí velký nepokoj, který je sám o sobě zdrojem hříchu. František posluchačům doporučoval chudobu, odtržení se od světa s jeho rozkošemi a pokání jako účinné prostředky k dosažení vnitřního pokoje. Svým životem i jednáním šel František lidem příkladem, podobně, jak tomu činil i Ježíš. František věděl, „že *neexistuje jiná příčina ustavičného neklidu, nesvornosti a nelásky mezi lidmi než onen trojí jed žádostivosti – těla, očí a srdce.*“⁷¹

Je samozřejmé, že Františkova kázání nezůstala bez odezvy. Lidé z nich odcházeli domů plni dobrých úmyslů, povzbuzeni k pokání a změně života, někteří se dokonce k Františkovi chtěli přidat a vést kající život v chudobě, tak jako žil on.⁷² I dnešní konzumní společnost se má od tohoto moudrého muže stále co učit, neboť ona podsouvá člověku prostřednictvím reklam v masmediích potřebu vlastnit a hromadit věci, které nejsou pro jeho život nezbytné. Člověk je obklopen věcmi či předměty, které mu zpočátku mohou činit radost, leč postupně se stává jejich otrokem. Problém takto nastavených, uměle vytvořených potřeb je však v tom, že radost z vlastnictví jedné komodity rychle vyprchá a lidé mají opětovnou potřebu vlastnit další a další věci a proto nikdy nemohou dosáhnout uspokojení svých potřeb. František doporučuje absolutní chudobu, což je samozřejmě extrém, nicméně takový extrém může být pro vysvětlení vhodným příkladem. Hodnota lidského života spočívá však v něčem jiném – například být laskavý a ohleduplný, čestný a spravedlivý. Člověk by měl vést takový život, aby ve chvíli, kdy se na jeho konci za sebou ohlédne, mohl říci, že jej prožil, jak nejlépe mohl a nelitoval toho, jak žil. Jedinec, jenž prožil kvalitní život, se zpravidla nebojí smrti.

3 Řád menších bratří

3.1 Františkovi první učedníci

Lidové rčení praví, že příklady táhnou. Bylo by žádoucí, aby to byly obzvláště ty dobré. Tak tomu bylo i v případě Bernarda z Quintavalle, zámožného měšťana z Assisi. Tohoto muže František velice zaujal a Quintavalle byl prvním, který se ho rozhodl následovat, oprostít se od světského života a žít v chudobě, jako on. Bernard Quintavalle byl váženým assiským občanem, starším než František, a rozhodně nikdy nečinil unáhlená rozhodnutí. Sledoval Františka již nějakou dobu, ale než se k němu přidal, rozhodl se jej podrobit menší zkoušce. Chtěl si ověřit, zda tento muž opravdu vede svatý život. Aby získal jistotu, pozval Františka k sobě domů a požádal ho, aby u něj zůstal i přes noc. František pozvání přijal. Dlouho spolu rozmlouvali o mnoha věcech. Quintavalle, jako dobrý hostitel, nechal

⁷¹ CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 39

⁷² Tamtéž, s. 39

Františkovi na noc připravit lože v svém vlastním pokoji. Když se později odebrali ke spánku, Bernard po delší chvíli začal předstírat, že spí, a po očku Františka sledoval.⁷³ František, který se domníval, že hostitel již usnul, potichu vstal z postele. Poklekl na kolena a začal se vroucně modlit. Modlil se až do pozdních nočních hodin. Nyní již Quintavalle věděl, že tento mladý muž je skutečným sluhou Božím.⁷⁴

Ráno řekl Bernard Františkovi, že se rozhodl žít jako on v pokoře a chudobě a činit pokání nejen sám za své hříchy, ale i za hříchy ostatních lidí. Sděлил mu, že opustí tento svět s jeho svody a že bude Františka ve všem následovat. František byl Bernardovým rozhodnutím velice potěšen.⁷⁵ Schvaloval tento šlechetný počín svého hostitele, na druhou stranu však cítil povinnost upozornit Bernarda na mnohá úskalí takového života. Řekl mu, že ho tento nový život bude stát mnohá přemáhání, že bude muset svádět tvrdé boje sám se sebou, s různými pokušeními a nástrahami. Bernard odvětil, že se nebojí překážek a obtíží, které ho na této cestě čekají, že již dlouho o tomto kroku přemýšlel a že jeho rozhodnutí je pevné. Zároveň, že však doufá v pomoc Boží a Františkovu radu a pomoc v nouzi. Když František viděl, že je jeho přítel ve svém rozhodnutí neoblomný, pravil, že půjdou do kostela a tam se budou společně modlit za poznání vůle Boží, zda je Bůh tomuto jeho rozhodnutí nakloněn.⁷⁶

Cestou do kostela se k nim údajně přidal ještě další muž, Petr z Catany, Quintavallův přítel, vážený assiský občan, který byl rovněž právníkem jako Bernard, i když o něco méně bohatým. Některé texty se dokonce zmiňují, že Petr z Catany byl kanovníkem katedrály, avšak jeho jméno v záznamech o kanovnících katedrály v této době nalezeno nebylo. To však nutně nemusí znamenat, že se tyto texty mýlí, mohlo se jednat pouze o čestný titul. Je zmiňováno, že je Petr žádal, aby se též k nim mohl připojit, neboť také již dlouhou dobu cítil ve svém nitru touhu žít jako František. Vydali se na cestu do kostela svatého Mikuláše (San Nicolo).⁷⁷

V kostele František se svolením kněze třikrát otevřel knihu evangelií ku počtě Nejsvětější Trojice. Poprvé se kniha otevřela v místě, kde byly napsány tyto verše svatého Matouše: „*Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej co ti patří, rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi; pak přijď a následuj mne.*“ (Mt 19, 21)⁷⁸ To bylo Františkem považováno za znamení, že Bůh je jim nakloněn a že jim tímto způsobem patrně dává najevo svou vůli. Poté byla kniha evangelií ještě dvakrát otevřena a text, který tam stál, Boží vůli ještě potvrzoval. Po druhém otevření jim přečetl tato slova: „*Nic si neberte na cestu,*

73 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 132 – 134

74 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 40 – 41

75 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 41

76 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 41

77 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 135

78 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 42

ani hůl ani mošnu ani chléb ani peníze ani dvoje šaty.“ (Lk 9, 3) a po třetím tato: „*Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne*“ (Mt 16, 24)⁷⁹ Toto se událo roku 1209. Boží vůle se potvrdila a oba první Františkovi učedníci se vypravili udělat, co bylo třeba, aby se mohli stát opravdovými následníky Krista. Prodali všechnen svůj majetek a peníze rozdali chudým. Zanedlouho se k nim přidal ještě třetí tovaryš, assiský občan jménem Jiljí (Egidus), prostý muž bez vzdělání, avšak velice zbožný. Nyní již byli čtyři.⁸⁰

Všichni tři učedníci nosili stejné hrubé roucho ve tvaru písmena T, jako měl František. (Tomáš z Cellana své knize toto zdůrazňuje, šat byl z hrubého sukna ve tvaru kříže). Tito muži si nyní byli navzájem bratry, žili v míru, pokoji a ve vzájemné pospolitosti ve skromném obydlí u Porciunkule, které si vybudovali vlastníma rukama. Později žili v jedné chatrči nedaleko Rivotorta. Odtud se pak rozcházel, nejprve po okolí a později i mnohem dále, šířit mezi lid poselství míru a štěstí.⁸¹

František zprvu chodil sám žebrať o almužnu, aby zajistil živobytí pro sebe i své bratry. Tato činnost ho však velmi vyčerpávala, proto musel postupně naučit své bratry žebrať. Vyzýval je, aby se neobávali, dodával jim odvalu, vždyť přece nečiní nic zlého, není se za co stydět. Řekl jim: „*Vy přece lidem nabízíte mnohem víc – lásku Boží, proto těm, které prosíte, říkáte: Z lásky k Pánu Bohu dejte nám almužnu! Nebesa i země jsou ničím proti této lásce.*“⁸²

3.2 První misijní cesta

Když se František přesvědčil, že jeho tovaryši již vědí, co život zasvěcený službě Bohu obnáší, domníval se, že je nezbytné postoupit dále. Bratři věděli, že tento život naplněný každodenními modlitbami, kajícností, rozjímáním, chudobou a sebezáporem je nutno rozšířit i o další velice důležitou činnost – hlásání slova Božího. Tehdy se vydali poprvé na apoštolské cesty.⁸³ Stalo se tak na jaře 1209, tehdy se bratři rozdělili – František putoval s Jiljím (Egidiem) na severovýchod až k Anconě, bratry Bernarda z Quintavalle a Petra z Katánie vyslal na sever. Ještě než se jejich cesty rozdělily, dohodli se, že se v určité době zase sejdou zpět v Assisi. Přesný cíl cesty si předem neurčili, při svém putování se zastavovali na mnoha různých místech a všude hlásali slovo Boží.⁸⁴

---

79 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 42

80 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 41

81 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 23 – 24

82 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 45

83 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 43

84 Tamtéž, s. 43

František, se vydal na cestu s odhodláním obrátit někoho pro život v Kristu. Snažili se oslovit všechny lidi, které potkali a hovořit s nimi o Boží lásce a dobrotě. František zdůrazňoval lásku k Bohu, ale také žít čestným životem, nehřešit a svými hříchy Boha znovu nekřížovat. Vysvětloval svým posluchačům, jakým způsobem je třeba žít, jaké jsou jejich povinnosti a čeho by se měli vyvarovat. A pokud již zhřešili, aby se nebáli se s Hospodinem usmířit, povzbuzoval je k pokání. František svým prostým způsobem vyprávěl lidem, co pro ně Ježíš učinil svou vykupitelskou smrtí na kříži.⁸⁵

Františkovi činilo radost, mohl-li s lidmi o Bohu hovořit, neboť On je tu pro nás pro všechny. Svátý Irenej kdysi o Bohu řekl, že se stal člověkem proto, aby se člověk stal Bohem. Touto myšlenkou byl František nadšen. Často říkával: „*Milujme Ho z celého srdce, z celé duše a z celého ducha, ze všech svých schopností a sil, celou svou inteligencí, všemi svými energiemi, celou svou něhou, svými vnitřnostmi, touhami, celou svou vůlí!*“⁸⁶

Lidé se k Františkovi a bratrům chovali různým způsobem. Můžeme však říci, že na venkově byli lidmi přijímáni mnohem vlídněji. Venkovánům se líbilo jejich milé a obětavé chování, mnozí z nich si v skrytu duše přáli žít jako oni. Nikdo se to však neodvážil vyslovit nahlas a ani by k tomu nenašli dost odvahy a síly, měli vlastní rodiny, život a přátele. Zarážela je především naprostá chudoba bratří a drsný způsob života, který vedli.⁸⁷ Ve městech však byla situace jiná. Cizinci v roztrhaných hadrech v lidech nevzbuzovali důvěru. Lidé nevěděli, co si o nich mají myslet, někteří se jich i báli, někteří se k nim chovali nepřátelsky. Někteří se domnívali, že jsou praví vyznavači náboženství, někteří tvrdili, že jsou opilí, jiní je považovali za blázny. Dívky před nimi dokonce prchaly ve strachu, že by to jejich bláznovství mohlo být nakažlivé. Zatím to však nevypadalo, že by je chtěl někdo následovat.⁸⁸ Zde je možno nalézt jistou paralelu, s podobnými reakcemi lidí se setkával i samotný Ježíš, když putoval po Judei a kázal slovo Boží.

Na konci první pouti se znovu sešli, a i když toto první putování nepřineslo nějaké zvláštní výsledky, František byl se svými bratry spokojen.⁸⁹ Nyní si na živobytí vydělávali především prací, aby se o almužnu nějakým způsobem zasloužili. Byly to převážně práce fyzicky namáhavé, podřadného typu „laboritia“, ovšem tyto práce musely být čestné (honestas), tedy nesmělo se jednat o práce morálně

---

85 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 46

86 ROUGIER, Stan. *František z Assisi: básník a prorok*. Brno: Petrov, 1990. ISBN 80-85247-00-3., s. 36

87 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 46

88 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 140

89 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 47

nevhodné či přímo zakázané. Almužnou bývalo obvykle nějaké jídlo. Bratři směli přijímat vše, co jim bylo nabídnuto, kromě peněz.⁹⁰

3.3 Další noví učedníci

František se brzy dostal do povědomí lidí a jeho způsob života přilákal i další následníky. Přidali se k němu další tři občané z Assisi – Sabbatino, Morico a Jan di Capella. O Sabbatinovi nemáme žádné informace. Morico byl mnich, který pečoval o malomocné. Jan di Capella založil komunitu malomocných a některé legendy dokonce hovoří o tom, že pomýšlel na založení paralelního bratrstva, k čemuž, díky zásahu římské kurie, nakonec nedošlo. Proto někdy bývá nazýván Jidášem skupiny.⁹¹ I tyto muži rozdali majetek potřebným a zapojili se do péče o malomocné. Tento akt dokonce vyvolal v Assisi vzpouru. Proti novým bratrům se obrátili jejich příbuzní, neboť se domnívali, že by majetek, kterého se nově příchozí dobrovolně vzdali, měl připadnout právě jim.⁹² Je vidět, že svět se v tomto ohledu mnoho nezměnil. Bohužel i dnes je majetek jednou z hlavních příčin rozporů, hněvu, či dokonce nenávisti i v rodinách.

V tomto období, po návratu z misijní cesty, tedy v samotných počátcích, představovala péče o malomocné jednu z hlavních činností nově vznikajícího bratrstva. František učil své nové bratry tyto lidi milovat, starat se o ně, zahrnovat je péčí a láskou a poskytovat jim útěchu. Mnohokrát svým novým společníkům vyprávěl, jak zásadní úlohu sehráli tyto ubožáci v nejdůležitějším okamžiku jeho života. To vyžadovalo velice silnou vůli a odhodlání. Když bratři viděli s jakou láskou a oddaností se František věnuje nemocným, jejichž těla byla pokryta vředy, stal se jejich vzorem. Za nějakou dobu si i oni si malomocné oblíbili natolik, že péčí o ně strávili každý den několik hodin. Mimo to se i nadále věnovali šíření Božího slova a pravidelným modlitbám.⁹³ Prvních šest Františkových tovaryšů, jak uvádějí historické prameny, tvořilo družinu – tzv. bratrstvo (*frateritas*), nebo též řád (*ordo*), na rozdíl od mnišského řádu (*religio*). A právě tyto první bratři byli s velkou pravděpodobností „předními bratřími“ (*fratres praelati*). K jejich pravomocem patřilo přijímat během misijních cest do bratrstva nové členy.⁹⁴ Brzy se k bratrům přidal ještě další důležitý muž jménem Filip Longo, který byl zámožný a velice zbožný. Učinil jako všichni ostatní, svůj majetek rozprodal a peníze rozdál chudým. Z uvedeného je

---

90 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 95

91 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 142 – 143

92 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 45

93 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 47 – 49

94 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 26

vidět, že ani bohatým nebylo zatěžko rozdat svůj majetek, když se rozhodli pro změnu svého života – nový život v jiné dimenzi, který nabízí vysoký cíl, žít podle evangelia a sloužit Bohu.⁹⁵

V této době František uznal, že je třeba podniknout další misijní cesty. Po dvojicích se rozešli na všechny světové strany a procházeli zemi, tak jako to kdysi činili Ježíšovi učedníci. František svým nově přichozím neustále dodával odvahy a povzbuzoval je v jejich poslání, neboť stejně jako i předtím se ne vždy setkali s vřelým přijetím. Připravoval je na to, že mohou být napadáni, že se mohou stát terčem posměchu, že je třeba vše snášet v klidu, s pokorou. Zdůrazňoval, že jejich úkolem je vybízet lid k pokání a změně života, aby vždy měli v srdci i mysli Boha, který je ochrání a pomůže jim nalézt cestu.⁹⁶ Misijní cesty v této splnily svůj účel. Do řádu se hlásili další lidé, kteří žádali o přijetí. Byli to Jan od sv. Konstance, Barbaro a Bernard de Veda.⁹⁷

3.4 První řehole

Jak se Františkova družina rozrůstala, bylo třeba stanovit určitá pravidla společného života, neboť dosud se všichni řídili pouze Františkovými ústními pokyny a radami. Bratrům by to nejspíše bylo stačilo, leč bylo nutné mít před vrchností zákonitou existenci, neboť v této době vznikala řada rozličných sekt, které se dopouštěly podvodného jednání a klamaly nevědomý lid. František tedy uznal za vhodné jejich bratrstvo a dosavadní způsob života nějakým způsobem posvětit. Domníval se, že bude třeba schválení církevní vrchnosti. Svolal tedy všechny bratry a seznámil je se svým návrhem na sestavení pravidel jejich společného života a posléze jejich předložení ke schválení Svatému stolci v Římě. Tento návrh s nadšením uvítali a byl jednomyslně přijat.⁹⁸ Bratři Františka požádali, aby tuto reguli či řeholi neboli pravidla jejich společného života sestavil a zároveň aby zde bylo vyzdvíženo i misijní poslání jejich řádu. Stalo se tak kolem roku 1210. Prameny uvádějí, že celá tato první františkánská řehole byla postavena na dvou nejvyšších Františkových myšlenkách, myšlence naprosté chudoby a myšlence evangelického kázání pokání.⁹⁹ Přesvatá chudoba byla zásadní, František věděl, že pokud bratři nebudou nic vlastnit, nebudou moci k ničemu přilnout, a proto se nebudou muset obávat žádné ztráty. A jsou-li dokonale chudí, měli by tudíž být i všude bezpeční, nezatížení strachem či obavami z příštích dnů. *„Měli též ručně pracovati, pokud dovedli, a službami naváděti k příkladu pokory a trpělivosti. Měli býti trpěliví ve snášení protivensství a oddávati se chvalořečení a modlení,*

95 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 45

96 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 143 – 144

97 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 49

98 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 47

99 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 26 – 27

při tom potlačovati tělesné žádosti, všemi věcmi světskými co nejpřísněji opovrhovati a se všemi žíti v pokoji a laskavosti.“¹⁰⁰ Z Celanova spisu, v části zabývající se výčtem ctností prvních řeholníků, se lze mnohé dozvědět. Kromě toho, že František doporučoval svým bratrům vést život v pokoře, chudobě a sebezapírání, zdůrazňoval zároveň i nutnost vzájemného soužití bratří v duchovním spojení. Dovídáme se zde například i to, že František poučoval své bratry nejen slovy, ale zejména svými skutky.¹⁰¹

Sepsání řehole netrvalo Františkovi dlouho, neboť snadno i na papíře vyjádřil to, co cítil. Tento moment byl pro existenci bratrstva klíčový, je proto na místě si ještě jednou shrnout její základní myšlenky vycházející z hlavních evangelních rad: „*chudoba, poslušnost a čistota. K těmto všeobecným pravidlům přidal některé důležité pokyny, týkající se hlavně společného života bratří, konání modliteb a různých pobožností, zachovávání církevních postů, poučování lidu apod. V této řeholi dal své duchovní rodině jméno „menší bratři“, protože mu to zjevil Bůh.*“¹⁰²

František seznámil s řeholí své bratry a ihned se vydali na cestu do Říma. Potřebovali získat papežské povolení ke své další činnosti. Stalo se tak v červnu 1210. Vůdcem výpravy se stal bratr Bernard, který byl zběhlý v mnoha věcech.¹⁰³

Po příchodu do Říma nebyli asisťští kající přijati s nadšením. Nejprve se setkali s biskupem Guidem z Assisi, který byl zpočátku poněkud znepokojen, neboť neznal důvod jejich návštěvy. Když se dorozuměli, byli uvedeni ke kardinálovi Sabinskému, Janovi z rodu Colonnů. Kardinál sice bratry pochválil, ale na druhou stranu, jelikož byl obezřetný, opatrně se jich vyptával na různé věci týkající se jejich společenství. Bratři si svým vystoupením kardinála získali. Nakonec jim doporučil vstoupit do nějakého mnišského či poustevnického řádu. Avšak František si pevně stál za svým programem. Kardinálovi tedy nezbylo než si o Františkovi promluvit se samotným papežem Innocencem III. a papež dal pro Františka poslat.¹⁰⁴

František neučinil na papeže právě dobrý dojem. Z pera Matouše Pařížského se nám dochovala zpráva, která sice může být poněkud nadsazená, avšak nikoli nemožná. František prý předstoupil před papeže ve svém ošklivém obnošeném hrubém hávu, jeho ohyzdná tvář s přerostlými vousy byla orámována nepěstovanými mastnými vlasy. Papež si nevěřicně prohlížel tuto podivnou figuru a poté si

---

100 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 34

101 Tamtéž, s. 33 – 34

102 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 50

103 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 27

104 Tamtéž, s. 27 – 28

nechal přečíst jeho žádost a nakonec prý pronesl tato pohrdlivá slova: „*Bratře jdi mezi prasata, jimž se spíše podobáš než lidem, a zahrabej se s nimi do louže, odevzdej jim tu svou řeholi a kaž jim!*“¹⁰⁵ Když si František vyslechl tato slova, uklonil se papeži a chvátal učinit doslova a do písmena to, co mu papež nařídil. Poté se vrátil zpět do konsistoře a pravil směrem k papeži: „*Pane, učinil jsem, jak jsi přikázal, ale nyní prosím, vyslyš zase Ty mou prosbu!*“¹⁰⁶

Nyní byl papež ochoten Františka vyslechnout, řehole se mu však zdála příliš přísná. Nejprve chtěl Františka odkázat pozdější dobu, aby přišel s žádostí, až bude bratří více. Nakonec snad díky přesvědčivému vystoupení Františka, si nechal nějaký čas na rozmyšlenou, než rozhodne. Tehdy se papežovi zdál sen o muži zachycujícím a podpírajícím bořící se katedrálu. Tímto mužem byl František. Nakonec tedy ústně schválil tuto první reguli. Zároveň udělil bratřím povolení na všech místech kázat lidem pokání, ale jen s Františkovým svolením, jemuž bratři museli přislíbit poslušnost, tak jako ji slíbil papeži František. Všichni bratři pak přijali tonsuru a stali se kleriky. Takto bylo v létě roku 1210 církevně ustaveno první františkánské bratrstvo. (V některých jiných zdrojích bývá uváděn i rok 1209.)¹⁰⁷

Jiné materiály, z nichž jsem čerpala, příhodu s prasaty nezmiňují, nicméně je asi dobré ji rovněž uvést. Většina z materiálů hovoří o tom, že byl František se svými bratry vlídně přijat papežem, který se jich na leccos vyptával, aby se ujistil, že své poslání berou vážně, že se nejedná o nějaký chvilkový rozmar. Ale i tak si nebyl jistý, jejich řehole se mu zdála příliš přísná a považoval za velice obtížné její dodržování. Papež zatím neměl odvahu tuto řeholi schválit, v obdobném smyslu se prý vyjádřili i mnozí kardinálové a už se téměř schylovalo k definitivnímu odmítnutí žádosti. V rozhodném okamžiku bratry podpořil kardinál Jan Colonna. Upozornil na to, že by žádost neměla být zamítnuta, neboť je založena na radách z evangelia a právě proto by měli dát těmto mužům šanci. Neměla by být zamítnuta jen proto, že se jeví na první pohled jako neuskutečnitelná. A pokud by někdo chtěl tvrdit, že život v souladu s evangeliem je nemožný či dokonce nesmyslný, znamenalo by to rouhání proti samotnému Kristu Ježíši. Tato slova zapůsobila na přítomné kardinály i papeže mocným dojmem. Papež nakonec ukončil toto jednání s tím, že takto zásadní záležitost si musí důkladně promyslet. Ujistil bratry i Františka, že jim nebude klást překážky a požádal je, aby přišli za pár dnů, že jim sdělí své rozhodnutí. Řekl jim, ať se modlí k Bohu za to, aby jim ukázal svou vůli. Právě v této době se

---

105 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 28

106 Tamtéž, s. 28

107 Tamtéž, s. 28 – 29

papežovi zdál sen o bořící se katedrále a o muži podpírajícím ji svými pažemi. A v tomto muži Innocenc poznal Františka, jak bylo zmíněno výše.¹⁰⁸

3.5 Život řádu menších bratří (1209 – 1211)

Kazatelská činnost Františka a jeho bratří se v těchto časech velmi úspěšně rozvíjela, nyní po návratu ze svatého města již byli pravověrnými kazateli posvěcenými samotným papežem. Ti, co dříve Františka odmítali, přáli si slyšet kázání právě z jeho úst. Jeho popularita stále rostla, jeho kázání vyhledával všechen lid, muži i ženy, mniši i kněží, jen aby viděli a slyšeli tohoto neobyčejného člověka, tohoto světce Božího. Mnozí jeho příznivci v něm viděli „*nové světlo vržené s nebes na zemi a zaplašující veškerou mrákotu a tmy noční*“.¹⁰⁹ Účinek Františkových kázání byl ještě větší než kdykoliv předtím, František se stal velice oblíbeným. A jak se dovídáme z pera Tomáše z Cellana, „*lidé všech stavů žádali nyní žít v kázni a učení kajčnickův assiských. František musel tento dav, jak lze tušiti, mírniti v jeho prvním nadšení a spokojoval se, že naznačoval všem „opravdově“ způsob života, kterým by v každém stavu mohli dosíci spasení.*“ Bohužel nyní nebylo možné přijímat do řádu nové členy, neboť pro tyto žadatele nebylo dost místa a jejich přijetí muselo být odloženo na pozdější dobu.¹¹⁰

V této době František učinil jednu výjimku, když do bratrstva přijal člena své původní rodiny – assiského kněze Silvestra, který byl znám svou lakotou a honbou za penězi a ziskem. A byl to právě ten muž, který před časem prodal Františkovi velice draze kámen ze svého kamenolomu na opravu kostelíka San Damiano. Když však Silvestr nyní viděl, že František koná opravdové dílo Boží, pohnulo se v něm svědomí. Uvědomil si, jak špatný život vedl a rozhodl se vše napravit. Vypravil se tedy za Františkem s prosbou o přijetí do bratrstva, aby odčinil vše zlé, co doposud napáchal. František ho do řádu přijal a Silvestr se tak stal prvním knězem řehole. Vedl kajčnický způsob života a svatě i zemřel.¹¹¹

A i když bratři zatím neměli stálé sídlo, jejich počet postupem času rostl. Tomáš z Cellana o tom píše, že právě v této době dal světec bratrstvu oficiální název „*Řád menších bratří*“ (*Ordo Fratrum Minorum*) *na znamení, že členové jeho mají býti vždycky „menší“ lidí ostatních a jim býti podřízeni.*“¹¹²

108 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 52 – 54

109 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 32 – 33

110 Tamtéž, s. 33

111 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 57

112 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 33

Bratři žili po návratu z Říma opět ve své staré chatrči v Rivotortu, která jim však již začínala být těsná. Po nějakém čase dokonce odsud byli vyhnáni. Hledali tedy nové místo, kde by se mohli usadit. Příhodné místo objevili v Porciunkule poblíž kostelíka Matky Boží, kde již dříve občas pobývali a měli tam postavenou malou chýši. Přistoupili tedy k jejímu rozšíření, což byl poměrně snadný úkol, neboť byla postavena pouze z větví a hlíny. Problém byl však v tom, že pozemek, na kterém tato chýše stála, patřil benediktinům, což bylo třeba nějak vyřešit.¹¹³ František se svými bratry i nadále pečoval o malomocné, značnou část dne věnovali modlitbám a rozjímání. Nezapomínali ani na kazatelskou činnost a rovněž vykonávali manuální práce. František opakovaně poučoval své bratry o všech ctnostech a připomínal jim, že ctnosti jsou ctnostmi jen tehdy, pokud jimi dávají příklad ostatním. Bratři vykonávali i nadále pomocné práce, aby si tímto způsobem obstarali jídlo pro svou potřebu.¹¹⁴

František rovněž kladl svým bratřím za vzor nebeskou Matku, blahoslavenou Pannu Marii. Byl si jist, že je to právě ona, která je hned po Kristu tím nejdokonalejším vzorem. A tato jeho nesmírná láska k Bohu a jeho nebeské Matce se projevovala ve Františkově oddanosti ke svaté církvi a jejímu učení, k církevním nařízením a osobám. Ve velké úctě choval především duchovní, v kterých viděl zástupce samotného Ježíše Krista, správce a zprostředkovatele mnoha milostí. Právě z těchto důvodů církevní představitele nikdy nekritizoval, nechtěl uvažovat o jejich hříších a považoval je za své pány. Ke stejné úctě vybízel i své bratry. Mnohokrát ho slyšeli říkat: „*Kdybych se setkal s andělem a knězem, napřed bych políbil ruku knězi a pak teprve andělovi.*“¹¹⁵

3.6 Františkovo sociální působení

Je známo, že kromě svého působení v řádu usiloval František i o vyřešení některých záležitostí sociálního či politického charakteru a byl úspěšný. V listopadu roku 1210 se mu podařilo usmířit rozhádané politické strany v Assisi – stranu aristokratickou nazývanou majores a stranu lidovou zvanou minores. František se postavil na stranu chudého lidu, vydobyl pro ni značná práva, nejen občanská, ale i práva související s finančními záležitostmi. František napomohl i k úspěšnému vyřešení dalších sporů – legendy vyprávějí, že se mu podařilo nastolit mír v Perugii, Sienně a Arezzu.¹¹⁶ Tyto události jen potvrzují, že František byl mužem se srdcem na správném místě.

---

113 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 59 – 60

114 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 56

115 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 55 – 56

116 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 36 – 37

3.7 Nový domov

S tím, jak se bratrstvo postupně rozrůstalo, přestala chýše u kostelíka Porciunkule dostačovat. František si byl vědom, že je třeba v otázce bydlení nalézt trvalé řešení, aby konečně měli něco svého, odkud je již nikdo nebude moci vyhnat. Spolu se svými bratry se vydal na horu Subasio za benediktiny s prosbou o pomoc. Opat vyšel Františkovi vstříc a daroval mu kostelík Panny Marie i s přílehlými pozemky. Radost bratří neznala mezí, konečně získali domov. Večer poslal František bratry k odpočinku do chýši a sám strávil v kostele celou noc v modlitbách. Legendy vyprávějí o jeho vidění.¹¹⁷ Tehdy se mu v jasné záři nad oltářem zjevil Ježíš Kristus se svou Matkou a početným zástupem andělů. František se odvážil spasitele zeptat, proč on i jeho nebeská Matka sestoupili právě do tohoto malého kostelíku? Ježíš odpověděl, že sem zavítali proto, aby Františka i jeho bratry uvedli na toto místo, které je jim tak milé. František vyrozuměl, že jim odevzdávají tuto svatynku do užívání k chvále Boží, jemu i jeho bratřím, po všechny časy. Hned ráno vyprávěl bratřím o svém nočním vidění a je prosil je, aby toto dobrodiní, jehož se jim dostalo, odpláceli Bohu i jeho nebeské Matce upřímnou láskou. Zároveň je žádal, aby nikdy nezapomínali, jakou vděčností jsou benediktinům zavázáni.¹¹⁸ Z knihy slovenského františkána R. Dilonga se dovídáme, že počátek mariánské úcty nalezneme právě v řeholi františkánů a také to, že chrám Porciunkula, který je zasvěcen panně Marii, je i v dnešní době první svatyní františkánů a tedy i hlavním chrámem františkánských kostelů.

3.8 Řeholní povolání, příchod nových bratří

Nyní tedy měl Řád menších bratří svůj kostelík a svoje sídlo. Právě v této době přibývalo osob žádajících o přijetí do řehole. Při výběru nových členů postupoval František velice obezřetně, pečlivě zvažoval, koho přijme. Obstáli jen ti, kteří byli ochotni pečovat o malomocné. Františkovi nešlo o to, aby společenství mělo velký počet členů, nýbrž aby se jeho členy stali muži se skutečným řeholním povoláním.¹¹⁹ Bratr Dilong ve své knize vysvětluje, co se rozumí řeholním povoláním takto: „*Řeholní povolání je dar od Boha. V něm jako v tajemství zní Kristův hlas: „Ne vy jste si vyvolili mě, nýbrž já jsem si vyvolil vás.“ Všichni, kteří půjdete za tímto hlasem, vězte, že Kristus byl první. On vás povolal, a teprve potom jste ho následovali. Když půjdete za Kristem, nebudete hledat sebe a sloužit sobě, ale*

---

117 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 58

118 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 61

119 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 59

odevzdáte svou vůli do vůle Boží, a tu budete plnit. První ve všem je Kristus. Působí-li skrze nás, nesmí jeho prvenství narazit na nějakou hranici.

„Jsem neužitečný sluha“ – to má vyznávat každý, když ho svádí pokušení, aby o sobě smýšlel vysoko. Kdo miluje, chce sloužit, ne panovat s tím, koho miluje. Ať panuje ten milovaný.

Řeholní povolání nám říká, že nejdeme za svými zájmy, nýbrž za Božími. Jako apoštolové nechali všecko a šli za Kristem. ¹²⁰

Mezi prvními muži, kteří se hlásili, byl i jistý Lev. Tento muž byl velice významnou osobností na počátcích existence řádu. Bratr Lev byl jemný muž mírné povahy, proto ho František nazýval „ovečkou Boží“. Světec si tohoto muže velice oblíbil a stali se dlouholetými nerozlučnými přáteli. Bratr Lev se stal jakýmsi Františkovým důvěrníkem. Sdíleli spolu mnoho společných chvil, František se rád vydával za apoštolským posláním právě s ním. ¹²¹

Dalším významným bratrem v počátcích řádu byl bratr Rufin. Tento muž pocházel ze šlechtické rodiny „dei Scifi“ a byl příbuzným svaté Kláry, která rovněž pocházela z této rodiny. Tato výjimečná žena bude ještě zmíněna dále. Rufin byl mladý muž vynikajících mravů, byl obdařen nesmírnou trpělivostí a obrovskou skromností. Legendy vyprávějí o tom, že vynikal zvláštní mocí nad zlými duchy. *„Byl Bohem vyvolenou duší, obdarovanou nesčetnými milostmi, o níž sám František prohlásil: „Pán mi zjevil, že on je jednou z nejčistších a nejvěrnějších duší.“* ¹²²

Mezi nově přijatými členy byli i další významné osobnosti – např. bratr Maseo, který byl znám dokonalostí svého života. Maseo byl muž velkého vzrůstu, který vynikal svou výmluvností. František ho pověřil vedením kuchyně, měl na starost i péči o chudé. Dále bychom mohli zmínit Junipera (Ginepra), milého, prostého, veselého člověka. Z dalších nově příchozích můžeme jmenovat Jakuba, Augustina, Štěpána, Ilumináta, Teobalda a Simona – všichni tito muži pocházeli z Assisi. A právě tito první bratři byli vychováváni pod přímým dozorem svatého Františka. František učil své nové druhy tu nejdůležitější a nejpřirozenější věc – milovat Boha. ¹²³

Jak je vidno, bratrstvo tvořilo velmi různorodé společenství mužů rozličného původu i povah. František byl charismatickou osobností působící na své okolí energií své vůle. Vychovával bratry příkladem, radami a pokyny, ale i napomínáním, káráním či varováním a ve všem jim byl vzorem.

120 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 59

121 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 62 – 63

122 Tamtéž, s. 65 – 66

123 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 60

František se k nim sice choval jako otec i matka zároveň, avšak v případě, že se někdo z bratří provinil, neváhal sáhnout k trestu. Tak jako on sám se stále toužil stát lepším a cvičil se v sebekázni, totéž požadoval i od svých bratří, i oni se museli bez přestání cvičit v ctnostném životě. Obzvláštní důraz kladl na pracovitost a pokud bratr odmítl pracovat, byl bez milosti propuštěn z řádu. Za řádovou práci považoval František rovněž i žebrání almužny dům od domu. Žebrotu doporučoval pouze jako prostředek sebekázně a sebekázně, avšak žebrota jako prostředek k zajištění existence mu byla zcela cizí. Učil bratry pokoře a poslušnosti, přičemž poslušnost měla být spontánně vytoužená a nikoli přikázaná. František rovněž říkával svým bratrům, že jsou povoláni ke spasení duší na pomoc kněžím, aby doplňovali to, co jim se nedaří plnit.¹²⁴ Zde jsme si ve stručnosti nastínili, jakým způsobem vychovával František nové bratry, k čemu je vedl a co od nich vyžadoval. Z výše uvedeného je vidět, že se Františkovi dílo dařilo. Podařilo se mu získat nové, oddané muže, na které se mohl plně spolehnout a kteří mu byli nápomocní v plnění jeho poslání. Co se týče života v bratrstvu, můžeme konstatovat, že se od dob, kdy byli pouze čtyři, mnoho nezměnilo. Věnovali se i nadále modlitbám a rozjímání, péči o malomocné, kazatelské činnosti, manuální práci a pomáhali i s opravami chátrajících církevních staveb.

3.9 Svatá Klára

Klára pocházela ze zámožné assiské šlechtické rodiny Scifi Fiumi. Měla ještě dvě sestry, Anežku a Beatrici. Její otec patřil k nejvýznamnějším mužům v Assisi. Byl bojovníkem a rytířem. Matka Ortolana byla velice zbožná, ale zároveň i rázná žena. Měla dobré srdce, štědře obdarovávala chudé a potřebné. Dokonce podnikla i pouť do Svaté země a putovala i do Říma. Matka byla své dceři velkým vzorem, Klára po ní zdělila rozhodnost, odvalu i náboženskou horlivost.¹²⁵ A v tomto rodinném prostředí, uprostřed protikladů, Klára vyrůstala. Na jedné straně stál mužský svět rytířství a válek a na straně druhé zbožnost, modlitby, pokora a láska její matky. Díky občanské válce, které se tehdy zúčastnil i mladý František, byla nucena rodina Scifi Fiumi přehnout do Perugia, kde strávila několik let v exilu.¹²⁶

Klára byla velice zvláštní dívka, od mládí vynikala zbožností a konala i kající skutky. Vedla samotářský život, pomáhala chudým, rozdávala jim jídlo, které bylo určeno pro ni. Z bohatě prostřené

---

124 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 40 – 48

125 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 119 – 120

126 SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. Přeložil Mlada MIKULICOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. Dějiny křesťanských spiritualit. ISBN 80-7192-779-1., s. 26

tabule jejích rodičů, obsahující vybraná jídla, vždycky pro chudé něco zbylo. Avšak všechny tyto své dobré skutky se snažila před ostatními skrývat. J. Green ve své knize píše, že již od dětství vedla Klára téměř andělský život, dalo by se říci, že to byl svým způsobem život řeholnice. Milovala Spasitele, celé hodiny prý trávila v modlitbách a rozjímání. Dokonce prý nosila pod svými krásnými šaty ještě jiný šat z hrubé vlny.¹²⁷

S tím, jak se blížily Klářiny osmnácté narozeniny, hrozilo stále více, že bude svými rodiči provdána. Tehdy bylo obvyklé, že právě v tomto věku se ženy vdávaly. Klára však odmítla několik potenciálních manželů, které jí rodiče vybrali. Rozhodla se zasvětit svůj život Bohu. V té době se Klára dozvěděla o Františkovi. Navštívila jeho kázání v kostele sv. Jiří a sv. Rufina. Františkovo kázání ji naprosto ohromilo. Jeho plamenná řeč, výmluvnost a zaujetí, s jakým hovořil k lidem, si ji okamžitě získaly. Klára zatoužila tohoto muže poznat. Obdivovala vznešenost Františkových myšlenek a hloubku jeho citů k Bohu, byla fascinována Františkovým životem v chudobě, plným pokory a sebezapírání. Zatoužila vést stejný život jako on. Její touha byla stále silnější, až dospěla k definitivnímu rozhodnutí, že i ona chce sloužit Bohu. Čekala jen na vhodnou příležitost.¹²⁸

Osmnáctiletá Klára, která byla dosud ve všem poslušná, se rozhodla, že tajně odejde z rodného domu. Stalo se tak v noci po květné neděli v březnu roku 1212. Klára doprovázená svou přítelkyní Bonou, se vydala do kostelíka Panny Marie Andělské v Porciunkule, aby se setkala s Františkem a bratry. Vyjevila jim svou touhu zasvětit svůj život Kristu a prosila, aby byla přijata do bratrstva. František byl velice potěšen, přesto však považoval za nutné Kláru upozornit, že bude muset překonávat mnoho překážek. Bylo totiž jasné, že otec Kláře nedá ke vstupu do řádu své svolení. Poté světec ustříhl Kláře její dlouhé vlasy na znamení toho, že se právě stala Kristovou služebnicí a že se zříká světa marností. Klára odložila své nádherné šaty, v kterých sem přišla a oblékla si popelavé roucho, jaké nosili bratři a na hlavu jí František položil závoj. Klára pak složila řádový slib a zavázala se, že bude Františka, jako svého představeného, poslouchat. Byl to zvláštní obřad, neboť Klára byla zasvěcena mužem, který neměl žádnou oficiální pravomoc a vstoupila do řádu, který se tehdy skládal pouze z mužů. Takto tyto události popisuje William J. Short.¹²⁹ Další autoři líčí tuto událost poněkud jinak – např. Rudolf Dilong ve své knize píše, že se Klára setkala s Františkem ještě předtím, než byla přijata do řádu, kdy spolu rozmlouvali o Kristu a jiných záležitostech týkajících se řehole. Šlo o to, aby si uvědomila, co obnáší řeholní život a zda si je jista svým rozhodnutím vstoupit do řádu. Dilong

127 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 191

128 SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. S. 26 – 27

129 Tamtéž, s. 27

hovoří i o tom, že se bratři nejprve museli poradit, zda vůbec mohou Kláru přijmout do svého společenství. A jelikož nikdo nebyl proti, domluvili se s Klárou, že opustí domov v noci po květné neděli a přijde za nimi do Porciunkule. Franco Cardini dokonce hovoří o tom, že Klára se setkávala s Františkem pravidelně. Františka při tom vždy doprovázel bratr Filip Longo. Probírali záležitosti víry a řeholního života a do řádu byla Klára přijata až později. V díle Juliána Greena se např. dovídáme o tom, že se František se nejen vícekrát tajně sešel s Klárou, ale že ji dokonce podrobil zkoušce, zda je její láska k Bohu opravdu tak silná, jak tvrdila. Tehdy jí nevěřil. Nařídil jí tedy, aby se oblékla do režného pytle a šla do města žebrot o chléb. Domníval se, že se toho neodváží, ale naopak, Klára byla nadšena, že může poskytnout Hospodínovi důkaz své lásky. A úkol splnila bez váhání.

Hned poté, co Klára složila slib, ji František s bratry odvedl do kláštera sester sv. Benedikta, kde měla pobývat do té doby, než se jim podaří pro ni zajistit nějaké přístřeší. Od této doby se datuje vzájemné celoživotní přátelství Františka s Klárou. Byli si velice blízcí. Klára Františka obdivovala a on si jí velmi vážil.¹³⁰ Klářin otec se nikdy nesmířil s tím, že jeho dcera utekla z domu a rozhodla sloužit Bohu. O to větší bylo jeho rozhořčení, když i jeho druhá dcera, čtrnáctiletá Anežka, se rozhodla zasvětit svůj život Bohu a uchýlila se do kláštera. Otec se svými muži se pokusil násilím odvléci domů alespoň ji, ale Anežka se nemínila vzdát. Bránila se tak prudce, že když ji chtěli vyvléci za vlasy ven, celé její tělo znehybnělo a ztěžklo, jako by bylo z kamene. Legenda vypráví, že když Anežčin strýc v hněvu tasil meč, aby neposlušnou dívku probodl, celá paže mu strnula tak, že mu meč vypadl z ruky. Teď už se na dívku nikdo neopovážil vztáhnout ruku, viděli v tom Boží zásah. V klášteře tedy zůstala i ona.¹³¹ V knize Vlastimila Kybala se můžeme dozvědět, že později i třetí dcera hraběte, Beatrice, se uchýlila do kláštera a po jeho smrti vstoupila do kláštera i jejich matka, zbožná paní Ortolana.¹³²

3.10 Založení druhého řádu

František přemýšlel o tom, že by bylo třeba založit zvláštní řádovou větev chudých žen. Domníval se, že není dobré nechávat Kláru, Anežku a další ženy, které se k nim postupně přidávaly, v klášteře benediktinek delší dobu. Vypravil se znovu k benediktinům, od kterých před časem získali darem kostelík v Porciunkule. Doufal, že se mu podaří vyprosít si u nich, pro svůj druhý řád, kostelík sv. Damiana, tedy ten kostelík, který kdysi František sám opravil. Jeho prosba byla bratry benediktiny

---

130 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 60

131 Tamtéž, s. 67

132 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 54

vyslyšena.¹³³ Kostelík s pozemkem se stal novým domovem chudých sester. Klára a Anežka se ubytovaly v malém domečku přiléhajícím ke kostelu. Vedly řádný život zasvěcený Bohu, v chudobě a odříkání. A jelikož dobré příklady přitahují, brzy se začaly hlásit další dívky, často i urozeného původu, s žádostí o přijetí do řehole. Bratři i nadále poskytovali svým duchovním sestřám pomoc, radili jim a starali se o ně.¹³⁴

Jedním z mnoha významných počinů sv. Františka tedy bylo založení tzv. druhého řádu. Jednalo se o ženskou odnož bratrstva – „chudé sestry“, často označované jako klarisky, na počest sv. Kláry, první ženy, která byla Františkem přijata do řádu. Právě tato skutečnost, že František přijal do svého bratrstva ženy, logicky vyústila ve vznik nové řádové větve.

Vlastimil Kybal ve své knize vysvětluje, kdy a jakým způsobem vznikl druhý řád: „ *Až do r. 1215 byl František sám hlavou jediného řádu (ordo): sestry byly do řádu přijímány od bratří, skládaly řádové sliby v ruce Františkovy a žily podle týchž pravidel života jako bratři. Neboť i ony pracovaly, zhotovující jmenovitě kostelní roucha, ošetřovaly nemocné a oddávaly se modlitbám. Teprve r. 1215 Klára přijala (prý na naléhání Františka samého) titul abatyše kláštera sv. Damiána a stala se tak představenou řádu „chudých dam“; za to pro ni na papeži vymohl zvláštní „výsadu chudoby“ (privilegium pauperitas), neboť přál si, aby sv. Damián zůstal stále „opevněnou věží chudoby“, jako byl na začátku.“¹³⁵*

Franco Cardini zase zmiňuje, že bylo velice důležité nalézt pro „chudé sestry“ vhodnou náplň jejich života, neboť bratři vedli život, který se pro ženy nehodil, byli potulnými žebravými kazateli. Řehole svaté Kláry byla schválena až mnohem později, až v roce 1253, jen několik měsíců před její smrtí, mimochodem v této době již byli františkáni opravdovým řádem (religio).¹³⁶

PhDr. Chlupová popisuje, jakým způsobem František pomáhal sestřám s uspořádáním jejich klášterního života. Postupoval tedy takto: stanovil sestřám určitá pravidla a povinnosti, které měly dodržovat. Předepsal jim i pobožnosti, které měly vykonávat. „*ustanovil také, jak mají svůj čas trávit v přísnosti a pokání. Zavedl přísnou klauzuru a do čela postavil Kláru jako první nejvyšší představenou. O všechny tyto Bohu zasvěcené duše se staral s otcovskou láskou, často přicházel ke sv. Damiánovi, aby je poučoval, jak mají co nejlépe Bohu sloužit. Kládl jim na srdce, aby věrně*

---

133 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S.55

134 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 89

135 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 55 – 56

136 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 128

dodržovaly především slib chudoby. Napsal jim: „Milé duchovní dcery, protože jste se z božího vnuknutí staly dcerami a služebnicemi Nejvyššího Krále, zasnoubily jste se s Duchem Svatým a slíbily, že budete žít v evangelijní dokonalosti, slibuji vám, že já i moji bratři se o vás vždy postaráme, abyste neměly v ničem nedostatek.“¹³⁷

3.11 Organizace řádu

S tím, jak neustále přibývali do řádu noví bratři, začal si František uvědomovat nutnost jeho pevnější organizace. Dalším důvodem bylo i to, že bratři žili společně nejen v Porciunkule, ale i na jiných místech Itálie, a dokonce i za jejími hranicemi. Bylo třeba, aby alespoň občas měli všichni bratři možnost se sejít na nějakém místě k projednání určitých záležitostí a zároveň, aby zde František, jako zakladatel řádu, mohl pronést k bratřím řeč. František pociťoval nutnost svými slovy bratry podpořit v jejich díle, ale zároveň jim i připomínat dodržování řehole. Stanovil tedy, že se budou pravidelně, vždy dvakrát ročně, konat shromáždění, tzv. kapituly, a to o svatodušních svátcích a na den sv. Michala (29. září).¹³⁸

Vlastimil Kybal ve svém díle popisuje, jak tato shromáždění probíhala a co se na nich řešilo. Například, že svatodušní kapituly byly důležitější, neboť se jich účastnili všichni bratři, jednalo se zde o zachování řehole, byli tu vybíráni zvláštní bratři, kazatelé pro jednotlivé provincie a rovněž se řešilo umístění nových bratří do různých provincií. Noví bratři byli přijímáni do řádu prozatímně v místě, kde o přijetí požádali, a byli přijímáni sv. Františkem nebo bratry jím zmocněnými. Avšak teprve na kapitule byli přijati definitivně. Při tomto slavnostním přijetí obdrželi od Františka bratrský oděv, dostali od něj nová jména a rovněž složili řádové sliby. Po skončení přijímacího obřadu následovala hostina a na závěr každé kapituly František vždy pronesl k bratřím řeč. Františkova kapitulní kázání se obvykle skládala ze tří částí: napomínání, kárání a požehnání. Nejdůležitější částí bylo napomínání, kdy nabádal bratry k důslednému dodržování evangelia a řehole, k čemuž se při přijetí do řádu zavázali. František říkal bratřím, že řehole *„jest kniha života, naděje spasení, tuk evangelia, cesta k dokonalosti, klíč k ráji, smlouva věčné úmluvy. Proto všichni bratři měli řeholi dobře znáti, stále na očích ji míti a s ní i zemřítí. – Mimo řeholi měli bratři míti v úctě všechny bohoslužby a církevní obřady, zvláště pak mši sv. a svátost oltářní. Kněze měli bratři obzvláště ctíti, snímajíce před nimi klobouky, líbajíce*

---

137 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 89 – 90

138 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 73

jejich ruce, ba i libající kopyta koní kněze nesoucích; to z úcty ke svátostem, jichž kněží mají moc se dotýkati.“¹³⁹

Františkovým přáním rovněž bylo, aby bratři ctili boháče jako své jako své bratry a pány, vysvětloval jim, že *„boháci jsou spolubratřimi, pokud pocházejí od téhož Boha, a jsou pány, pokud podporují dobré lidi v díle pokání, poskytující jim věci tělu potřebné. Dodával, že by chování bratří mezi lidmi mělo být takové, aby každý, kdo je slyšel nebo viděl, velebil pro ně a pokorně chválil nebeského otce; proto bratři měli oplývati chvályhodnými skutky a zvěstující pokoj ústy, měli tím více nositi jej ve svých srdcích. „Žádný člověk“, napomínal, „necht’ není vámi popuzen ke hněvu nebo pohoršení, ale necht’ všichni jsou vaší laskavostí podníceni k pokoji, dobrotivosti a milosrdenství. Neboť my jsme povoláni k tomu, abychom hojili raněné, obvazovali chromé a přivolávali bludné. Mnozí se nám nyní zdají údy ďáblými, ale jednou budou žáky kristovými.*“¹⁴⁰

František požadoval, aby bratři byli laskaví nejen k lidem urozeného původu, ale obzvláště k lidem chudým, ubohým, nemocným, utlačovaným či sociálně slabým. František měl obrovské sociální cítění, snažil těmto lidem všemožně pomáhat. Pomoc potřebným považoval za svoje poslání. Již od mládí vynikal svou velkodušnou povahou a soucítěním s bídnými.¹⁴¹ V tomto vidím obrovský přínos Františka i jeho bratří. Pomoc bližním byla jednou ze zásadních činností, kterou bratři vykonávali.

3.12 Alverna

Ačkoliv Františka těšila jeho misionářská práce i kázání, čas od času se potřeboval uchýlit do samoty, aby se mohl věnovat své duši. Hledal nějaké tiché místo, ležící v ústraní, mimo dosah lidí, kde by mohl o samotě trávit čas se svým milovaným Bohem. Při svých cestách se s bratrem Lvem se rozhodli navštívit slavnost, která se konala pod hradem Montefeltro, s tím, že by mohli učinit něco prospěšného. Bratři vstoupili na hradní nádvoří a František zde pronesl k panstvu velice plamennou řeč. Přítomní šlechtici byli Františkovým kázáním ohromeni. Mezi účastníky slavnosti byl i hrabě Orlando di Chiussi, muž vysokého společenského postavení. Františkovo kázání ho natolik zaujalo, že cítil potřebu si s ním promluvit o spáse svojí duše. Svěřil se mu, že již dlouhou dobu touží po dokonalém životě. František ho vyslechl, všechno s ním probral a vysvětlil mu, že i muž jako on, může vést

---

139 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 73 – 74

140 Tamtéž, s. 75 – 76

141 Tamtéž, s. 77 – 78

dokonalý život. Orlando nabídl bratrům darem zalesněnou horu Alverna v Toskánsku, budou-li ji chtít. Domníval, že je velice vhodná k rozjímání. Františkova radost neznala mezí a nemohl jinak, než dar přijmout. Děkoval pánu Bohu, jak dobře všechno zařídil. Již delší dobu hledal tiché místo k modlitbám a rozjímání a Hospodin mu nyní nabízí horu Alvernu. Po svém návratu do Porciunkule, sdělil ostatním bratrům, že obdrželi od Prozřetelnosti dar, který jim umožní pobývat v ústraní.¹⁴²

Poprvé František vyslal na Alvernu místo sebe dva bratry, neboť se tehdy cítil velice slabý a byl si vědom, že nemá dost sil vystoupit na vrchol. Požádal bratry, aby horu prozkoumali, zda se jim bude líbit a zda tam bude možné postavit nějakou chýši. Bratry doprovázeli muži hraběte Orlanda. Když dorazili na vrchol, byli uchvázeni krásou hory a okolní přírody. Místo bylo více než vhodné pro modlitby a rozjímání. S pomocí mužů hraběte Orlanda vystavěli na náhorní plošině pod vrcholem dřevěnou chatrč.¹⁴³

Později, i přestože se František stále cítil slabý, se vypravil na Alvernu. Doprovázeli ho tři bratři: bratr Maseo, bratr Lev a bratr Tancred de Rieti, bývalý rytíř. Cestou se modlili nebo hovořili o Bohu. Když se hrabě Orlando doslechl, že František je právě na cestě na Alvernu, vypravil se i se svou družinou za ním. Když se setkali, František neopomenul Orlandoovi vyjádřit svůj vděk za tento velkolepý dar. Hrabě se nabídl, že půjde s nimi a ukáže jim všechna zajímavá místa. To přišlo Františkovi vhod, neboť hledal nejvhodnější místo k modlitbám a rozjímání. Cestou narazili na vysokou rozeklanou skálu, uvnitř které se nacházely jeskyně a hluboké propasti. Zde se Františkovi zjevil Bůh a zpravil ho o tom, že tato skála pukla a rozštěpila se ve chvíli, kdy zemřel Ježíš. Toto místo si František zamiloval a v následujících letech se právě sem chodíval modlit.¹⁴⁴

Hrabě Orlando se Františka zeptal, může-li pro bratry ještě něco udělat. František vyslovil přání, zda by zde mohla být vybudována kaplička, kde by se bratři mohli modlit. Netrvalo dlouho a kaplička byla postavena.¹⁴⁵

František se tehdy na Alverně zdržel delší dobu a vykonal zde i čtyřicetidenní půst k počtě sv. archanděla Michaela. Během půstu se s nikým, kromě bratra Lva, nestýkal.¹⁴⁶

---

142 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 204 – 206

143 Tamtéž, s. 206

144 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 72

145 Tamtéž, s. 72

146 Tamtéž, s. 73

Na začátku října po skončení postu se František, duchovně posílen, vypravil do Říma. Nyní se cítil mnohem lépe. V Římě pobýval přibližně do konce roku a domů do Porciunkule se vydal počátkem roku 1216, neboť měl v plánu na zpáteční cestě ještě navštívit některá města a potřeboval stihnout letniční kapitulu.¹⁴⁷

3.13 Zázračné uzdravení dítěte

K. Chlupová ve své knize vypráví příběh o zázračném uzdravení zmrzačeného chlapce. František se na zpáteční cestě do Porciunkule mj. zastavil i ve městě Toscanella. Světec již zde byl dobře znám a lidé ho s nadšením vítali. Jeden z místních obyvatel, jistý šlechtic, který měl těžce postiženého syna neschopného pohybu, Františkovi nabídl ubytování ve svém domě. Doslechl se totiž mnohé o tomto výjimečném muži, o jeho pozoruhodných skutcích a činech. On i jeho žena věřili, že by tento světec mohl jejich synovi pomoci. Hned první den padli Františkovi k nohám a prosili ho, aby pro jejich chlapce vyprosil milost uzdravení. František si nebyl jist, zda-li právě on, obyčejný člověk, může pro své hříchy, o něco takového Hospodina vůbec žádat. Zarmoucení rodiče však Františka tolik prosili, že jim nakonec nedokázal odmítnout. František tedy padl na kolena a vroucně se modlil k Bohu za uzdravení postiženého hochy. Po chvíli vstal, lehce se dotkl chlapce rukou a požehnal ho svatým křížem. A v tu chvíli se stal zázrak, hoch byl díky Františkově přimluvě u Hospodina, uzdraven. Vstal z lůžka a před očima svých rodičů, příbuzných a mnoha dalších lidí se začal procházet po světnici. Radost všech přítomných byla nevysslovná.¹⁴⁸ Toto zázračné uzdravení dítěte je jedním z mnoha zázraků, o nichž se zmiňují legendy.

3.14 Rohožková kapitula

V roce 1217, některé prameny uvádějí i rok 2019, se uskutečnila v Porciunkuli proslulá, tzv. rohožková kapitula. Její název je odvozen z toho, že se jí tehdy zúčastnilo tolik bratří (uvádí se, že až 5000 osob), takže bylo vyloučené, aby se všichni vtěsnali do prostor malého kostelíku. Jednání tedy probíhala venku, přičemž bratři seděli na slaměných rohožích položených na zemi. Kapitulního jednání se tehdy zúčastnil i kardinál Hugolin (Ugolino) a biskup z Ostie, který s menšími bratry sympatizoval.¹⁴⁹

---

147 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 73

148 Tamtéž, s. 73

149 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. Praha: Libri 2006. ISBN 80-7277-088-8., s. 137

František považoval za velice důležité, aby byla zachována řehole, proto o ní mluvil na každé kapitule. Vysvětloval bratřím, jak mají jednotlivým pasážím řehole rozumět a vyzýval je k důslednému dodržování a zachování řehole.¹⁵⁰

Již v této době se někteří bratři zabývali myšlenkou změny řehole. Domnívali se, že by to bylo ku prospěchu řádu, neboť by se mohl snáze rozšířit. Jednalo se především o bratry, kteří měli nějaké vzdělání. Přísnost pravidel stávající řehole vnímali jako překážku jeho dalšího rozvoje. Oslovili tedy kardinála Hugolina a přednesli mu svou žádost s tím, aby se pokusil přesvědčit Františka. Šlo jim o to, aby František sestavil svou řeholi v obdobném ducha jako byly řehole sv. Benedikta, sv. Bernarda nebo sv. Augustina. I přestože kardinál pochyboval, že bude František ochoten přistoupit na takové změny, zpravil ho o návrhu bratří a sám se přimlouval za zmírnění řehole. Proti tomuto návrhu se František důrazně ohradil. Vystoupil na vyvýšené místo a směrem ke shromážděným bratřím pronesl tato slova: *„Bratři, Bůh mě povolal na cestu prostoty a pokory, abych tak následoval bláznovství kříže. Poslouchejte, co mi Bůh zjevil. Jednou mi oznámil: „Františku, chci abys byl ve světě bláznem a abys slovy i skutky bláznovství kříže hlásal. Se svými společníky mě následuj a žádným jiným způsobem se neříd.“ Takže mi tu nevykládejte ani o řeholi sv. Benedikta, Augustina nebo Bernarda, ani o jiném způsobu života. Pokud jde o mne, vždy budu zachovávat a vám předepisovat jen tu řeholi, kterou mi ve své dobrotě svěřil Bůh. Ti, co se budou od ní vzdalovat a ostatní od jejího zachování odvracet, zakusí Boží hněv; zahanbeni se vrátí k původnímu způsobu života.“*¹⁵¹

Poté se obrátil ke kardinálovi Ugolinovi a vysvětloval mu, že nic nečiní sám ze své vůle, nýbrž je pouhým zprostředkovatelem Boží vůle. Při řízení řádu, že se neopírá o své zkušenosti, ale všechna svá rozhodnutí konzultuje v modlitbách s nebeským Otcem. František zdůraznil, že Bůh nám dává poznat svou vůli mnoha znameními a on jeho služebník, se jimi řídí. Zároveň vyjádřil své přesvědčení, že ten kdo upřednostňuje moudrost tohoto světa před Boží vůlí, s jistotou je na cestě do záhuby.¹⁵²

Bratři, na jedné straně dojatí, na druhé straně zaskočení plamenností Františkova projevu, tehdy od svých požadavků ustoupili. Kardinála potěšilo, že se tuto ožehavou situaci podařilo poměrně snadno vyřešit a pronesl k bratřím krátký projev, v němž Františka podpořil.¹⁵³ Zde vidíme první náznaky neshod v bratrstvu. Z uvedených událostí lze snadno vytušit, že počínající rozpory v bratrstvu nebyly zažehnány, nýbrž že řešení těchto sporných otázek bylo pouze na čas oddáleno.

---

150 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 91

151 Tamtéž, s. 91 – 92

152 Tamtéž, s. 92

153 Tamtéž, s. 92

3.15 Založení třetího řádu

Významným Františkovým počinem bylo i založení třetího řádu, jenž byl přístupný všem, kteří chtěli vést řádný zbožný život. František si uvědomoval, že je zapotřebí založit takový řád, který by umožňoval jeho členům sloužit Bohu, avšak bez toho, aby museli opustit své rodiny, domovy či pole a který by nevyžadoval tak striktní dodržování všech nařízení obsažených v řeholi menších bratří. A to se mu podařilo. Tímto způsobem se zasloužil o veliké rozšíření „františkánské rodiny.“

Jeho příkladný způsob života lákal mnohé k následování. Mnoho lidí chtělo žít jako on a žádali tedy o přijetí do řehole. František však nemohl vyhovět tolika žádostem, neboť bratrstvo nemělo tolik klášterů, kde by tito nově příchozí mohli žít a neexistoval ani způsob, jak přijmout do řádu osoby, které žily ve společném svazku manželském. Jako vhodné řešení se ukázalo založení třetího řádu přístupného všem – svobodným i ženatým, mužům i ženám bez rozdílu společenského postavení, kteří toužili změnit svůj starý způsob života a začít žít nový, lepší život, život v Kristu. Úplně prvním členem třetího řádu se stal jistý velice bohatý obchodník Lucchesius.¹⁵⁴

Z knihy Kláry Chlupové se lze dozvědět mnohé o třetím řádu, i jak došlo k jeho vzniku. Při jedné z mnoha misijních cest po Itálii zavítal František i do městečka Poggi-Bonzi v Toskánsku, ležícího mezi Siennou a Florencií, kde se setkal se zámožným kupcem Lucchesiem a jeho ženou. Lucchesius byl sice milý, ale nesmírně ctižádnostivý muž ženoucí se za úspěchem, bohatstvím a uznáním, toužící proniknout do nejvyšších společenských kruhů. Věnoval se především obchodu s obilím. Skoupil obilí v celém kraji a když nastala neúroda, prodával jej s obrovským ziskem. Jeho majetek se rychle rozrůstal.¹⁵⁵

Po čase však začal obchodník procházet jakousi vnitřní proměnou. Začal pociťovat výčitky svědomí. Uvědomil si, že nečinil dobře, když se ve své honbě za penězi na nikoho a na nic neohlížel. Pochopil, že díky své nezřízené touze po bohatství pošpinil svou duši mnoha hříchy a že svou hamižností ublížil mnoha lidem. Postupně se začal jeho názor na bohatství měnit, uvědomil si pomíjivost všech pozemských statků a nesmyslnost jejich hromadění. Přemýšlel, jak by mohl alespoň částečně napravit křivdy a zlo, které svou hrabivostí způsobil. Po poradě se svou ženou se rozhodl značnou část svého majetku prodat a peníze rozdat chudým. Zároveň také rozdávali chudým chléb.¹⁵⁶

---

154 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 99

155 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 114 – 115

156 Tamtéž, s. 115

Když František přišel do městečka, Lucchesio ho vyhledal a pozval ho do svého domu. František jeho pozvání přijal, neboť se o této rodině, která obdarovává chudé jídlem, již doslechl. Lucchesio a jeho žena se mu svěřili se svým přáním, že touží sloužit Bohu ještě více než doposud a zároveň, že by také rádi pracovali na svém dalším duchovním rozvoji. Žádali Františka o radu, jakým způsobem by to bylo možné uskutečnit. Když František viděl jejich opravdové nadšení a odhodlání sloužit Bohu, pravil: „*Moji drazí, již delší dobu přemýšlím, že by bylo dobré založit nový řád pro lidi žijící ve světě, v němž by každý mohl sloužit Bohu, aniž by musel žít v klášteře. Chcete-li, můžete se stát jeho prvními členy.*“¹⁵⁷

Manželé s radostí souhlasili, považovali to za velkou čest, že právě oni jsou první, kteří do řádu mohou vstoupit. Poté byli Františkem poučeni, jak by měl vypadat jejich budoucí život, co je třeba učinit a jak by se měli chovat. Rovněž jim předal vlastnoručně sepsanou řeholi a pověřil je jejím dalším šířením. Jako oděv jim předepsal jednoduché roucho popelavé barvy, převázané hrubým provazem, stejné jako měli menší bratři.¹⁵⁸

Brzy se rozkřiklo, že František založil třetí řád pro všechny, kteří chtějí vést lepší život a sloužit Bohu a nazval ho „řádem kajcníků“. Lucchesiov šlechetný čin vyvolal obrovskou vlnu zájmu a nadšení mezi občany, kteří v hojném počtu přicházeli k Františkovi a žádali o přijetí do řehole.¹⁵⁹

Klára Chlupová mj. ve své knize vysvětluje, že jedním z typických rysů středověku byla touha po sdružování lidí do společenství a právě i křesťanská víra k tomu značnou mírou přispívala. A ještě jeden faktor zde hrál zásadní roli. Pro spořádané křesťany vždy představoval okolní svět určité nebezpečí, neboť člověk musel odolávat různým pokušením a nástrahám. Proto se lidé snažili si okolo sebe vybudovat jakýsi ochranný val, aby těmto svodům unikli. A jedním z možných způsobů, jak se ochránit, byl například i Františkem založený třetí řád.¹⁶⁰

3.16 Řehole III. řádu

Františkem sestavená řehole pro třetí řád byla jednoduchá a srozumitelná a tudíž vhodná pro občany všech společenských vrstev a stavů. Jejím hlavním úkolem bylo povzbuzovat lid v praktikování křesťanských hodnot a díky tomu získat účast na ctnostech a výsadách řeholního života. Do třetího řádu mohl vstoupit každý katolík. Pro přijetí do řádu stanovil František čtyři podmínky:

157 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 115 – 116

158 Tamtéž, s. 116

159 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 99

160 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 116

- *povinnost vrátit všechen nespravedlivě nabytý majetek;*
- *bez odkladu se veřejně usmířit s nepřáteli;*
- *odhodlání k věrnému zachovávání Božích a církevních příkázání i reholních předpisů;*
- *svolení manžela, manželky (závazné pro osoby žijící v manželství).¹⁶¹*

3.17 Františkova nařízení a doporučení pro členy III. řádu

Co se týče vnitřního uspořádání třetího řádu, jeho členové se museli řídit pravidly, která František ustanovil. Mezi tato nařízení patřila například povinnost oblékat se prostě. Příbytky bratří a sester rovněž měly být jednoduše zařízené, bez zbytečného přepychu. Další pravidla se týkala chování a vzájemných vztahů. *„Každý měl žít podle svého stavu a z duše vyhnat touhu po bohatství a rozkoších. Dále měli vykořenit žádostivost těla a očí, jež pochovala starý římský i řecký stát a nahlodává moderní státy dodnes. Proto jim František zakazoval navštěvovat neslušná divadelní představení a zúčastňovat se různých nevhodných slavností a světských radovánek. Jejich život měl být pokorný, plný umrtvování, prostý, posvěcený modlitbou. Nemocní a pracující lidé nebyli zavázáni ke zvláštním postům a umrtvováním. Aby se zabránilo škodlivým zmatkům a soudním rozepřím, nařídil František, aby každý, kdo do třetího řádu vstoupí, sepsal poslední vůli o svém majetku. Vřele kladl všem členům na srdce, aby žili v bratrské lásce a pospolitosti a varovali se různic a nesvárů ... Dále zakazoval přísahu, povolil ji pouze v nejnnutnějších případech, např. ke zjednání míru, k potvrzení víry, odstranění pomluvy nebo potvrzení svědectví. Nikdy však nedovolil přísahat, pokud jde o závazky k nějaké politické straně ... Dále členové třetího řádu nesměli u sebe nosit smrtící zbraně, pouze v případě, že to vyžadovala obrana církve, náboženství nebo vlasti.“¹⁶²*

Tyto poslední dva zákazy – tedy zákaz přísahy a zákaz nošení střelných zbraní, se ukázaly jako zcela zásadní pro masové rozšíření řádů a tato situace vedla ve svém konečném důsledku k vážnému narušení lenních vztahů. Středověk byl systémem feudálním. Bohatá šlechta a panstvo neustále toužili rozmnožovat svůj majetek a zvelebovat svá panství a proto mezi sebou neustále válčili. V mnoha případech to byly války nespravedlivé a zbytečné. Poddaní měli povinnost doprovázet své pány do

161 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 117

162 Tamtéž, s. 117 – 188

válek a účastnit se bojů po jejich boku. Avšak poddaní, kteří byli členy třetího řádu, odmítali bojovat za své pány, neboť jim to jejich řehole zakazovala.¹⁶³

Došlo k zajímavé situaci. Feudálové vnímali třetí řád jako organizovaný odpor proti vojenské službě, snažili se tomu zabránit a opět zavést staré pořádky. Avšak našli se i tací, kteří místo vojenské služby začali vybírat vysoké poplatky. Členové třetího řádu tedy požádali o ochranu své provinciály a biskupy. Do celé věci se nakonec musel vložit i sám papež Honorius III, který vyhlásil, že tito světší řeholníci nemohou být svými pány nuceni do vojenských akcí, neboť takové jednání by bylo hříšné. Třetí řád se stále rozrůstal a mezi jeho členy bychom našli i šlechtice. Později přijali kající roucho i někteří králové, např. francouzský král Ludvík IX., španělský král Filip III. či královna Alžběta. Tím, že František založil kající řád, dal světu nového ducha.¹⁶⁴ Ducha, který odvádí od závislosti na hmotných statcích a požitkářství a činí lidi lepšími. Nelze než konstatovat, že založení třetího řádu bylo jedním z největších počinů tohoto světce, který vedl ke změně celé středověké společnosti.

3.18 Františkův postoj ke vzdělání

Jak víme z životopisů, František po sobě nezanechal téměř žádné spisy a jeho kázání bychom rozhodně nemohli nazvat učenými, vycházela však přímo z jeho srdce. František nebyl žádný intelektuál, neměl vyšší vzdělání, dokonce sám sebe nazýval prostáčkem. Na vzdělání pohlížel s despektem a bratry, kteří se ještě za jeho života rozhodli šířit vzdělanost a přijali univerzitní tituly, proklel těmito slovy: „*Bratři moji, Pán mne povolal na cestu prostoty a pokory. V nich ukázal pravdu mně a těm, kteří mi chtějí věriti a mě následovati (...), kterou Bůh ve svém milosrdenství ráčil mi ukázati, o které mě řekl, že skrze ni chce učiniti úmluvu novou se světem, a nechtěl, abychom měli jiné. Ale vaší vědou a vaší moudrostí Bůh vás pokoří. Ostatně, důvěřuji Bohu, že vás potrestá; rádi či neradi budete musiti uznat svou vinu a bude vám z toho jen zahanbení.*“¹⁶⁵

Jacques Le Goff ve své knize uvádí, že Františkova nedůvěra ke vzdělání a intelektuální práci vůbec byla zřejmě způsobena třemi zásadními faktory: „*běžné chápání znalostí jako pokladnice, které je v protikladu k jeho smyslu pro bídu; potřeba vlastnit knihy, předměty v té době drahé, téměř luxusní, což je v protikladu k jeho touze po chudobě a nemajetnosti; vědění jako zdroj pýchy a nadvlády, intelektuální moci, což je v rozporu s jeho posláním pokory.*“¹⁶⁶

163 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 99

164 Tamtéž, s. 99 – 100

165 NEUBAUER, Zdeněk. *O svatém Františku*. Praha: Malvern, 2006. ISBN 80-86702-21-9., s. 66

166 LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. S. 141

Již samotný vstup jedince do bratrstva byl podmíněn nejen tím, že se dotyčný musel vzdát svého majetku, ale rovněž se měl zříci své vzdělanosti. Tomáš z Celana praví toto: „*vzdělaný muž by se při vstupu do řádu měl jaksi zříci své vědy, učenosti, aby se – prost vlastnictví – mohl vrhnout do náruče ukřižovaného.*“ (II Cel., 194); I FP, s. 290).¹⁶⁷

Ale i z jiných textů si můžeme udělat vlastní úsudek o tom, jak sv. František na vzdělání nahlížel. Například v *Kvíticích 8* lze nalézt text, ve kterém sv. František vysvětluje bratru Lvovi, že „*dokonalá radost nespočívá pro menšího bratra ve znalosti všech jazyků a všech věd a všech písem, ve schopnosti mluvit jazykem andělským, znát běh hvězd a sílu bylin, i všechny poklady země a přirozenost ptáků a ryb a všech živočichů a lidí, stromů a kamenů, kořínků a vod* (I FP, s. 685).¹⁶⁸

Z pohledu studenta je obtížné se s podobnými názory ztotožnit. Vzdělání je pro člověka důležité z mnoha aspektů. Avšak v jednom nelze s Františkem nesouhlasit, vzdělání v určitých oborech, může být v rukou nezodpovědných jedinců nebezpečnou zbraní, může být nástrojem moci a nadvlády. Bohužel takových případů známe z historie i současnosti mnoho. Mohli bychom však říci, že František šel proti proudu doby, neboť právě v období vrcholného středověku byla kultura a vzdělanost šířena právě prostřednictvím katolické církve (klášterní školy) a ve dvanáctém století rovněž vznikají první školy nového typu – univerzity. A nejstarší univerzity se nalézají právě v Itálii.

3.19 Další misijní cesty

V této době si František uvědomil, že by bylo třeba vykonat další misijní cesty. Rozeslal tedy své bratry do všech stran, aby šířili evangelium. On sám podnikl s bratrem Silvestrem misijní cestu do Toskánska, nedaleko od Assisi. Jejich cesta vedla městy Perugia, Arezzo, Kortona a Florencie. František zde byl již dobře znám a všude, kde se objevil, ho vítali s otevřenou náručí. Na tamní lid působil již jen svým zjevem a jeho kázání měla obrovský účinek, dokázala vyburcovat lidi k činu. František prožíval pocity naplnění a štěstí, neboť viděl, že jeho úsilí nebylo marné.¹⁶⁹

V životopisech se lze dočíst o jeho úspěších toto: „*Ovoce jeho práce bylo očividné. Hříšníci se káli, hněvy se utišily, lhostejní ve víře se stali horlivými, manželský život se napravoval, kostely se plnily, začínal všude nový život.*“¹⁷⁰

---

167 LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. S. 141 – 142

168 Tamtéž, s. 142

169 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 61

170 Tamtéž, s. 61

Tomáš z Celana, autor životopisu svatého Františka, o této misii píše: „*Bohatí i chudí, šlechtici i občané, učenci i prostý lid, kněží i světské osobnosti přicházeli a prosili o přijetí do řehole. A nikdo z hodných nebyl odmítnut.*“¹⁷¹

V Kortoně byl zájem o přijetí do řehole největší. Z těch nejvýznamnějších nově přichozích můžeme jmenovat například bratry Quida, Eliáše a Víta.

V Arezzu František uzdravil zmrzačeného člověka, což se brzy rozneslo celém městě a když začal být lidmi uctíván jako světec, odešel raději do Florencie, kde se věnoval péči o malomocné. František utekl z Arezza před uznáním, neboť věděl, že je nezasloužené, že nepatří jemu, ale Bohu.¹⁷²

3.20 Misijní cesty do Palestiny a islámských zemí

Menší bratři v průběhu existence řádu postupně rozšiřovali oblasti svého působení. Byli si dobře vědomi důležitosti svého poslání šířit slovo Boží, podnikli dokonce i několik cest na Střední východ, do Palestiny a islámských zemí. Například svatý František se během svého života třikrát vypravil do oblastí obývaných muslimským obyvatelstvem. V roce 1219, v průběhu své třetí misie, se mu podařilo u Damietty v Egyptě dostihnout vojska páté křížové výpravy. František se rozhodl, že se sám, beze zbraní vydá do tábora sultána Malika al-Kámila, kde hodlal hlásat slovo Boží. Papežský legát v křižáckém táboře ho od jeho počínání zrazoval. Byl přesvědčen, že Františka čeká jistá smrt, už jen proto, že za hlavu každého křesťana byla vypsaná vysoká odměna. František se však nedal od svého úmyslu odradit. Před cestou se pomodlil a věřil, že vše ostatní, co se má stát, je v rukou Božích. Františkovi se skutečně podařilo dostat do sultánova tábora.¹⁷³ Doprovázel ho bratr Iluminát. Z počátku to vypadalo, že budou vojáky zabiti, ale díky odvaze Františka k tomu nedošlo. František byl nakonec přijat samotným sultánem. J. Green ve své knize vypráví, jak probíhala návštěva bratří u sultána. Když předstoupili před sultána, Malik al-Kámil si se zájmem prohlížel tyto dva žebráky. Zprvu je považoval za zběhy a zeptal se jich, zda se přichází vzdát a přijmout islámskou víru nebo zda přinášejí nějaký vzkaz od křižáckého vojska. František směle odpověděl, že přichází proto, aby zde šířili Kristovo učení. Sultán se těmito slovy nedal vyvést z míry. Oba muži ho zaujali, obzvláště František. Malik al-Kámil se rozhodl, že musí přimět toho zvláštního muže, aby zde nějaký čas setrval. A i přesto, že mu byl

---

171 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 61 – 62

172 Tamtéž, s. 62

173 *Historia Franciscana : katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze (1604-2004)*. Autor Petr Regalát BENEŠ, Petr HLAVÁČEK, Jan KAŠPAR, Jitka KŘEČKOVÁ. Provincie bratří františkánů, Praha 2004., s. 78

František sympatický, rozhodl se, že podrobí víru tohoto zaníceného křesťana zkoušce. František musel přejít přes koberec posetý kříži. Zkouška to nebyla těžká po fyzické stránce, sultán záměrně nezvolil zkoušku ohněm, jak bylo obvyklé u obou náboženství prokázat pevnost víry průchodem ohněm, byla však duševně bolestnou zkouškou. František však ani na chvíli nezaváhal a směle přešel přes kříže vyšívané na koberci a nakonec řekl: „*Jak vidíte, chodil jsem po těchto křížích. Jsou to kříže zlého lotra. Můžete si je nechat, chcete-li. My si necháme svůj kříž, který je pravý.*“ Svým bystrým úsudkem a svým odhodláním si sultána získal ještě více, ten si dokonce od Františka nechal vyložit Kristovo učení. Poslouchal ho se zájmem. Traduje se, že Malik al-Kámil na závěr řekl: „*Rád bych se obrátil na vaše náboženství, které je krásné, ale nemohu: zavraždili by nás oba.*“ Tak hluboký dojem na něj František učinil. Sultán si ho prý oblíbil tak, že ho dokonce oslovoval „bratře Františku.“¹⁷⁴

Když nastal čas Františkova odchodu, sultán nechtěl nechat Františka odejít s prázdnou. Nabídl mu množství vzácných darů, tak, jak to přikazovala orientální pohostinnost. František však tyto dary zdvořile odmítl. A ještě jedna historka se traduje – sultán prý přemluvil Františka, aby ho doprovodil do mešity. On prý tuto sultánovu žádost neodmítl, ale trval na tom, že se zde bude modlit ke svému Bohu, „*a později připojil větu, která přeletěla osm století a přibližuje nám ho ještě za dnešních dnů: „Bůh je všude.*“ Sultán ještě nabídl Františkovi možnost navštívit svatá místa Ježíšova pozemského života. Tuto nabídku světec samozřejmě neodmítl a slíbil sultánovi, že se za něj bude modlit. Bylo to opravdu zvláštní setkání. Poté se i s bratrem Iluminátem vrátili do křížáckého tábora, kde se zdrželi až do dobytí Damietty v listopadu 1219. Po vítězství křížáků viděl František na vlastní oči hrůzy války, což jím velmi otřásl. Křížáci nešetřili nikoho – všude v ulicích ležely hromady mrtvých. Vítězství kříže, ale za jakou cenu? František, hluboce zasažen těmito událostmi, se s bratry vydává do Sýrie, kde nějakou dobu zůstali.¹⁷⁵

Z těchto egyptských událostí je zřejmé, že František vynikal obrovskou odvahou. Rudolf Dilong ve své knize vysvětluje, že František měl pocit, že pro šíření Božího slova stále nedělá dost. Proto si přál pro Krista prolít vlastní krev a stát se mučedníkem. Ovšem tato jeho touha zůstala nenaplněna. A přesvědčit muslimy, aby konvertovali ke křesťanství, nebylo reálné.¹⁷⁶

Františkova egyptská mise a jeho setkání se sultánem v něm zanechaly nezapomenutelný dojem. Malik al-Kámil na Františka zapůsobil svou lidskostí, díky čemuž donutil Františka ke změně názoru,

---

174 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 274 – 275

175 Tamtéž, s. 274 – 275

176 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 90

který si kdysi o islámu vytvořil. František si uvědomil, že víra ve své podstatě může existovat i jinde než v křesťanství a že je třeba tuto víru respektovat. A také že nové duše nelze získat násilím, ale laskavostí a příkladem. Zřejmě si tehdy položil i otázku, k čemu jsou tedy křížové výpravy? Mohlo by se zdát, že tato mise nepřinesla vůbec žádný výsledek. Avšak události, které se odehrály deset let poté, vypovídají o něčem jiném. Tehdy sultán Malik al-Kámil, zřejmě ovlivněn Františkovými myšlenkami, vrátil bez boje císaři Fridrichovi II. Jeruzalém. Došlo k politické dohodě, která nestála jediný lidský život. Františkáni dokonce získali od sultána povolení hlásat slovo Boží, nebudou-li provokovat věřící muslimy. Bylo to období vítězství tolerance a moudrosti. Toho se však už sv. František nedožil.¹⁷⁷ Z těchto událostí se můžeme poučit, že zdaleka ne vždy je násilí klíčem k vyřešení problému. Je vidno, že tehdejší Františkova snaha nebyla marná a že bratři byli úspěšní i zde.

3.21 Misijní cesty po Evropě

Zatímco sv. František pobýval v Egyptě, ostatní bratři podnikali misijní cesty po Evropě, tak jak jim to nařídil. Ale ani misijní činnost v Evropě nebyla právě snadná. Leckde se stali terčem posměchu, někde je i pronásledovali. V některých zemích nakonec uspěli, například ve Španělsku a Portugalsku, kde jim bylo povoleno vystavět kláštery. S velkými obtížemi se bratři setkali ve Francii, kde je považovali za bludaře a nedůvěřovali jim. Nedůvěřovali jim často ani biskupové, kteří se pak obraceli do Říma a žádali o těchto zvláštních mužích informace. Papež Honorius III. vydal v roce 1220 zvláštní list pro biskupy, aby se předešlo případným nedorozuměním. V tomto listu bratry františkány doporučuje. Netrvalo dlouho a bratři založili kláštery v Paříži, v Provence a dokonce i v Belgii. Díky jazykové bariéře se jim nedařilo v Uhrách a v Německu.¹⁷⁸

3.22 Mučednická smrt v Maroku

Jedním z dalších míst, kam se bratři vypravili na misi, bylo Maroko. Výprava, která se uskutečnila roku 1220, však neměla šťastný konec. Všech pět bratří – Bernard, Petr, Adjut, Oto a Akurz, zde zahynuli mučednickou smrtí.¹⁷⁹ Misijní cesty představovaly důležitou součást života bratrstva. Ale i přestože zdaleka ne vždy byli úspěšní, staly se tyto cesty jejich posláním. Bratři po vzoru apoštolů šířili slovo Boží.

---

177 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 276

178 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 91 – 92

179 Tamtéž, s. 93

3.23 Krize v řádu, falešné zprávy o Františkově smrti

V době, kdy byl František misijní cestě na Středním východě, se mezi bratry rozšířila falešná zpráva, že zde František zahynul. Tuto zprávu zřejmě rozšířili nepřátelé řádu. PhDr. Chlupová ve své knize popisuje, jaké dopady mělo toto nepravdivé tvrzení na celé bratrstvo. Zpráva, že František již není mezi živými, všemi bratry otřásla, i když zpočátku se jí zdráhali uvěřit. Když však postupem času byla tato událost potvrzována z více zdrojů, mnoho bratří nakonec uvěřilo, že je František mrtev, obzvláště, když o něm neměli delší dobu žádné zprávy. Začali ho oplakávat a zároveň prosili Boha, aby je neopouštěl a nedopustil, aby řád zanikl. Oba zástupci, Matouš z Narni a Řehoř z Neapole, dva vikáři, kteří tehdy stáli v čele bratrstva (byli Františkem vybráni před jeho cestou na východ), se snažili situaci všemožně uklidnit. Uvědomovali si, že nejspíše nastanou obtíže, neboť znali některé bratry, zvláště provinciály, kteří byli nakloněni mnoha novotám a usilovali o změnu řehole. Dokud však František pobýval v Itálii, netroufali si se svými záměry vystoupit, obzvláště po kapitule konané v roce 1219, kdy František velice ostře vystoupil proti zmírnění řehole a dalším změnám. Nyní, když měli za to, že je František mrtev, chopili se příležitosti a začali veřejně prezentovat své názory. Se svými požadavky se obrátili rovnou na oba vikáře a dožadovali se schválení jimi požadovaných změn. Matouš i Řehoř dlouho vzdorovali, ale nakonec se rozhodli některé změny přece jen schválit.¹⁸⁰

Franco Cardini vysvětluje, v jaké situaci se tehdy řád nacházel a zdůvodňuje, co bylo příčinou vzniku rozporů. Mezi minority docházelo k napětí, „*jedni chtěli, aby se z nich stal nejdokonalejší řád v církvi (což nikdy nebylo Františkovým úmyslem), druzí se cítili na to, že církev od kořenů promění a přizpůsobí Františkově úrovni, a ptali se, zda právě chudoba, žebrota a manuální práce jsou těmi pravými prostředky pro tak vysoký cíl, jiní naopak neviděli nic jiného než tyto prostředky a cíl jim unikal, další zase měli o Františkově poselství mínění tak vysoké, že pokládali za nezbytné, aby bylo podáváno vybroušenou formou a ve vysoce teologických pojmech, a viděli proto nebezpečnou překážku v nedůvěře k vědě.*“¹⁸¹

3.24 Změny v řeholi

Jednou z nejdůležitějších změn byla změna postních pravidel. Šlo o to, aby se tato pravidla shodovala s pravidly všech existujících řádů té doby. V původní řeholi, sestavené Františkem a schválené papežem Inocencem III., byla pravidla týkající se postů velice jednoduchá. V postní dny,

180 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 102

181 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 174

tedy ve středu a v pátek, se bratři měli zdržet konzumace masa. Dobrovolně se mohli postit i v pondělí a v sobotu. V ostatní dny bylo dovoleno jíst maso a masitá jídla. Nyní dochází ke zpřísnění těchto pravidel. Podle nového nařízení si bratři neměli opatřovat maso vůbec, pouze v povolené dny se museli spokojit s tím, co jim kdo od masa přinesl. Povinným postním dnem bylo stanoveno i pondělí a navíc v pondělí a v sobotu bylo zakázáno konzumovat mléčné pokrmy, což se však netýkalo nabídnutých almužen.¹⁸²

Ale to zdaleka nebylo vše, začaly se objevovat i jiné rozpory. Například Jan di Capella, jeden z prvních mužů, kteří vstoupili do bratrstva, založil řád malomocných. Bratr Jan se nejspíš snažil kráčet ve Františkových stopách, neboť péče o malomocné byla pro Františka srdeční záležitostí a jak již víme, sehrála zásadní roli v jeho obrácení. Bratr Jan se zřejmě svým způsobem snažil Františka překonat. Bratr Filip Longo, který byl duchovním správcem Klarisek, vymohl u papežské kurie privilegia pro chudé sestry. Jednalo se o možnost exkomunikovat každého, kdo by sestrám škodil nebo je obtěžoval. Papež Honorius III. se rovněž snažil přinutit Kláru, aby přijala vlastnické právo. Avšak Klára zůstala věrná a svatou chudobu si nenechala vzít.¹⁸³

Problémy v řádu se začaly kupit. Mnozí věrní bratři, kteří neuvěřili zprávám o Františkově skonu, se rozhodli jednat. Uvědomovali si, v jakém nebezpečí se řád nachází a že je třeba tuto situaci neprodleně vyřešit. Vyslali tedy do Sýrie bratra Štěpána, aby se pokusil Františka najít, což se mu nakonec podařilo. Měl obrovskou radost, když viděl, že František žije, avšak bylo mu krušno, když mu oznamoval znepokojující zprávy, co se s jeho řádem děje. Vyličil mu jaké neshody mezi bratry panují, k jakým různicím dochází a v jak velikém nebezpečí rozkladu se bratrstvo nachází. František mlčky vyslechl tyto neradostné zvěsti a potom celý pobledlý se odebral do své komůrky. Modlil se a v duchu rozmlouval s Hospodinem. Stěžoval si mu na své bratry, kteří ho zklamali a vyličil mu, jaké rozepře mezi nimi panují. Náhle k němu promluvil Bůh těmito slovy: „*Proč se tak znepokojuješ malověrný člověče? Myslíš si, že ty jsi hlavní pastýř mého řádu? Copak nevíš, že ho řídím a spravuji já? Ustanovil jsem tě, prostý člověče, abys v tom, co na tobě vykonám k poučení ostatních, byl vzorem pro ty, co chtějí jít za tebou. Já jsem vás povolal, já vás také zachovám a budu žít. Místo tvých nevěrných synů povolám jiné. Nebud' smutný a pečuj o svou spásu, protože i kdyby se tvůj řád zmenšil třeba jen na tři členy, přece zůstane vždy věrný svému poslání.*“¹⁸⁴

---

182 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 102

183 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 166

184 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 103

Díky těmto Spasitelovým ujištěním František opět nabil ztracené jistoty a vrátil se k bratrům sedícím u oběda. Bratři si zrovna prohlíželi dokumenty sepsané oběma vikáři, které přinesl Štěpán. Jedním z bratrů, se kterým František stoloval, byl i Petr z Catany, který býval před vstupem do bratrstva, právníkem. František věděl, že Petr má zkušenosti, znal jeho schopnosti a často se s ním radíval. Zeptal se ho tedy, co by měl udělat. Petr odpověděl: „*Vy jste mistr, vy musíte rozhodnout. Já jsem připraven Vás poslouchat.*“ František tedy rozhodl, že bude nejlepší řídit se evangeliem, které praví, že máme jíst vše, co je nám předloženo.¹⁸⁵

Bylo jasné, že je nutno se co nejdříve vrátit zpět do Itálie. Jakmile to bylo možné, nalodili se a vyrazili k domovu. Po dlouhé plavbě přistáli na jaře roku 1220 v Benátkách, kde několik dní pobývali, než se vydali na cestu do Porciunkule. František vyslal několik bratrů na různé strany, aby roznesli listy svolávající všechny bratry na všeobecnou kapitulu, která se měla uskutečnit v Porciunkuli 19. září 1220. Po několika dnech se sám, pouze v doprovodu bratra Leonarda, vydal do Bologne.¹⁸⁶

Podle Vlastimila Kybala sv. František již zde, v Bologně, při setkání se svými bratry viděl, jak se řád otrásá v základech. Petr Stacia, provinciální ministr boloňských bratří, který byl doktorem práva na Bolognské univerzitě, zřídil ve městě pro bratry „studium“ ve vlastním řádovém domě. Vycházel při tom z příkladu bratří dominikánů. K tomuto kroku však neměl Stacia Františkovo svolení. František byl velice rozhořčen, když viděl, jaké zde panují pořádky. Nařídil bratřím, aby ihned opustili dům. A Staci, který se vzpouzel, vyloučil z řádu za porušování nejvyšších řádových zásad – tedy zásad naprosté chudoby a evangelické prostoty. Byl přesvědčen, že tito učení bratři chtějí reformovat jeho dílo a zavést v bratrstvu nové pořádky. František, který se vracel z orientu, již nebyl tím stejným Františkem, který na misi odjížděl. Byl otřesen tím, co zde viděl, hrůzy způsobené křižáckým vojskem, ho nepřestávaly pronásledovat. Poznamenal ho rovněž i jeho vlastní neúspěch při obracení muslimů ke Kristu a nesplnila se mu ani touha stát se mučedníkem víry. Necítil se dobře ani po stránce tělesné, neboť si z orientu přivezl těžkou oční chorobu.¹⁸⁷

Problémy v bratrstvu, které vykrytalizovaly v době Františkovy misijní cesty po islámských zemích, se začala zabývat i papežská kurie, která došla k závěru, že je třeba řád přetvořit v souladu s existující řeholní tradicí. Papež Honorius III. se tedy rozhodl vydat bulu *Cum secundum* (22. září 1220), která nařizovala noviciát, tedy zkušební období v délce dvanácti měsíců, pro všechny, kteří se

---

185 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 281

186 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafinský*. S. 104

187 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 102 – 103

chtějí stát minority. Nyní tedy bylo přísně zakázáno přijmout do řádu kohokoliv, kdo neprošel noviciátem. A pokud někdo do řádu již vstoupil a později se rozhodl, že z něj vystoupí, takovému člověku již nikdy nebylo dovoleno vstoupit do řádu znovu. A dále bylo zakázáno „*toulat se z místa na místo bez jakékoliv autority v minoritské kutně.*“¹⁸⁸

Tato papežská bula byla důležitým dokumentem nejen proto, že byla prvním dokumentem, který papežská stolice vydala pro Františkovo bratrstvo, ale i proto, že se jí začalo bratrstvo postupně transformovat v církevní řád podle vzoru jiných řádů. Dosud byla praxe taková, že zájemce o přijetí byl přijat hned, jakmile se vzdal svého majetku a složil do Františkových rukou tři řádové sliby – slib chudoby, poslušnosti a čistoty. Zde tedy můžeme spatřit prvopočátky přeměny Františkova bratrstva ve skutečný řád, tedy spolek církevních profesionálů, přičemž dříve se jednalo o svobodné sdružení lidí vyznávajících stejné ideály. František si byl těchto skutečností dobře vědom.¹⁸⁹

Franco Cardini ve své knize uvádí, že kronikář Giordano z Giana se při zachycení tehdejšího dění v bratrstvu nevyhýbal ani takovým skutečnostem, o kterých se ostatní kronikáři raději nezmiňovali. Například, že to byl František sám, kdo požádal papeže o kardinála, „*který by působil jako ‚protektor‘ řádu a který by plnil úlohu jakéhosi prostředníka, na něhož by bylo možno se obracet v těch nejchoulostivějších situacích. Rovněž on sám prý naléhal, aby tímto mužem byl kardinál Ugolino z Ostie.*“ Přijetí Ugolina jako ochránce a prostředníka umožnilo Františkovi vzdát se funkce generála řádu, což učinil.¹⁹⁰

Zásadní význam pro řád měla kapitula v San Michelle v září r. 1220. Očekávalo se, že se František vyjádří ke všemu dění, ke vztahu k papežské kurii a úloze kardinála Ugolina, k misijní cestě do orientu, k řeholi, kterou bylo třeba pozměnit a dalším důležitým otázkám, které si žádaly neodkladné řešení. V jedné chvíli František povstal, aby mohl promluvit. Nastalo hrobové ticho a bratři s napětím očekávali Františkova slova. Promluvil však jen krátce, hovořil o svém špatném zdravotním stavu a nakonec pravil, že od této chvíle je pro bratry „mrtev“.¹⁹¹ František abdikoval a řízení řádu vložil do rukou Petra Cattaniho. A toto jsou Františkova slova: „*Ode dneška, pravil, jsem pro vás mrtev! A zde máte Petra Cataniova, kterého budu já i vy všickni poslouchati.‘ Potom seprav ruce a pozdvihnul oči k nebi, zvolal: ‚Pane, tobě vracím rodinu, kterou jsi mi posud svěřil. Nemám již sil pečovati o ni pro slabosti své, jež ty znáš, o Pane nejsladší! Proto doporučím ji ministrům. Nechť ti*

188 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 166 – 167

189 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 107 – 108

190 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 167

191 Tamtéž, s. 167 – 168

v den soudný vydají Tobě, o Pane počet ze správy své, jestliže některý bratr zahyne jejich nedbalostí, nebo jejich špatným příkladem, nebo jejich drsným trestáním.“ V čele řádu nyní stál čestný a schopný bratr Petr Cattani, který si při správě a vedení řádu počínal více než dobře. Petr byl velice vzdělaný muž s mnoha zkušenostmi, svědomitě plnil svěřené úkoly a k bratrům byl vždy laskavý. Zemřel však příliš brzy (10. března 1221). Poté se řízení řádu ujal Eliáš Bombardone, který byl velice rázný a ctižádostivý. Oba tito bratři, jak Petr Cattani, tak Eliáš Bombardone, byli Františkem jmenováni generálními ministry a on je poslouchal stejně jako všichni ostatní. V této době se František hodně věnoval kázáním.¹⁹²

3.25 Generální kapitula – 1221

Ačkoliv František abdikoval, přesto si ponechal právo sepsat řeholi. Pracoval na ní v zimě 1220/1221. Svůj návrh řehole předložil na generální kapitule, která se konala v květnu 1221. Na této kapitule se sešlo na tři tisíce bratří ze všech možných končin a trvala osm dní. Kardinál Hugolin se díky svým povinnostem v Lombardii této kapitule nemohl zúčastnit, nechal se tedy zastupovat kardinálem Rainerem z Viterba. Shromáždění předsedal Eliáš z Kortony, kterého František jmenoval generálním ministrem namísto nedávno zesnulého Petra Cattaniho. Lidé z okolních měst a vesniček opět zásobili bratry potravinami a dalšími potřebnými věcmi. Přinesli tolik jídla, že bratři ani nebyli schopni všechno sníst, museli tedy kapitulou prodloužit o celé dva dny.¹⁹³

Kapitula začala po příjezdu kardinála Raineria, který se dostavil v doprovodu několika biskupů a řeholníků z různých řádů. Františkova přítomnost na shromáždění naplňovala bratry radostí. František, i přesto že se vzdal vedení řádu, zde stále pro bratry byl. Jeho rezignace neznamenal únavu, ba právě naopak, František v sobě cítil odhodlání k dalšímu boji. A ti, kteří nebyli slepí a hluchí, věděli a pochopili. František cítil, že on je tím, kdo byl Bohem vyvolen, aby vedl své bratry a pečoval o ně, ale změny situace v řádu mu to neumožňovaly.¹⁹⁴ O průběhu jednání na této kapitule nemáme mnoho informací, jsou známa jen některá usnesení. František zde vystoupil především jako kazatel, první kázání bylo určeno bratřím – kázal na silná slova žalmů: „*Požehnaný Hospodin, skála má, kterýž učí ruce mé boji a prsty mé bitvě.*“ (Žalm CXLIII, 1.) Druhé kázání bylo určeno lidu.¹⁹⁵

---

192 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 109

193 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 110

194 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 175

195 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 113

V. Kybal uvádí, že řehole, která byla na shromáždění předložena bratrům k posouzení, představovala jakýsi kompromis, o čemž mj. svědčí i to, že do ní byla zařazena ustanovení o způsobu života z dřívější doby a současně sem byla přidána ustanovení zcela nová. Zvláštní byl i způsob, jakým byla bratrům přednesena. Text řehole předčítal bratr Eliáš, jako generální ministr a František mu seděl u nohou. A potřeboval-li něco říci, zatahal Eliáše za hábit a to co, potřeboval bratřím sdělit, řekl nejprve jemu a on potom oznámil bratřím, co František řekl. Františkova řehole z roku 1221 měla jednu zásadní vadu, byla příliš dlouhá a díky tomu plná vnitřních rozporů. Skládala se z 24 článků a jedné předmluvy. Kybal hovoří o tom, že elaborát, který František tehdy předložil k posouzení, se nekryje s textem minoritské řehole známé jako „*Regula non bullta, que dicitur prima.*“ (Řehole bullou papežskou neopatřená). Zdůvodňuje to tím, že tato řehole je směsicí různorodých prvků z hlediska původu a času, a jako celek představuje zákonodárný spis, vzniklý působením tří činitelů – sv. Františka, ministrů a papežské kurie, kteří se snažili činnost řádu menších bratří určitým způsobem regulovat a ovlivňovat.¹⁹⁶

František se touto řeholí z roku 1221 snažil bratrům mnohé sdělit, podělit se s nimi o své životní postoje. Avšak tato jeho nádherná životní filosofie a morálka byla špatnou klášterní řeholí. František byl silná charismatická osobnost a jeho ideál nového života byl příliš osobní na to, aby se jím dala formovat a vychovávat obrovská skupina bratří a noviců. Toto společenství bratří potřebovalo jasná, přesná a stručná řádová pravidla k udržení kázně a nikoliv citáty z bible obsahující morální ponaučení.¹⁹⁷ Při vytváření řehole Františkovi pomáhal Cesar ze Spiry, velký znalec Písma. Franco Cardini ve své knize stručně shrnul obsah této Františkovy řehole. „*První kapitola předepisovala, že život bratří se musí vyznačovat čistotou, poslušností a odmítáním jakéhokoli vlastnictví. Dále se pak mluvilo o oděvu, o bohoslužbě, o vztazích představených provincií a ‚míst‘ (domů bratří, které se později nazývaly ‚konventy‘) k ostatním bratřím, o kázni, o povinnosti pracovat a zákazu přijímat peníze, o almužně a o způsobu chování k nemocným spolubratřím, k ženám, laikům, a k nevěřícím. Bylo ustanoveno, že každý představený se dostaví spolu s bratry, kteří mu byli svěřeni, na kapitulu konanou každý rok na svátek svatého Michaela archanděla a všichni představení se měli na své kapitule scházet vždy o letnicích v Porciunkule. Náboženský život byl doporučován přísně ortodoxní, důraz byl kladen především na pokání a na úctu k eucharistii. Závěr řehole pak tvoří text „Povzbuzení a chvály“, který bratři mohli recitovat, kdykoli a s kýmkoli chtěli. Tento text obsahuje některé*

---

196 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 119 – 120

197 Tamtéž, s. 135 – 136

*charakteristické prvky, které známe z Františkových kázání.*¹⁹⁸ František byl z hloubi své duše přesvědčen, že tuto řeholi má od Hospodina. Někteří muži to ale viděli jinak. Řehole jim nevyhovovala nejen díky tomu, že byla příliš dlouhá, ale i protože oplývala nadměrným množstvím biblických citátů. Řečeno jazykem dnešní doby – byla málo normativní. Schválena tedy nebyla, byla chápána pouze jako provizorní text a Františkovi bylo doporučeno, aby sepsal novou, stručnější řeholi. František se nyní ocitá pod velkým tlakem, ze všech stran se k němu hrnuly připomínky, co by měl v řeholi upravit či pozměnit.¹⁹⁹

Tato kapitula byla rovněž počátkem nové misijní cesty do Německa. Františka napadlo, že by bylo dobré uskutečnit novou misii do Německa, neboť první misie bratří do této země byla neúspěšná. Tehdy se zde bratři setkali s nevlídným přijetím, nepochopením a dokonce i s krutostí. František tedy zatahal Eliáše za roucho a nastínil mu svůj plán. Eliáš tlumočil bratrům Františkovo přání ohledně nové misijní cesty do Německa. František nebyl z těch, kteří by se po prvním neúspěchu vzdali. Stále doufal, že se bratřím podaří uchytit i v této zemi. Bratři ale stále měli na paměti krutost, se kterou se tehdy v Německu setkali. I přesto se nakonec přihlásilo asi devadesát bratří, kteří byli ochotni se do Německa vydat. Nakonec bylo vybráno dvacet pět mužů – deset kněží, třináct bratrů laiků a dva jáhnové.²⁰⁰

V této době František hodně putoval a věnoval se kázání. Setkával se s minority z různých provincií a s lidmi ze všech společenských vrstev, kteří si přicházeli poslechnout jeho kázání. Všude byl vítán, lidé ho měli rádi a prokazovali mu úctu. V roce 1222 František navštívil v Římě kardinála Hugolína, s nímž jednal ohledně textu nové řehole. Zásadním požadavkem na tento dokument byla přehlednost a stručnost textu. Tehdy přijal pozvání i od dalších osob, např. byl hostem kardinála Lva v jeho domě. V Římě rovněž navštívil paní Jakobu, zbožnou římskou paní, která byla vedle svaté Kláry jedinou jeho přítelkyní.²⁰¹

Františkánská spiritualita chudoby a jejich putovního života byla rovněž odvislá od darů, které jim poskytovali různí lidé. Paní Jacopa dei Settesoli byla jednou z nejdůležitějších mecenášek a podporovatelek Františkova bratrstva. Narodila se v bohaté rodině a později se i dobře přivdala do zámožné aristokratické rodiny. Měla dva syny, avšak brzy ovdověla. A přestože byla poměrně mladá, odmítla se již znovu vdát, tudíž si i udržela kontrolu nad poměrně rozsáhlým majetkem, který zdědila. V tomto nelehkém životním období se doslechla o Františkovi z Assisi a protože byla velice zbožná,

---

198 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 176

199 GREEN, Julien. *Bratr František*. S. 290

200 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 113 – 114

201 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 144 – 146

rozhodla se ho vyhledat a požádat o duchovní radu. Setkala se s ním v Římě kolem roku 1210, kdy se skupinou bratří přišel požádat papeže o potvrzení činnosti bratrstva. Tehdy jí doporučil, aby neopouštěla rodinu. Připojila se tedy ke Třetímu řádu. Po celý zbytek života se věnovala charitativní činnosti, konala dobré skutky, všemožně podporovala řád menších bratří a rovněž zajišťovala péči o malomocné. Ve svém domě hostila Františka i jeho bratry, kdykoliv pobývali v Římě. Nakonec jim darovala i svůj dům a kostel v Římě. Ulice před kostelem sv. Františka nese její jméno. Zajistila tedy bratřím stálé místo v Římě, kde se mohli věnovat kazatelské činnosti a šířit poselství evangelií. Ve své dobročinnosti pokračovala i po Františkově smrti.²⁰²

3.26 Františkova nová řehole – 1223

Počátkem roku 1223 František odchází s bratry Lvem a Bonizem do poustevny na „Holubičí hoře“ zvané Monte Colombo v ríetském údolí, aby se zde mohli věnovat úpravám v řeholi, která nebyla schválena, či spíše sepsat text nový, který by měl být po dokončení předložen k formálnímu schválení i papeži. František nařídil bratřím, aby zde vybudovali chatrče k přebývání a pod nimi pak nechal zbudovat dvě kapličky. Světec se zde nejprve po vzoru Mojžíše postil čtyřicet dní a nocí a očekával příchod Božího zákona. Po ukončení postu vystoupil z jeskyně a došel ke kapličce. Vstoupil dovnitř a zavolal bratra Lva, aby přinesl psací potřeby a papír, že bude psát, co jim zjeví sám Hospodin. Lev přinesl požadované věci a sedl si Františkovi k nohám. Světec v hlubokém soustředění mu začal diktovat novou „řeholi a život bratří menších“.²⁰³

Vlastimil Kybal popisuje, jaké zvláštní úkazy provázely vznik nové řehole. O tom, že František usilovně pracuje na nové řeholi, se brzy dozvěděli provinciální ministři. Doneslo se k nim, že nová řehole má být ještě tvrdší, než ta dosavadní. Vypravili se tedy k bratru Eliášovi se žádostí, aby Františka vyhledal a sdělil mu, že oni nechtějí být vázáni touto řeholí. Eliáš však byl chytrý a nechtěl tuto záležitost vyřizovat sám, trval tedy na tom, aby ministři šli s ním. Když stoupali na Holubičí horu, František již zpozoroval blížící se postavy. Všiml si, že to jsou ministři, zeptal se bratra Eliáše, co chtějí tito muži. Eliáš mu sdělil, že přicházejí protestovat proti nové řeholi. František pohlédl k nebi a zvolal: „Pane, zdaliž jsem ti neřekl, že mi neuvěří?“ *Ale v tom okamžiku všichni zaslechli hlas Kristův linoucí se vzduchem: „Františku, nic není v řeholi tvého, nýbrž všechno co je tam, je moje, a já chci, aby tak*

---

202 PRYDS, Darleen. "Conforming himself to the poor" Laity as Co-Creators of the Franciscan Tradition. *Franciscan Studies* [online]. 2019, no. 77, s. 41- 43 [vid. 2020-10-23]. ISSN 0080-5459. Dostupné z: doi:10.1353/frc.2019.0005

Dostupné v SVK PK z db fy EBSCO nebo také prostřednictvím vzdáleného přístupu z: <https://svkpk.cz/eiz>
203 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 148

řehole byla zachována do písmeny, do písmeny, do písmeny a bez poznámky, bez poznámky, bez poznámky!“ A hlas dodal: „Já přece vím, kolik může lidská slabost a jak dalece chci podporovati ty, kdož chtějí řeholi zachovávat. Kdo ji zachovávat nechtějí, nechť řád opustí.“ I obrátil se František k bratřím a pravil jim vítězně: „Slyšeli jste, slyšeli jste? Chcete, abych vám to dal říci ještě jednou?“ I odstoupili ministři od Františka zmateni a poděšení...“²⁰⁴

Avšak tento příběh má pokračování. František byl s dílem hotov, sestoupil tedy se svými bratry s hory a svěřil novou řeholi do úschovy svému vikářovi. Po několika dnech vikář oznámil Františkovi, že se mu řehole ztratila. Zde se můžeme jen dohadovat, zda-li se řehole opravdu ztratila, nebo zda někdo nenapomohl tomu, aby zmizela. Františkovi tedy nezbylo nic jiného, než se vrátit zpět na Holubičí horu a znovu se čtyřicet dní postit, aby mohl být text řehole znovu sepsán.²⁰⁵

Nová řehole byla předložena bratřím k prodiskutování na kapitule, která se konala 11. června 1223 v Porciunkule, její text byl tedy zpracováván poměrně dlouhou dobu, a 29. listopadu téhož roku byla schválena bulou „*Solet annuere*“ vydanou papežem Honoriem III.²⁰⁶ O jednání červnové kapituly nemáme dostatek informací, avšak je jisté, že nová řehole zde byla podrobena důkladné revizi a dost pozměněna, nikoliv jak si František přál, aby text byl zachován „do písmene“. Podle Vlastimila Kybala není vyloučeno, že se k jednání této kapituly vztahují „*prorocká slova o odpadnutí bratří od prostoty a chudoby, která podle záznamů br. Lva zachoval Corrado da Offida*“.²⁰⁷ Jak jsme již zmiňovali, František nechal sepsat bratra Lva mnoho článků v řeholi podle vůle Boží. Z jednání kapituly je nám známo, že některá ustanovení v řeholi se bratřím zdála velice obtížná a tudíž pro řadu z nich nepřijatelná. František byl tedy donucen od těchto nařízení ustoupit. Ona obtížná nařízení se týkala především článku o chudobě. Světec si například přál, aby řádové kostely byly malé a aby obydlí bratří byla budována pouze ze dřeva a z hlíny, tuto myšlenku však nesdíleli jeho odpůrci zejména z řad ministrů a řádových učenců. František si stěžoval svým věrným druhům, že právě tito muži, opírající se o autoritu „své“ vědy mají určovat, co má být řeholi zachováno a co nikoliv. František se cítil velice dotčen a i v tomto případě opět můžeme vidět jeho nechuť až odpor k řádovým učencům, chtějícím na základě svého vzdělání prosazovat svou vůli.²⁰⁸

---

204 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 149 – 150

205 Tamtéž, s. 150

206 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 180

207 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 151

208 Tamtéž, s. 151 – 152

3.27 Srovnání řeholí z roku 1221 a 1223

Franco Cardino vysvětluje, že tato nová řehole byla textem obsahujícím řadu kompromisů, mnohdy nepřiliš přesvědčivých. Samotný text vzbuzuje dojem jako by byl směsicí či výsledkem mnoha různých myšlenek a úvah. V konečném důsledku na nás nová řehole působí, jako by byla sestavena ve spěchu. Zde je na místě zmínit některá ustanovení či změny v nové řeholi, oproti té původní z roku 1221 – dochází například k oslabení zákazu požadovat peníze. V nové řeholi z roku 1223 najdeme výjimky týkající se např. oblečení bratří, bylo zde doporučováno přihlídnout k podmínkám a potřebám bratří v dané oblasti, místě, kde žili (týkalo se to především chladnějších oblastí). Bratřím bylo například povoleno v případě potřeby nosit obuv. Co se týče ustanovení o zákazu vlastnictví míst či objektů určených k pobytu pro menší bratry, platilo i nadále, avšak v mnohem obecnějším kontextu: „*ve jménu „postavení chudého poutníka“, pojmu rozšířeného po celém křesťanstvu a způsobem, ve kterém byl objektivně mnohem méně zdůrazněn ten fakt, že si bratři nesmějí stěžovat, když jsou odněkud vyhnáni, ale že se musejí všemu podrobovat s pokorou.*“²⁰⁹ Rovněž Jacques Le Goff a Vlastimil Kybal, ale i další autoři, z jejichž děl byly čerpány informace pro tuto práci, se zabývají rozdíly mezi oběma Františkovými řeholemi.

Plné znění obou řeholí lze nalézt v knize *Františkánské prameny* docenta Ctirada Pospíšila. Pokud si prohlédneme obě řehole, hned na první pohled je mezi nimi vidět obrovský rozdíl. Nová řehole je podstatně stručnější, obsahuje pouze dvanáct jednoduchých článků oproti dvaceti čtyřem článkům neuznané řehole. Navíc je tato řehole je velice strohá, jsou to v podstatě pouze nařízení, téměř by se dalo říci, že v jistém smyslu připomíná naše sbírky zákonů. Pro řád bylo jistě důležité, aby řehole obsahovala stručné, jasné pokyny nepřipouštějící nejednoznačný výklad, avšak je v ní jen málo z Františkovy duše. V řeholi z roku 1221 lze získat poměrně dobrý náhled na Františkovu osobnost. Styl, jakým je napsána, nám mnohé naznačuje a pokud bychom měli k dispozici jen tuto řeholi, jako jediný zdroj informací, zajisté by postačovala k tomu, abychom si udělali základní představu o tomto světcí a jeho životních postojích.

Zásadní změny nalezneme např. v článku 3 hovořícím o bohoslužbě a postech. *Opus Dei* je částečně redukováno. První řehole praví o povinnostech laiků toto: „*Laici at' se modlí Věřím v Boha a 24krát Otče náš se Sláva Otcí za jitřní, 5krát za chvály, za první Věřím v Boha a 7krát Otče náš se Sláva Otcí, po sedmi za třetí, šestou a devátou, 12krát za nešpory, za doplněk Věřím v Boha a 7krát*

---

209 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 180 – 181

Otče náš se Sláva Otci; za zemřelé 7krát Otče náš a Odpočinutí věčné, za chyby a nedbalost bratří 3krát Otče náš každý den.“²¹⁰ V řeholi z roku 1223 je psáno toto: „*Laici at' se modlí 24krát Otče náš za jitřní, 5krát za chvály, po sedmi za první, třetí, šestou a devátou, 12krát za večerní chvály a 7krát za doplněk. At' se také modlí za zemřelé.*“²¹¹ Nahlédneme-li do obou řeholí, zjistíme, že i držení pústu doznalo určitých změn. Původní řehole z roku 1221 nařizovala dvě postní období od svátku Všech svatých do Narození páně (tedy Vánoc) a druhé od Zjevení Páně, tedy od Tří králů až do Velikonoc. Podle nové řehole je druhý půst zredukován na čtyřicet dnů před Vzkříšením Páně, ale čtyřiceti denní půst začínající od Zjevení páně je dobrovolný. Obě řehole však shodně stanoví povinnost dodržování pátečního pústu ve zbylých obdobích. V článku tři je ještě jeden zásadní rozdíl, kterého si nelze nepovšimnout. V první řeholi je zakázáno vlastnit jakékoliv knihy s výjimkou breviáře a žaltáře a navíc tyto dvě knihy smí vlastnit pouze osoby, které umějí číst. Ostatní nesmějí vlastnit vůbec žádné knihy. Tento článek v nové řeholi chybí.²¹²

Rozdíly najdeme i v článku týkajícím se práce, v řeholi z roku 1221 je to článek 7, v nové řeholi článek 5. Nařízení, hovořící o povinnosti bratří pracovat, jsou v nové řeholi zmírněny. V neuznané řeholi je psáno toto: „*Bratři, kteří mohou pracovat, at' pracují, a sice at' vykonávají řemeslo, kterému se naučili, pokud neškodí spáse jejich duše a mohou je zastávat počestně. Neboť prorok říká: „Co rukama vytěžíš, budeš i jíst. Blaze tobě, bude s tebou dobře“ (Žl 128/127,2); a apoštol praví: „Kdo nechce pracovat, at' nejl“ (2 Sol 3,10) a „každý at' zůstane v tom stavu, v kterém ho zastihlo Boží povolání“ (1 Kor 7,24). A jako mzdu za práci mohou přijímat všechno potřebné kromě peněz. A kdyby bylo třeba, mohou prosit o almužnu jako jiní chudí.*“²¹³

Nová řehole praví toto: „*Ti bratři, kterým Bůh dal milost, že mohou pracovat, at' pracují svědomitě a s dobrým úmyslem, aby totiž nedali vzniknout zahálce, která je nepřitelem duše, ani přitom nepotlačovali ducha svaté modlitby a zbožnosti, kterému mají sloužit všechny časné věci. Jako mzdu za práci at' přijímají pro sebe a své bratry životní potřeby, kromě peněz; a to pokorně, jak se sluší na Boží služebníky, kteří zachovávají svatou chudobu.*“²¹⁴ Rozdíl, těch několik slůvek na počátku článku, se nám na první pohled může jevit jako nepatrný. Má však zásadní význam. „*Bratři, kteří mohou pracovat, at' pracují...*“ a „*Ti bratři, kterým Bůh dal milost, že mohou pracovat, at' pracují...*“

---

210 POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Maticce cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-073-x., s. 11

211 Tamtéž, s. 27

212 Tamtéž, s. 11 – 27

213 Tamtéž, s. 13

214 Tamtéž, s. 28

Porovnáme-li tyto úryvky z řeholí, můžeme si učinit názornou představu, jak odlišným stylem jsou napsány, o této skutečnosti jsme se však již zmiňovali. Rozdílů mezi oběma řeholemi je mnohem více, cílem této práce však není dopodrobna se jimi zabývat, proto zde uvádím jen některé z nich, jako příklad.

Jak již bylo výše uvedeno, řehole z roku 1223 se skládá z dvanácti článků. Nyní si uvedeme jaké články tuto řeholi tvoří. Článek 1 hovoří o tom, čím se musí řídit nový člen vstupující do řádu a k čemu se zavazuje, druhý článek pak o způsobu přijímání nových bratří a o jejich oděvech. Bohoslužbě a postům se věnuje článek 3, článek 4 zakazuje bratřím přijímat peníze. V pátém článku jsou obsaženy pokyny týkající se způsobu práce členů řádu. V šestém článku je psáno, že bratři nemají nic přijímat do svého vlastnictví, dále zde najdeme odstavec o almužnách a péči o nemocné bratry. Sedmý článek obsahuje pokyny jaké pokání má být uloženo bratřím, kteří zhřešili. Osmý článek se týká volby generálního ministra řádu, dále se zde píše o kapitulách neboli hromadách. V devátém článku se hovoří o kazatelích, v desátém o napomínání a napravování bratří. Jedenáctý článek zapovídá bratřím návštěvy ženských klášterů. Dvanáctý článek se týká misijních cest k nevěřícím, tedy za jakých podmínek je mohou bratři vykonávat.²¹⁵

3.28 Slavnost prvních jesliček – 1223

Sv. František měl ve veliké úctě vánoční čas a přál si, aby se na Boží hod vánoční mohl radovat všechen lid. Od té doby, co pobýval ve Svaté zemi, přemýšlel, zda by bylo možné uspořádat nějakou velice důstojnou oslavu narození Páně. Domníval se, že by bylo nejlepší, aby oslava vycházela z událostí, jak se tehdy odehrály v Betlémě. Při nejbližší příležitosti požádal papeže o svolení k uskutečnění takovéto slavnosti. Papež nejenže povolil konání takové slavnosti, nýbrž doporučil i její další šíření mezi lidmi.²¹⁶

Sv. František požádal o pomoc svého dobrého přítele Jana, muže zámožného, ale na druhou stranu bohabojného a čestného, který vlastnil pozemky v Reatinském údolí u Greccia. Toto místo připadalo Františkovi na takovou oslavu velice vhodné. Svěřil se tedy svému příteli se svou myšlenkou uskutečnit zde oslavu narození Páně podle betlémských událostí, že by zde napodobili betlémskou jeskyni s jesličkami naplněnými otýpkou slámy a dvěma zvířaty, která tehdy zahřívala Ježíška svým dechem, volem a oslem. Celé místo, že bude třeba vyzdobit a vybudovat zde oltář, aby zde kněz mohl

---

215 POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. S. 26 – 31

216 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 122

sloužit mši. Jan učinil vše, o co ho František požádal. František mu byl velice vděčný a pravil, že Bůh ho jistě za tento jeho dobrý skutek odmění.²¹⁷

Konečně nadešel onen slavný den. Lidé, kteří se doslechli, co se zde chystá, přicházeli během celého dne na lesní mýtinu u Greccia, kde se nacházela jeskyně připravená k oslavě. K večeru přicházelo stále více a více lidí a brzy bylo prostranství zcela zaplněné. Kolem desáté hodiny večerní shromáždění lidé spatřili přicházející průvod menších bratří v čele se sv. Františkem, následovaný skupinou věřících zpívajících vánoční písně. Lidé jásali a radostné výkřiky se ozývaly ze všech stran. Když se průvod dostal až k jeskyni, František se postavil k jesličkám a bratři se ve dvojstupech seřadili po obou stranách jeskyně a zpívali chvály dobrému Bohu. Dav byl doslova uchvácen. O půlnoci se konala mše svatá. Mnozí lidé drželi v rukou hořící louče, které osvětlovaly scénu a dokreslovaly slavnostní atmosféru, všude kolem bylo plno světel. František při mši přisluhoval jako jáhen a zpíval evangelium. Poté následovalo Františkovo kázání všemu lidu o událostech, které se staly před více než dvanácti stoletími ve městě Betlémě. Hovořil o tom, že ačkoliv byl Betlém jen malé, prosté judské město, dostalo se mu té cti, že si ho nebeské děťátko vyvolilo jako svůj první příbytek. Zdůrazňoval, že podobně je tomu i s lidským srdcem. A i když třeba některé srdce neoplývá mnoha ctnostmi, neznamená to, že si v něm Hospodin nehledá příbytek. František poukazoval na to, že my lidé, přes všechno dobrodiní, které nám Spasitel prokazuje, se mu mnohdy odvděčujeme nevděkem a hříchy. A kdybychom si prý, my lidé, častěji oživovali představu posvátné betlémské jeskyně, museli bychom našeho dobrého spasitele milovat celým svým srdcem.²¹⁸

Legenda vypráví o tom, že se František během svého kázání často skláněl k jesličkám a díval se do nich a ve tváři se mu zračilo radostné vytržení. František prý opravdu viděl na slámě ležící spící dítě, které obklopovala mocná záře. Ani na okamžik nezapochoyboval, že je to Boží syn. Františkův přítel Jan později vypověděl, že pacholátko v jesličkách viděl rovněž. Uvědomoval si, že on jako jediný člověk byl Hospodinem vyvolen, aby mohl spatřit tento zázračný úkaz. Domníval se, že je tomu tak proto, aby o tomto neobyčejném úkazu mohl podat svědectví lidem k větší cti a slávě Boží a zároveň, že se mu Bůh takto odvděčil za jeho úsilí, které věnoval přípravě této nádherné slavnosti narození Božího syna. Tato výjimečná noc se nesmazatelně zapsala do myslí všech přítomných.²¹⁹

---

217 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 122

218 Tamtéž, s. 123 – 124

219 Tamtéž, s. 124

A právě touto slavností prvních jesliček v Reatinském údolí nedaleko Greccia byl položen základ ke krásnému křesťanskému zvyku stavění jesliček o Vánocích. Tato slavnost byla menšími bratry šířena po všech místech a u lidí se těšila nesmírné oblibě. Díky tomu se slavnost živých jesliček stala křesťanskou tradicí.²²⁰

3.29 Stigmatizace

Dva roky před svou smrtí pobýval František v poustevně na hoře La Verna, kam obvykle přicházel, když potřeboval být sám, aby se mohl věnovat modlitbám a rozjímání. Tehdy před svítáním měl vidění, zjevil se mu muž v podobě serafa se šesti křídly, který visel na kříži s rozepjatými pažemi. Celano o tom píše: „*Dvě křídla měl zdvižena nad hlavou, dvě byla rozpjatá k letu a dvě zahalovala téměř celé tělo.*“ Světec, pln údivu pozoroval tento úkaz a z počátku si nedovedl vysvětlit, co by mělo toto vidění znamenat. Pozoroval serafa, který se na něj díval zvláštním pohledem plným milosti. Františka se zmocnila radost nad tímto zjevením, avšak utrpení ukřižovaného serafa ho naplňovalo hrůzou. František nehnutě stál, udiven vším, co se zde děje, mísily se v něm pocity radosti i smutku. Čím více se snažil pochopit význam tohoto zjevení, tím větší úzkost pociťoval. Zatímco se jeho mysl i srdce snažilo najít odpověď na tuto „hádanku“, František začal pociťovat pálení na ruce i nohou a oblasti pod žebry na pravé straně. Na těchto místech se postupně objevily rány, ze kterých začala téci krev. Jeho ruce a nohy vypadaly, jako by byly uprostřed probodeny hřeby. Hlavy hřebů byly rozeznatelné v dlaních i na nártách, na protější straně byly vidět jejich hroty. Rovněž rána na pravém boku se jevila jakoby byla způsobena kopím. Krvavé rány se objevily přesně na týchž místech těla, jako u Ježíše při ukřižování, a způsobovaly Františkovi nesmírnou bolest. František obdržel Kristova stigmata.²²¹ Takto líčí Františkovu stigmatizaci Tomáš z Celana. Svatý Bonaventura ještě upřesňuje datum události – stalo se tak kolem 14. září 1224 (svátek Povýšení sv. Kříže).

Bylo jen málo bratří, kteří mohli ještě za života světce vidět svatou ránu v jeho boku. Jedním z těch šťastných byl bratr Eliáš, který ránu spatřil na vlastní oči. Dalším byl bratr Rufín, který se omylem dotkl rány, když třel hrud' sv. Františka.²²²

---

220 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 124

221 ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny*. Velehrad: Ottobre 12, 2003. ISBN 80-86528-24-3., s. 130 – 131

222 Tamtéž, s. 131

Sv. Bonaventura popisuje tuto událost téměř shodně. Hovoří ale i tom, jaké měl František dilema, zda se svěřit bratřím s tím, že byl obdarován stigmaty. Bylo totiž jasné, že tyto rány se mu těžko podaří před svými druhy skrývat. Báł se jim vyjevit tajemství Páně a nebyl si jist, co by měl učinit. Rozhodl se tedy, že zavolá některé z bratří jemu nejbližších, kterých si obzvláště vážil, s prosbou o radu. Počínal si však obezřetně, vyložil jim situaci ve všeobecné rovině, aniž by se zmiňoval o své osobě. Avšak jeden z bratří, bratr Iluminát, osvícený Boží milostí, si uvědomil, že se stalo něco velice zvláštního, neboť si všiml Františkova neobvyklého chování a nebeské záře v jeho tváři. František byl nejistý a rozechvělý. Bratr Iluminát si byl jist, že světec byl onou osobou, obdarovanou samotným Hospodinem, a že jen díky své úctě, pokoře a skromnosti se o obdržené milosti nechce zmiňovat bratřím či jiným osobám. Řekl tedy světcí toto: „*Bratře, buď si vědom toho, že ne pro tebe, ale také pro jiné, bývají ti někdy zjevována božská tajemství. Proto je třeba právem se obávat, abys za zatajování toho, co ti bylo poskytnuto k užítku mnohých, nebyl snad pokárán soudcem jako ten, kdo skrýval hřivnu.*“²²³ Iluminátova slova na Františka zapůsobila a povzbudila ho k rozhodnutí vyjevit své tajemství bratřím . Vyložil jim své vidění, hovořil o serafovi se šesti křídly, jeho krásném, ale smutném pohledu a nakonec jim vyjevil, co následovalo poté. Co však nikdy nikomu neprozradil byla serafova slova, neboť se domníval, že lidským jazykem není možné vyjádřit božskou řeč svatého serafova.²²⁴

Franco Cardini ve své knize vysvětluje, že z teologického hlediska nepředstavují stigmata zázrak. Jejich vznik náleží spíše k hlubokým projevům víry. A právě pevnost víry, velikost a síla prociťování lásky a oddanosti k Bohu mohou způsobit, že psychické stavy a hnutí se tak mohou promítnout i do roviny tělesné. V tomto směru již byly podniknuty výzkumy stigmatizace v rámci psychosomatiky, nauky zabývající se vlivem duševních pochodů lidský organismus. Je však důležité uvést, že František byl prvním světcem, u kterého byl tento jev pozorován. V jeho případě je jasně vidět spojení stigmatizace s upřímnou touhou následovat Krista, žít takovým životem jako on a co nejvíce se mu podobat. František toužil poznat Kristovo utrpení, přál si zažít stejná muka, jaká musel Ježíš podstoupit, aby nás, lidi, spasil.²²⁵

3.30 Poslední dva roky Františkova života

František věděl, že pro svou celkovou slabost a choroby, které ho sužovaly, se již nebude schopen vydat na žádnou delší cestu. Trpěl rovněž bolestmi, které mu způsobovaly svaté rány, František však

---

223 POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. S. 423 – 424

224 Tamtéž, s. 424

225 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 200 – 201

vše snášel s trpělivostí a pokorou. Pobýval tedy v blízkosti Porciunkule a Assisi a pokud mu to zdravotní stav jen trochu dovoľoval, věnoval se kázání. Tehdy byl jeho společníkem bratr Eliáš, představený řádu, který byl neustále Františkovi nablízku.²²⁶

Jednoho dne, když se Františkův stav částečně zlepšil, František se rozhodl, že se opět bude věnovat své milované činnosti, kázání. Tehdy ho doprovázel bratr Eliáš, vydávali se však jen na krátké cesty. Při jedné z cest doputovali do města Foligno, kde se rozhodli přenocovat. Eliáš měl té noci vidění. Tehdy se dozvěděl smutnou zprávu, že Světec již nebude žít dlouho, že mu zbývají jen pouhé dva roky života. Tehdy se mu zjevil ctihodný starý muž oděný v bílém rouše. Ve tváři měl vážný výraz a promluvil k Eliášovi, odpočívajícímu na chatrném slaměném lůžku, takto: „*Vstaň Bratře, vstaň a vyříd' bratru Františkovi, že uplynulo osmnáct let od doby, co se obrátil k Bohu, a na této zemi mu zbývají již jen dvě léta. Pak ho Bůh povolá k sobě.*“ Poté stařec zmizel.²²⁷

Bratr Eliáš poslechl a řekl Františkovi vše, co mu bylo zjeveno. František byl tou zprávou poněkud zaskočen, avšak zůstal zcela klidný. A ačkoliv se smrti neobával, rozhodl se, že bude lépe se na nějaký čas vzdát svých kázání a raději se uchýlit někam do samoty. K tomuto rozhodnutí přispěl značnou měrou i fakt, že se jeho zdraví neustále zhoršovalo a jeho bolesti byly tak velké, že snad nebylo místa na jeho těle, kde by je necítil. Sužovaly ho různé choroby, takže za několik týdnů zhubl natolik, že byl kost a kůže. Ze všeho nejvíce ho trýznila oční choroba, kterou si přivezl ze své cesty do Orientu a stále se zhoršovala.²²⁸

Zimní měsíce roku 1224 a 1225 nejspíše František strávil v Porciunkule, avšak nevíme to jistě, a až později, když se jeho zdravotní stav stále horšil, přijal pohostinství assiského biskupa Guida. PhDr. Chlupová popisuje, jak se dále odvíjel světcův život. Na jaře se Františkovi viditelně ulevilo a začínal pociťovat, jak se mu navrací síly. Vstal tedy z lože a začal, k nevoli svých bratří, opět pracovat. Bratři mu marně domlouvali, že by neměl pracovat, když je slabý, poukazovali na jeho chatrné zdraví a stále se horšící oční chorobu. František si nedal říci a vydal se v doprovodu několika bratří do assiského údolí. Pro svou slabost nemohl jít pěšky, cestoval tedy na oslíkovi. A pokud mu to zdraví alespoň trochu dovoľovalo, věnoval se kázání. Lidé ho všude vítali s otevřenou náručí. Od té doby, kdy obdržel stigmata, hovořil nejčastěji o Ježíši Kristu a svými promluvami povzbuzoval všechen lid k lásce k Ukřižovanému a vyzýval jej k pokání.²²⁹

226 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 115

227 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 148

228 Tamtéž, s. 148 – 149

229 Tamtéž, s. 149

I přestože Františkova oční choroba postupovala, tehdy byl už téměř slepý, práce se vzdát nechtěl. Pracoval tedy s bratry na vinici. V té době by se byl rozdal, nejradši by objal celý svět a všude šířil světlo evangelia. I nadále cestoval na oslíkovi a navštěvoval městečka i vesnice, mnohdy i pět až šest za jediný den. Zdál se být silný, když hovořil o milovaném Hospodinovi, ale stálo ho to mnoho úsilí, mluvil jen s velikou námahou a jízda na oslu ho rovněž vysilovala. Bratři se mu snažili ulehčit a přesvědčovali ho, aby s prací skončil, avšak František se již viděl v nebi a „*spolu se sv. Pavlem jim odpovídal, že touží po zničení své tělesné schránky, která ho zdržuje od spojení s Kristem.*“²³⁰

Bratři měli o Františka obavy, jeho zdravotní stav se postupně zhoršoval a bolesti ho trýznily stále více. I přestože světec trpěl ukrutnými bolestmi, modlil se k Hospodinovi, ne však aby ho Bůh zbavil bolesti, ale aby mu dodal sílu ji snášet. Když bratr Eliáš viděl, jaká muka způsobuje Františkovi jeho nemoc očí, uprosil ho, aby se nechal léčit u očního lékaře v Rieti a podrobil se operaci. Ještě předtím však navštívil sestry a sv. Kláru v jejich klášteře San Damiano. Zde, unaven po cestě, slabostí omdlel. Byl tedy odnesen do chýše u kláštera, kde o něj pečovali. Jednoho rána František sdělil bratřím a sestrám, že už vůbec nevidí.²³¹

František zůstal v klášteře několik týdnů, než byl schopen pokračovat v cestě do Rieti. Zde se rovněž setkal s kardinálem Hugolinem a dalšími kardinály a byl uveden i před papeže Honoria, který zde tehdy pobýval.²³²

Lékař tehdy nedával Františkovi velké naděje, že operace přinese zlepšení stavu, neboť k očnímu onemocnění se přidaly ještě další zdravotní komplikace – vodnatelnost a onemocnění sleziny. Způsob provádění operace očí v tehdejší době byl velice bolestivý. Operace se prováděla přiložením rozžhaveného železa k oběma spánkům. František tehdy požehnal připravenému rozžhavenému železu a prosil Hospodina, aby byl k němu oheň milosrdný. Během operace prý necítil žádnou bolest. Operace však nepřinesla žádné výsledky. František navštívil i jiné lékaře v Sieně, nebylo mu to sice milé, ale uposlechl své bratry, kteří si upřímně přáli, aby se cítil lépe.²³³

Bratr Dilong ve své knize vypráví pozoruhodnou příhodu, která se udála v městečku Bagnore při cestě do Sieny. Tehdy za Františkem přišla jedna zbožná žena a v náručí nesla svého tříměsíčního umírajícího syna. Věděla, že František je její poslední nadějí. Prosila ho, aby pro jejího syna vyprosil

---

230 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský*. S. 149 – 150

231 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 115

232 Tamtéž, s. 115

233 Tamtéž, s. 115

u Hospodina uzdravení a slíbila světcí, že pokud zůstane chlapec naživu, vstoupí do řádu menších bratří. František padl na kolena a vroucně se za hoča modlil. Bůh mu vyjevil, že tento chlapec nezemře, vstoupí do jeho řehole a bude její ozdobou. A nejen to, bude i ozdobou celé církve svaté. Když skončil s modlitbou, vstal a oznámil zarmoucené ženě, co mu bylo Bohem zjeveno. A opravdu se vše uskutečnilo tak, jak bylo Hospodinem vyjeveno. Z chlapce se opravdu stal velice významný muž, svatý Bonaventura, biskup-kardinál a učitel Církve svaté.²³⁴

Bohužel ani v Sieně mu lékaři nepomohli. František byl na pokraji svých sil. Žaludek měl díky dlouhotrvajícímu onemocnění jater a sleziny velice zeslaben, takže téměř nic nemohl jíst a nic neviděl. Bratři se domnívali, že František je již blízko smrti. Když se o tom doslechl bratr Eliáš, ihned se za ním vydal do Sieny. Eliášův příchod Františka nesmírně potěšil, dokonce se i na nějaký čas jeho zdravotní stav mírně zlepšil, takže mohl opustit Sienu a odejít s Eliášem na příhodnější místo, do Cortony, kde mohl v klidu odpočívat, aniž by byl vyrušován lidmi. Nějakou dobu zde pobýval, avšak zdravotní obtíže se objevily znovu a ještě s mnohem větší intenzitou. František tehdy požádal Eliáše, aby ho nechal převézt do Assisi, kde chtěl dožít svůj život. A tak se i stalo. Lidé jásali a byli šťastní, že mají svého světce zpět. Cítili, že je František jejich, nejen zaživa ale i po smrti²³⁵

3.31 Františkova Závěť lásky

František si byl vědom, že nebude již dlouho mezi živými. Rozhodl se sepsat pro své duchovní syny Závěť, v níž jim chtěl připomenout vše, čemu je učil a k čemu je vedl. Neopomněl rovněž napsat dopis sv. Kláře, která byla v této době upoutána na lůžko a neměla možnost se s umírajícím světcem, mužem kterého si nade vážila, naposledy vidět. Při svém pobytu v Cortoně začal své myšlenky sumarizovat. Františkova Závěť je poměrně dlouhá, obsahuje mnohá napomenutí a rovněž připomíná bratřím důležitá ustanovení, která jsou obsažena v řádové řeholi. Samozřejmě, že Závěť nebyla sepsána samotným Františkem, ale jeho druhy. Předpokládá se, že jen některé části textu vznikly přímo na základě Františkových slov, některé části byly pouze inspirovány duchem či životními postoji tohoto světce. Františkova závěť napsána jasným a srozumitelným jazykem, bez jakéhokoliv teoretizování. Prvními slovy závěti se vrací k mládí a počátku svého obrácení.²³⁶ Jeho Závěť začíná takto: „*Pán řekl mně, bratru Františkovi, abych začal konat pokání takto: když jsem ještě vězel ve hříších, zdálo se mi velmi obtížné vidět malomocné a Pán mne přivedl mezi ně a já jsem jim prokazoval milosrdenství.*

234 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 115 – 116

235 ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny*. S. 138

236 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 234

*A když jsem od nich odešel, to, co se mi předtím zdálo obtížné, stalo se mi sladkým pro duši i tělo. Pak jsem ještě nějakou dobu mezi nimi pobyl a vyšel jsem ze světa.*²³⁷ Dále se zde hovoří o Františkově víře v kostely a kněze a svatou církev. Text pokračuje pasáží počátků bratrstva a Františkově touze žít podle evangelia: „*A když mi Pán dal bratry, nikdo mi neukazoval, co mám dělat, ale sám Nejvyšší mi zjevil, že mám žít podle svatého evangelia. To jsem několika slovy a jednoduše nechal sepsat a papež mi to potvrdil. A ti kteří přicházeli, aby přijali tento způsob života, vše co mohli mít, dávali chudým; spokojili se s jedním hábitem, uvnitř i vně záplatovaným, s cingulem a kalhotami. A nechtěli jsme mít víc. Modlili jsme oficiem: klerici tak, jako ostatní klerici, laici se modlili Otče náš. A velmi rádi jsme pobývali v kostelích. Byli jsme nevzdělaní a podřízeni všem. Já jsem pracoval vlastníma rukama a chci pracovat; a také rozhodně chci, aby i všichni ostatní bratři pracovali, a to na takové práci, která je čestná. Kdo neumí, ať se to naučí ne proto, aby toužil přijímat odměnu za práci, ale pro dobrý příklad a kvůli odstranění zahálky. A kdyby nám nebyla dána odměna za práci, utečme ke stolu Páně a žádejme almužnu dům od domu.*“²³⁸

V těchto řádcích Závěti lze nalézt téměř celou Františkovu životní filosofii. Vyzařuje z nich sebevědomí zakladatele řádu a zároveň i hrdost nad jeho dílem, které se mu podařilo. Dalo by se říci, že tento text přímo rezonuje charismatickou osobností sv. Františka.

V Závěti František klade velký důraz na chudobu a pokoru. Obdobně jako v řeholi nabádá bratry, aby nepřijímali do svého vlastnictví kostely či domy, aby se svém životě vždy řídili evangeliem. Rovněž zdůrazňuje, že nemají požadovat privilegia od římské kurie. V dalším článku se hovoří vůči jejich generálnímu ministrovi a guardiánům bratrstva.²³⁹ Na závěr doporučuje bratřím, aby na tuto jeho Závěť nepohlíželi jako na novou řeholi, ale důsledně se řídili řeholí z roku 1223 a nesnažili se do ní vnášet nové prvky ani ji nějakým způsobem modifikovat.²⁴⁰

Františkovou řeholí z roku 1223 jsme se již dopodrobna zabývali a rovněž jsme zmiňovali, že kolem řehole panovala řada nejasností. Otázkou je, nakolik byla tato řehole Františkovým dílem. Dobové prameny hovoří o tom, že František s touto řeholí nebyl zcela spokojen nebo alespoň s některými kompromisy, ke kterým byl donucen přistoupit, neboť to situace v bratrstvu vyžadovala. Tato Závěť byla posledním Františkovým počinem, měla být bratřím útěchou v časech, kdy už nebude

---

237 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 219

238 CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafinský*. S. 175

239 KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. S. 236 – 237

240 CARDINI, Franco. *František z Assisi*. S. 219

mezi živými. Naposledy zde vypráví svůj životní příběh a poté se již úplně odvrací od světa, soustředí se na svou vlastní osobu a připravuje se na smrt.

3.32 Františkovy poslední dny

Občané Assisi žádali Františka, aby se kvůli svému chatrnému zdraví ubytoval v biskupském paláci, avšak on se v tomto prostředí necítil dobře. Bratři navrhovali, že by mohli jít do Porciunkule. František souhlasil, vždyť právě toto místo pro něj tolik znamenalo. Bratři ho nesli na nosítkách, za nimi kráčely zástupy assiských občanů, chtějících doprovodit milovaného Františka na jeho poslední cestě. Na jednom vyvýšeném místě, odkud byl výhled na celé Assisi, se průvod zastavil, aby mohl František požehnat svému rodnému městu. V Porciunkule ho bratři uložili do malé místnůstky určené pro nemocné. Zde se František zcela odevzdal do vůle Boží. Nechal si zavolat všechny přítomné bratry, aby jim požehnal.²⁴¹

K Františkovu smrtelnému loži přišla i vznešená římská paní Jakoba de Settesoli, která po celý svůj život štědře podporovala Františkovu řeholi. Přinesla s sebou i plátno, do kterého mělo být zavinuto Františkovo tělo po jeho smrti. Tak si to světec přál.²⁴²

V pátek večer, den před svou smrtí si František nechal předčítat umučení Páně z Janova evangelia. V sobotu ráno přijal Nejsvětější svátost oltářní i poslední pomazání. V sobotu večer, 4. října 1226 František zemřel. Bylo mu 45 let. Je pohřben v kostele sv. Jiří v Assisi.²⁴³

Když v Assisi rozneslo, že František skonal, davy lidí se hrnuly do Porciunkule, aby mohli milovanému světci vzdát úctu. Každý se s ním chtěl naposledy rozloučit a políbit jeho ruce ozdobené Kristovými ranami. Druhý den se konal slavnostní pohřeb. Františkovo tělo bylo uloženo do prosté rakve a ve stanovenou hodinu začal obřad. Po skončení obřadu se smuteční průvod v čele s assiským duchovenstvem a zástupci města vypravil k chrámu svatého Jiří v Assisi, kde se kdysi František vzdal tohoto světa. Tělo světce bylo uloženo v malé kapliče. Cestou procházeli i kolem kláštera sv. Damiána. Svatá Klára a její sestry měly možnost ještě jednou spatřit sv. Františka a vyjádřit mu svou úctu a lásku.²⁴⁴

---

241 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 117

242 Tamtéž, s. 118

243 Tamtéž, s. 118

244 Tamtéž, s. 119 – 120

František si přál, aby na jeho hrobě nebyl žádný nápis, avšak dle Hospodinovy vůle měl být jeho hrob hned oslaven. Jistá dívka, která byla zmrzačená tak, že nemohla ani chodit, se hned v den Františkova pohřbu nechala přinést k jeho rakvi. Jakmile se jí dotkla, byla ihned uzdravena.²⁴⁵

3.33 Vidění a úkazy provázející Františkův skon

Františkův skon doprovázely mnohé úkazy. Legenda vypráví, že v čase Františkovy smrti, přestože již byl pozdní večer, přiletělo do Porciunkule hejno zpěvných ptáků, aby svým zpěvem potěšili bratry, plačící nad ztrátou svého otce. A dokonce prý několik bratří vidělo vzlétnout do nebe Františkovu duši jako zářící světlo.²⁴⁶

Františkův životopisec Tomáš z Celana vypráví i o jiných úkazech, které provázely Františkův odchod z tohoto světa, například o vidění bratra Augustina, provinciálního ministra menších bratří v Terra di Lavoro, v době jeho smrti. Bratr Augustin spočívající na smrtelném loži, k překvapení všech přítomných bratří, náhle vykřikl: „*Počkej na mne, Otče, půjdu s tebou!*“ Bratři byli zaraženi a tázali se s kým to mluví. Celá událost byla o to podivnější, neboť bratr Augustin od jisté doby úplně ztratil schopnost řeči. Augustin bez váhání odpověděl: „*Což nevidíte našeho Otce Františka, jak se vznáší k nebi?*“ V tu chvíli jeho duše opustila tělo a vydala se za svatým Františkem.²⁴⁷

Celano také hovoří o vidění assiského biskupa. Biskup z Assisi se tehdy právě vracel z pouti ke kostelu sv. Michaela. Během cesty přenocovali v Benventu. A tehdy v noci se mu ukázal svatý František a pravil: „*Hle, Otče opouštím svět a jdu ke Kristu.*“ Ráno o tomto svém vidění vyprávěl bratřím, kteří ho doprovázeli. Poté poručil svému písaři, aby zapsal den i hodinu zjevené smrti sv. Františka. Poté ho přepadl smutek a plakal nad ztrátou tak vzácného člověka. Po návratu do Assisi všem vyprávěl o svém vidění a děkoval Bohu za všechny jeho dary.²⁴⁸

3.34 Františkovo svatořečení

Podle legend František již za svého života konal zázraky – slepým vracel zrak, hluchým sluch, tělesně postiženým schopnost chůze, dokonce přivedl k životu i jedince na pokraji smrti. A zázraky konal i po smrti. Je však nutné zdůraznit, že František za svého života nikdy nehledal slávu a ani nechtěl být nijak oslavován. Ona zázračná uzdravení nikdy nepřipisoval sobě, ale Bohu. Avšak Bůh

245 DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 120

246 Tamtéž, s. 119

247 POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. S. 303

248 Tamtéž, s. 304

Františka oslavil tím, že ho ještě za života obdaroval stigmaty, aby jako živý Kristus chodil po tomto světě. Po jeho smrti Hospodin ještě potvrdil svatost jeho života mnoha zázraky.²⁴⁹

O Františkových zázracích se mnoho vyprávělo, ovšem bylo třeba je potvrdit. Církev při každém blahorečení však postupuje velice obezřetně, zkoumá, zda svatost života daného jedince a zázraky, které učinil, se staly právě díky jeho přímlově. Za téměř dva roky po Františkově smrti se díky jeho přímlově stalo čtyřicet zázraků, nejvíce u Františkova hrobu v Assisi, ale i jinde v Itálii a některé prý dokonce i ve Francii.²⁵⁰

V roce 1227 zemřel papež Honorius III. a novým papežem se stal kardinál Hugolin, jménem Řehoř IX, který Františka osobně znal, neboť býval protektorem řádu. A i přesto, že byl s Františkovým působením dobře obeznámen, držel se předepsaných postupů. Ustanovil komisi složenou z kardinálů. Jejím úkolem bylo přezkoumat hodnověrnost zázraků. Každý občan měl možnost předstoupit před komisi, aby potvrdil pravost oněch zázraků konaných na Františkovu přímlovu, nejen ti, kterých se to bezprostředně týkalo, ale i očití svědkové. Komise uznala pravost čtyřiceti zázraků. František byl svatořečen 16. července 1228.²⁵¹ Nelze než konstatovat, že svatě žil, svatě zemřel, po smrti byl kanonizován a dodnes je uctíván mnoha lidmi a nejen lidmi z jeho řehole. Jeho životní poslání se mu podařilo uskutečnit. Byl to veliký muž.

V roce 1979 navštívil Assisi papež Jan Pavel II. Tehdy na něj městečko velice zapůsobilo, pociťoval zvláštní pohnutí. Sv. Františka, který se zde narodil, si velmi vážil, pociťoval k tomuto muži lásku a obdiv za všechno, co dokázal udělat pro šíření víry. Přál si, aby první osoba, se kterou se setká v Nebi, tedy pokud se tam dostane, byl právě on, svatý František. Morálka lidí žijících v dnešní konzumní společnosti v mnoha směrech pokulhává, lidé přestali věřit v Boha, což se samozřejmě projevuje v mezilidských vztazích. Jan Pavel II. si toho byl dobře vědom. Tehdy řekl: „My heart opens to our patron saint and cries, ‘You who brought Christ so close to your age, help us to bring Christ close to our age, to our difficult and critical times. Help us! ... Help us ... to bring Christ closer to the Church and to the world of today. ... The difficult social, economic, and political problems, the problems of culture and contemporary civilization, all the sufferings of persons today, their doubts,

---

249 DILONG, Rudolf. *Světce z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. S. 121

250 Tamtéž, s. 121

251 Tamtéž, s. 121 – 122

their denials, their disorders, their tensions, their complexes, their worries. ... Help us to express all this in the simple and fruitful language of the Gospel."²⁵²

4 Řeholní řád Františkánů

4.1 Další vývoj řádu po smrti sv. Františka, hledání řádové identity

Jak jsme již zmiňovali, již za života sv. Františka existovaly mezi menšími bratry spory, zejména v otázce evangelní chudoby. Rovněž jsme již hovořili o společenské situaci v době vzniku Řádu menších bratří. Doba, v níž František žil, byla charakterizována rozkvětem měst a rozmachem podnikání. Ve městech začínají převažovat nově vzniklé společenské vrstvy, obchodníci a podnikatelé, městský patriciát a v některých městech i univerzitní mistři a studenti. Františkova řehole vzniká jako reakce na vznikající konzumní společnost a nadvládu peněz, proto tedy František kladl obrovský důraz na evangelní chudobu. Jak již víme, Františkovy ideje si brzy získaly velký ohlas, řád se brzy začal rozrůstat a šířit do dalších zemí. Františkova řehole byla jiná v tom, že život bratří nebyl vázán na místo (*stabilitas loci*), jako tomu bylo např. u dominikánů, dochází k návratu k apoštolskému způsobu života, k putování, které bychom mohli nazvat i jakýmsi programovým bezdomovectvím. Cíle menších bratří a dominikánů ale byly ve své podstatě shodné. U dominikánů však byl kladen velký důraz na vzdělání, byli řádem kleriků, kdežto František se ve svých kázáních řídil svými zkušenostmi a city, kázání vycházela z jeho srdce a byla ponejvíce určena prostému, chudému lidu. Jeho činnost tedy měla spíše charakter jakéhosi lidového apoštolského hnutí. O tom, jak František pohlížel na vzdělání, bylo již také mnohé řečeno. Ačkoliv František ovládl tři jazyky – italsčinu, francouzštinu a latinu, sám kladl důraz především na čistotu duše. Doba se však změnila, v řádu dochází k postupné klerikalizaci, s čímž František nepočítal. Bylo třeba obstát v konkurenci vzdělanějších a připravenějších dominikánů. Menší bratří si uvědomovali, že je zapotřebí, aby řád měl své vzdělané kněží. Ve třicátých letech třináctého století bylo rozhodnuto o zapojení menších bratří do univerzitní výuky ve Francii a v roce 1247 se uskutečnila první promoce menšího bratra v Anglii. Byl jím Adam Marsh. V Anglii byla univerzitní studia menších bratří podporována, zatímco ve Francii tomu bylo právě naopak. Zanedlouho se menší bratří začali vzdělávat i na univerzitě v Kolíně nad Rýnem.²⁵³

252 BECKWITH, Barbara. Francis of Assisi. Priest [online]. 2012, vol. 68, no. 10, s. 23 [vid 2020-10-22]. ISSN 0032-8200. Dostupné v SVK PK z db fy EBSCO nebo také prostřednictvím vzdáleného přístupu z: <https://svkpk.cz/eiz>

253 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 143 – 144

V této době se řešilo, co vlastně svatý František chtěl, jak si představoval další vývoj řádu, hledal se étos řádu. Neexistovala jednota v názorech na jeho další působení. Toto vše vykrystalizovalo na generální kapitule v Assisi v roce 1230. Tehdy došlo k první velké krizi v řádu. Bohužel však o jednání této kapituly nemáme dostatek informací, které by nám pomohly zorientovat se v tehdejší situaci a získat představu o tehdejších názorovém spektru v řádu. Františkova řehole se stala předmětem diskusí, existovaly určité nejasnosti, které vyžadovaly vysvětlení. Řešilo se například, zda jsou bratři povinni zachovávat všechny příkazy evangelia díky slibu, který složili. Zdálo se totiž, že to z Františkovy řehole vyplývá. Řešila se i závaznost Františkovy Závěti. Tehdejší generální ministr Jan Parenti, který byl hluboce oddán ideálům sv. Františka, protestoval, neboť byl přesvědčen, že Řehole je napsána naprosto jasně a srozumitelně, tudíž není třeba jejího dalšího výkladu. Vyjádřil své přesvědčení, že je třeba doslovně řeholi zachovávat ve smyslu k ní připojené Závěti. Bohužel Jan Parenti svými názory způsobil určité myšlenkové zmatení, které ovlivnilo i nejhrolivější bratry. Tito muži zastávali názor, že Řehole musí být důsledně, bez jakýchkoliv změn, dodržována. Na druhou stranu však během svého generalátu povolil scholastická studia bratří v Oxfordu a v Paříži a přijal některé výsady pro řád jako takový. Kupodivu v těchto rozhodnutích zřejmě neviděl rozpor se Závětí sv. Františka. Generální kapitula však Parentiho námitky přehlasovala a rozhodla se požádat Svatý stolec o autentický výklad Františkovy Řehole v návaznosti na jeho Závěť. Byla stanovena komise, jejímž cílem bylo přednést problémy, týkající se řádu menších bratří, papeži. Členem této komise byl například i sv. Antonín z Padovy. To, že se stal jejím členem, naznačuje jeho sympatie k zastáncům přízpůsobení. Díky jeho autoritě došlo k vyslání bratří k papeži, který měl vyjádřit svůj postoj k této sporné otázce.²⁵⁴

4.2 Výklad Františkovy řehole a jeho důsledky

Bylo třeba vyřešit, jakým směrem by se měl řád dále ubírat, nebylo totiž jasné, jak by měl fungovat řád bez kostelů, knih a vzdělání. Františkova řehole z roku 1223, která zakazovala vlastnit jakékoliv nemovitosti, se stala příčinou rozporu mezi teorií a praxí. Jak jsme již zmínili, klíčovým momentem k vyřešení sporných otázek bylo rozhodnutí generální kapituly o vyslání delegace do Říma. Provinciálové tedy požádali papeže Řehoře IX. o její výklad. V roce 1230 vydává papež bulu *Quo elengati*, v níž podává výklad řehole. Papež tedy zrušil závaznost Závěti sv. Františka a „*převedl požadavek naprosté nemajetnosti do podoby právního instrumentu „pouhého práva užívání“ majetku,*

²⁵⁴ MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. Přeložil Miroslav Pacifik MATĚJKA. Praha: Provincie kapucínů v ČR, 2015. ISBN 978-80-905228-6-2., s. 21

aby mohlo početné řádové společenství vůbec existovat. Proto byla zavedena funkce tzv. nuntiů (duchovních přátel), kteří byli zmocněni hospodařit jménem bratří. Jednotliví bratři i celé komunity však přijímali takovéto kroky rozdílně.²⁵⁵ Tímto krokem papež přispěl k uklidnění situace a zároveň tím usnadnil další vývoj řádu. Můžeme konstatovat, že samotná zásada přizpůsobení byla pro řád přínosem, pokud byla aplikována v rozumné míře. Celá řada bratří, jako např. sv. Antonín z Padovy, Agnello z Pisy, Jordán z Giana, Adam Marsh, John Peckham a především sv. Bonaventura, si svého duchovního Otce, jeho idejí a životních postojů velice vážili, avšak na druhou stranu si dobře byli vědomi změny situace, která nastala, na což bylo třeba odpovídajícím způsobem reagovat. Chápali, že jisté přizpůsobení se realitě a určitá modifikace ideálů Světce bude ku prospěchu řádu. V jejich jednání se projevovala zkušenost a celkový přehled, neboť tito muži, na rozdíl od prvních bratří, již měli univerzitní vzdělání.²⁵⁶

4.3 Vznik řádových skupin – bratři komunity a zelanti (spirituálové)

Postupem času se tedy v řádu vytváří skupina bratří – bratři komunity, kteří byli nakloněni k přijímání všech zmírňujících výkladů Františkovy řehole tak, jak jim to umožňovaly různé dokumenty vydané papežem. V této době se objevuje snaha ze strany Svatého stolce, aby byli menší bratři, charismatické bratrstvo s jeho ideály apoštolského následování Krista, začleněni do tradičních řádových struktur. Šlo o to, aby řád menších bratří nevybočoval z rámce tradičních řeholních společenství, aby se řídil stejnými pravidly jako ostatní společenství i za cenu jistých změn Františkových ideálů. Důležité je, že tito bratři se řídili zásadou, že chudoba se vztahuje pouze na jednotlivé členy řádu, nikoli však na řád jako celek.²⁵⁷ František ve své Řeholi stanovil jednu zásadní podmínku, že členové řádu se vždy mají podřizovat vedení svaté římské církve. Tito zastánci přizpůsobení nyní cítili jakousi podporu a povzbuzení ze strany Svatého stolce. Vnímali to tak, že „František jim odkázal spíše ducha než literu a že zatímco Prozřetelnost ustanovila jednu věc pro něj a jeho rané druhy, tatáž Prozřetelnost to ustanovila jinak pro nyní široce rozrostlou fraternitu. Změny ve františkánském životě proto nyní přijímali jako vůli Boha a Církve.“²⁵⁸

---

255 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 144

256 MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. S. 22

257 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 144 – 145

258 MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. S. 23

Poněkud rozporuplnou osobností byl Eliáš Bombardone. Tento velice sebevědomý, autoritářský muž zastupoval ambiciózní trendy jak jednotlivců, tak i společenství jako celku. Usiloval o zvyšování prestiže řádu organizovanou silou, účinnými akcemi, ale i vlivnými styky. Jeho počínání se nelíbilo klerikální straně, která stála za jeho sesazením, i když sama tato strana byla zastáncem přizpůsobení se, avšak v poněkud rezervovanější podobě.²⁵⁹ Eliáš z Cortony byl sesazen dokonce dvakrát a dvakrát byl exkomunikován papežem Řehořem IX. Jinak byl ale velice schopným organizátorem a svou funkci generálního ministra plnil na výbornou. „*Eliáš jako laik stranil v řádu laikům, čímž následoval vůli sv. Františka, avšak na generální kapitule roku 1239, které předsedal Řehoř IX., došlo k obratu, řád ovládli kněží a bratr Eliáš byl sesazen. Jinak se ale Františkově ideálu značně vzdálil – měl družinu pážat, soukromého kuchaře a choval i psy.*“²⁶⁰ Do dějin řádu se zapsal ještě jedním významným počinem – zahájil stavbu velkolepé assiské baziliky sv. Františka. Avšak tato stavba způsobila rozkol v řadách menších bratří, neboť mezi nimi, jak jsme již dříve zmiňovali, nepanovala jednota mj. v otázce přijímání chudoby.²⁶¹

V době generalátu Hayma z Favershamu se výrazně snížil počet bratří laiků, žebrání o almužnu se stávalo vzácným, hlavní důraz byl kladen na řádová studia a začaly se objevovat snahy o napodobování dominikánů.²⁶²

Díky těmto praktikám a potlačování mnoha originálních myšlenek a prvků Františkových ideálů se začala rozmáhat řada nekalých praktik, zejména v oblasti zachování chudoby. V době svého generalátu se pokoušel Jan z Parmy navrátit řád zpět ke zdravé koncepci přizpůsobení se, jak tomu bylo např. v rané Provincii Anglie, avšak nebyl úspěšný. A nepodařilo se to ani jeho následovníkovi sv. Bonaventurovi. Bohužel přílišné rozvolnění zásad přizpůsobení přivedlo řád k další krizi. Tehdy se od řádové komunity definitivně odcizilo hnutí horlivců (zelantů).²⁶³

Oproti bratřím komunity tedy vystupovala druhá skupina bratří tzv. *zelanti*, později nazývaní *spirituálové* či *fraticelli*, kteří naopak usilovali o doslovné zachování Řehole (*regula sine glossa*) a Závěti sv. Františka bez jakýchkoliv změn. Tito bratři odmítali manuální práci, neboť je prý nevhodná pro ty, kteří pečují o duše. Uzavřeli se vůči jakémukoliv vývoji, izolovali se a navíc přijali

---

259 MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. S. 23

260 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 145

261 Tamtéž, s. 145

262 MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. S. 23

263 Tamtéž, s. 23

apokalyptické vize Jáchyma z Fiore, který se ocitl až na pokraji hereze.²⁶⁴ Spirituálové na sv. Františka nahlíželi téměř jako na druhého mesiáše, zdůrazňovali, že má mezi svatými zcela jedinečné postavení, dokonce trvali na jeho funkci Anděla šesté pečeti. Pro františkánského myslitele Petra Jana Olivioho byla Františkova stigmata důkazem jeho poslání jako Anděla šesté pečeti. Bratr Ubertin z Casale řekl toto: *“Vzhledem k tomu, že František nejdokonaleji po Kristu zachovával evangelní dokonalost, nikdo z jeho synů Spirituálů neodpovídá lépe popisu Anděla šesté pečeti.”*²⁶⁵ Mezi posláním, které spirituálové sv. Františkovi přisoudili a rolí Vykupitele vznikla až příliš těsná paralela. František se tedy stal předmětem jejich nezdravého uctívání. Mnozí spirituálové dokonce tuto paralelu ještě rozšířili i na zmrtvýchvstání.²⁶⁶

4.4 Pokusy o řešení krizí v řádu

Situaci se pokusil vyřešit generální ministr Crescentius z Jessi, avšak nebyl úspěšný. Jistý kompromisem byly až tzv. Narbonské konstituce, které v roce 1260 vyhlásil svatý Bonaventura, tehdejší generální ministr řádu. Definitivní vyřešení sporu přinesla až apoštolská konstituce *Quorundam exigit* z října 1317, kterou papež Jan XXII. odsoudil spirituály jakékoliv denominace a nařídil jim, aby se vrátili k poslušnosti. Ti, kteří se odmítli podříditi, byli vydáni inkvizici a mnozí z nich dokonce byli upáleni.²⁶⁷

V listopadu 1245 vydal papež Innocenc IV. bulu *Ordinem vestrum*. Tento dokument se týkal řádového majetku, měl vyřešit rozpor mezi zněním Řehole a majetkem, který již byl v této do ve vlastnictví řádu. Touto bulou převzal papež veškerý movitý i nemovitý majetek menších bratří do vlastnictví Apoštolského stolce, avšak takto pojatá chudoba byla jen stínem Svaté chudoby, jak ji vnímal zakladatel řádu František. Tato papežská bula spíše představovala jakousi právní kličku.²⁶⁸ V tomto dokumentu jsou i další články, jejichž obsah rozhodně stojí za povšimnutí. Píše se zde například, že Řehoř vyložil ve své bule jen některé nejasné body Řehole, že je však nutné zcela odstranit i tu nejmenší nejednoznačnost a tudíž je třeba provést úplný její výklad. Můžeme se zde dočíst např. toto: *„...prohlašujeme, že mocí řehole jste (v otázce zachování evangelia) vázáni jen těmi*

---

264 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 145

265 MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. S. 37

266 Tamtéž, s. 37

267 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S.145

268 Tamtéž, s. 146

evangelními radami, které Řehole vyjadřuje formou příkazu nebo zákazu.“²⁶⁹ Zajímavý je i článek hovořící o přijímání nových členů do řádu. Je překvapující, že papež touto bulou zabraňuje vstupu nevzdělaných žadatelů do řádu. Cituji: „*Jak provinční ministři, tak i jejich vikáři a také jiní obezřetní bratři smí, po poradě s diskrety, přijímat ve své provincii novice do Řádu; není však žádoucí, aby ti, kdo se přejí obrátit, byli přijímáni bez rozlišování. Mají být přijímáni pouze ti, kteří se jeví jako užiteční pro řád, a (u nichž je naděje), že si po poskytnutí naukové formace a jiné chvályhodné přípravy budou získávat zásluhy svým životem a dobrým příkladem pro druhé*“²⁷⁰ Papež Innocenc IV. byl mj. prvním, kdo pro minority v roce 1250 použil název „*konventuálové*“²⁷¹

V této době převazoval shovívavější pohled na držení nemovitého majetku, avšak čas od času se i té části bratří, kteří byli zastánci přísnějších pravidel, podařilo prosadit svého zástupce na post generálního ministra. Takovým mužem byl např. Jan z Parmy, který se pokoušel obnovit původní františkánské ideály. Jeho smýšlení bylo sice blíže straně spirituálů, ale propagoval dobré mravy a vzdělání. Konventy vždy obcházel pěšky a bos.²⁷²

4.5 Svatý Bonaventura

Jeho nástupcem byl zvolen Bonaventura, velice významná osobnost Řádu, který zastával umírněnější postoj a pokusil se o kompromis. Prameny uvádějí, že se narodil buď v roce 1217 nebo 1221 v Bagnoreggiu v Itálii, severně od Říma. Byl pokřtěn jako Giovanni di Fidanza. V dětství býval často nemocný. Ve čtyřech letech vážně onemocněl. Jeho matka byla zcela bezradná a nevěděla jak syna zachránit, přinesla jej sv. Františkovi, aby chlapce uzdravil. Ale o zázraku uzdravení, jsme se již zmiňovali. Hoch se opravdu uzdravil a podle legendy prý František tehdy prohlásil: „*O buona ventura!*“ (Jaká to šťastná událost!), což prý později dalo chlapci nové jméno. Mezi lety 1235 – 1242 studoval v Paříži na Sorbonně. V roce 1243 vstupuje do řádu menších bratří. Poté ještě dále studoval teologii, z níž v roce 1253 získal doktorát, byl tedy velice vzdělaným mužem. Mezi lety 1248 – 1257 se věnoval učitelské profesi. Byl současníkem Tomáše Akvinského, seznámili se na pařížské univerzitě a třebaže se názorově rozcházel, byli blízkými přáteli, obdobně jako kdysi sv. František a sv. Dominik. Byl zastáncem voluntarismu, tedy podřízenosti rozumu vůli. „...*víru zakládal na zjevení a porozumění na rozumu. Teologie pro něho nebyla intelektuální záležitostí, ale Božím darem. V pokoře spatřoval*

269 <https://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/historie/947-kapucinske-prameny>

270 <https://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/historie/947-kapucinske-prameny>

271 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích.*

III. díl, I. svazek, Žebravé řády. S. 146

272 Tamtéž, s. 147

*základní křesťanskou ctnost, již se rozvíjí Boží moudrost v lidské duši, která pak pomocí vůle postupuje k lásce, jež je mystickou milostí.*²⁷³ Mezi nejvýznamnější Bonaventurova díla patří *Breviloquium* a *Itinerarium mentis ad Deum* (Putování mysli k Bohu) nebo např. *De perfectione evangelica* (Evangelní dokonalost).

Důležitým momentem v jeho životě byl rok 1257, kdy byl v únoru na generální řádové kapitule v Římě zvolen sedmým generálním ministrem řádu menších bratří. M. Buben ve své encyklopedii uvádí, že řád měl tehdy více než 30 000 členů a byl rozčleněn do 32 provincií, zasahujících od Švédska až po Egypt a od Portugalska až po Uhry, jednalo se tedy o obrovské území. Svatý Bonaventura se pokoušel vnitřně rozpolcený řád sjednotit, což vůbec nebylo snadné, neboť jednotlivé frakce řádu si interpretovaly myšlení a odkaz sv. Františka po svém. Postupoval tak, že nejprve vytvořil oficiální výklad řehole, který byl schválen v roce 1260 na generální kapitule v Narbonne – tzv. Narbonské konstituce. Výsledkem jednání této kapituly byl i požadavek, aby Bonaventura sepsal životopis sv. Františka, který měl být dalším krokem ke smíření obou proudů. Na generální kapitule, která se konala v roce 1263 v Pise, byl tento Bonaventurův životopis sv. Františka přijat a na další kapitule v roce 1266 získal status oficiálního životopisu. Aby se předešlo případným dalším nedorozuměním či nejasnostem, bylo nařízeno zničit všechny existující životopisy sv. Františka, což zřejmě bylo učiněno velice důsledně. Do dnešních dnů totiž nebylo z předchozích biografii nalezeno nic podstatného.²⁷⁴

Roku 1263 zavedl sv. Bonaventura nový řádový svátek – svátek Navštívení Panny Marie, který má připomínat biblickou zvěst o Mariině návštěvě u její příbuzně Alžběty, poté co jí bylo oznámeno, že se jí narodí Syn. Jako datum této slavnosti byl stanoven 2. červenec. A byla to především zásluha minoritů, kteří z této památné události učinili svátek. Na žádost pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna rozšířil papež Urban VI. slavení tohoto svátku na celou církev, přičemž datum 2.7. zůstalo zachováno. Zavedení tohoto svátku mělo pomoci k odstranění papežského schizmatu. Později byl tento svátek zařazen do všeobecného kalendáře, stal se tedy závazným pro celou církev, i když díky úpravám římského kalendáře po druhém vatikánském koncilu (1962-1965) byl přesunut na jiný den, 31.5.²⁷⁵

25.3. 1273 byl sv. Bonaventura, papežem Klementem VI., jmenován albánským kardinálem-biskupem v Římě. Byl tedy prvním kardinálem v dějinách řádu menších bratří. Stal se i jednou z klíčových osobností II. lyonského koncilu v roce 1274, bohužel však několik dní před skončením

---

273 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 147

274 Tamtéž, s. 147

275 Tamtéž, s. 147 – 148

koncilu, 15.7. 1274, zemřel. Za účasti papeže a koncilních otců byl pohřben v lyonském kostele sv. Františka. K oficiálnímu Bonaventurovu svatořečení došlo 14.4. 1482 za pontifikátu papeže Sixta IV. a v roce 1588 jej papež Sixtus V. prohlásil učitelem církve a udělil mu čestný titul *doctor seraphicus*. Svátý Bonaventura je považován za největšího řádového teologa vůbec, někdy bývá rovněž označován jako druhý zakladatel řádu, neboť se mu podařilo podniknout mnohé kroky k pozvednutí řádu, novým výkladem řehole přispěl značnou měrou ke stabilizaci poměrů v řádu, dokázal nastavit přijatelné podmínky pro obě frakce řádu a účinně ho zorganizovat.²⁷⁶ Domnívám se, že sv. Bonaventura díky své promyšlené politice, byl pro řád opravdu velkým přínosem. Podařilo se mu skloubit Františkovy ideály s potřebami řádu jako celku, aby byl umožněn jeho další růst, avšak aby nedocházelo k odchýlení od Řehole.

4.6 Papežské bully Mikuláše III. a Martina IV.

V roce 1279 vydal papež Mikuláš III. bullu s názvem *Exiit qui seminat*, ve které podává další výklad Františkovy řehole. Touto svou bullou se opět navrácí k bulle papeže Řehoře z roku 1230. Opět bere řád ve svou ochranu a především zde potvrzuje dosavadní majetkovou praxi a připisuje vlastnictví veškerých hmotných statků menších bratří Svatému stolci. Je zde dopodrobna rozebírán status užívacího práva. V touto dokumentu se ohledně vlastnictví a užívání hmotných statků lze dočíst např. toto: „*A z toho, že někdo, jak se zdá, se zřekl práv na vlastnění a ovládání jakékoliv věci, ještě nelze usuzovat, že se zřekl také prostého užívání čehokoli, totiž, když věc se užívá ne z titulu práva, ale jen fakticky, takže mu z užívání nevyplývá žádné právo. Tak je bratřím dovoleno užívat věci nutné k obživě a k výkonu povinností svého stavu, vyjma toho, co je níže stanoveno ohledně peněz, umírněného užívání podle jejich Řehole a ve shodě s veškerou pravdou.*“²⁷⁷

V roce 1281 vydává papež Martin IV. velice důležitou bullu s názvem *Ad fructus uberes*, která se týkala oprávnění bratří k vykonávání pastorační činnosti v libovolné diecézi nebo farnosti. Nyní již k vykonávání této činnosti nepotřebovali souhlas církevních úřadů. Tento akt lze považovat za projev absolutní důvěry ze strany Svatého stolce, neboť řád byl v této době velice rozšířen. Například na generální kapitule, která se konala v roce 1282 ve Štrasburku, bylo konstatováno, že nyní existuje 34 provincií a celkový počet konventů, ve kterých menší bratři žijí, činí 1583. Tato čísla jsou opravdu vysoká a jsou jasným důkazem vzrůstající prestiže řádu menších bratří. Dalším důkazem jejich

---

276 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 148

277 <https://kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/historie/947-kapucinske-prameny>

výlučného postavení bylo zvolení Girolama Masci, jako prvního františkána, papežem. Tento muž byl nejprve generálním ministrem, později zastával úřad kardinál-biskupa z Palestriny a papežem byl zvolen v únoru 1288, kdy přijal jméno Mikuláš IV. Velmi se angažoval v otázce zachování katolické víry na Balkáně (Bulharsko, Srbsko, Albánie, Bosna), v Arménii, ale také např. v Etiopii. Mikuláš IV. se však dožil i pádu Akkonu v roce 1291 a ztráty Svaté země. Pokusil se o vyřešení této situace vysláním misionářů do Číny ke dvoru chána Kublaje. Domníval se, že právě tento mongolský chán, který byl vynikajícím bojovníkem a vrchním velitelem mongolských vojsk v severní Číně, je schopen se s muslimy vypořádat a vrátit Svatou zemi do rukou křesťanů. Bohužel papež záhy, v dubnu 1292, zemřel.²⁷⁸

4.7 Roger Bacon

K dalším významným osobnostem řádu patřil i Roger Bacon, narozený 1210 či 1211, významný scholastický filosof, geniální učenec, matematik, fyzik, přírodovědec, který získal univerzitní vzdělání v mnoha oborech na univerzitě v Oxfordu a v Paříži, kde také později sám přednášel. Bacon bývá považován za zakladatele optiky, objevil zákony lomu a odrazu světla, zabýval se i využitím čočky. Vymezoval se vůči scholastickému dogmatismu, oproti logické dedukci zdůrazňoval význam praktické zkušenosti a experimentu, který začal být vědci běžně využíván až v devatenáctém století. Svým racionálním myšlením a svou radikalitou pobuřoval své nadřízené. Pokusil se i reformovat řád menších bratří. Bacon však nenavrhoval jen reformu církve, ale celé společnosti. Svým počínáním si znepřátelil mnoho církevních autorit. Dokonce v roce 1257 byl vykázán z Oxfordu, deset let strávil ve vyhnanství ve Francii a bylo mu zakázáno psát knihy. Tento muž velice předběhl svou dobu. Za zdroj poznání považoval rovněž osvětlení Božím rozumem. K jeho nejvýznamnějším dílům patří šestidílný spis *Opus maius* (Větší dílo),²⁷⁹ *Opus minus* (Menší dílo) a *Opus tertium* (Třetí dílo).²⁸⁰

4.8 Jan Duns Scottus

Za největšího františkánského myslitele je však považován Jan Duns Scottus (1265 – 1308), františkánský řeholník, filosof a teolog, pocházející ze Skotska. Uvádí se, že do řádu vstoupil kolem

---

278 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 148 – 149

279 Dílo *Opus Maius* se skládá z těchto částí: *O překážkách filosofie, O poměru filosofie a teologie, O studiu řečí, O matematice, O optice, O experimentální vědě*

280 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 149

roku 1280. Mezi lety 1288 – 1293 se věnoval studiu teologie v Oxfordu, studoval rovněž v Paříži. Roku 1291 byl vysvěcen na kněze a po ukončení studií přednášel na univerzitě v Oxfordu a v Paříži, na konci svého života na univerzitě v Kolíně nad Rýnem. Jeho nejdůležitějším dílem je *Opus Oxoniense*, nazývaný též *Ordinatio*, což je komentář k sentencím P. Lombarda. Dalším jeho známým dílem je mystický traktát *De primo principio*, kde je podán obširný důkaz Boží existence. Řadíme ho mezi představitele pozdní scholastiky. Na rozdíl od Tomáše Akvinského staví na první místo vůli – byl zastáncem voluntarismu, Akvinský naopak uznával primát rozumu. Duns Scottus považoval teologii za praktickou vědu, jejímž nejvyšším cílem je láska. Na rozdíl od svých předchůdců v teologii zdůrazňuje především Boží svobodu. Byl skeptický vůči teoretickému poznání a scholastickému dogmatismu. Jeho učení nazvané skotismus se stalo pro celou „františkánskou rodinu“ závazným obdobně jako u dominikánů tomismus, tedy učení Tomáše Akvinského. Scottus byl zastáncem a obhájcem učení o neposkvrněném početí Panny Marie, díky čemuž bývá označován jako *doctor marianus* (mariánský učitel) a bývá nazýván i *doctor subtilis* (přesný, precizní, jemný učitel). Tomáš Akvinský toto učení o neposkvrněném početí neuznával. Duns Scottus zemřel v roce 1308 v Klíně nad Rýnem, v březnu 1993 byl blahorečen papežem Janem Pavlem II.²⁸¹

4.9 William Ockham

Další významnou osobností řádu byl Scottův žák, františkánský teolog, logik, nominalistický filosof a myslitel William Ockham, který žil v letech 1285 – 1347. Studoval na univerzitě v Oxfordu, kde získal titul bakaláře. Zabýval se převážně logikou, kterou si cenil vysoko a také vztahem filosofie a teologie. Zastával názor, že Boha lze poznat pouze skrze jeho zjevení, nikoli však rozumovými prostředky. Učil, že zjevení je nadpřirozenou pravdou, v níž je třeba věřit. Kritizoval bohatství i moc církve, popíral papežskou svrchovanost a zastával názor, že papež by měl být podřízen císaři. Díky tomu v něm můžeme vidět předchůdce reformace. V roce 1323 byl předvolán na řádový sněm v Bristolu, kde byl obviněn z několika omylů a dokonce byl povolán k papeži do Avignonu. V roce 1328 došlo k ostrému sporu generálního ministra Michala z Ceseny s papežem Janem XXII., který se týkal evangelní chudoby. Spor se týkal vlastnictví majetku užívaného františkány. Menší bratři se řídili ustanovením, bullou vydanou papežem Mikuláše III., která praví, že to, co potřebují k životu, nevlastní, ale pouze užívají, vlastníkem majetku je Svatý stolec. S tím však papež Jan XXII. nesouhlasil, tvrdil, že ti, co věc trvale užívají jsou zároveň i jejími vlastníky. Cesena požádal Ockhama o pomoc při vyřešení

²⁸¹ BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 149 – 150

této záležitosti. Ockham došel k názoru, že se papež mýlí a dokonce papeže obvinil, že zastává heretické učení, o tom, že apoštolové a Kristus nežili v chudobě. Ockham musel z Avignonu uprchnout a později byl spolu s Cesenou v roce 1331 vyloučen z řádu.²⁸²

4.10 Další pokusy o stabilizaci řádu

Nyní se na okamžik vrátíme k událostem, které se staly ještě předtím, než byl na post generálního ministra řádu zvolen Michael z Ceseny. V Ottově naučném slovníku nalezneme výstižně shrnuté stručné dějiny řádu menších bratří, které lze k tomuto účelu dobře využít.

I přestože byly po smrti Františka vydány důležité listiny, (bullu Řehoře IX. z roku 1231 a Innocence IV z roku 1245), snažící o stabilizaci a další rozvoj řádu, přesto přísná strana (viri spirituales) zvolila cestu odboje. Občas se i stalo, že se jim podařilo prosadit svého stoupence na post generálního ministra řádu, avšak papežové těmto jejich snahám vesměs nebyli nakloněni a později dokonce spirituály odsuzovali i k smrti. Boj proti křídlu spirituálů trval více než sto let. V této době už řád čítal 40 000 členů. V roce 1283 Petr Jan Olivi v Narbonně spojil nejradikálnější levici. On a ještě další bratři Ubertino de Casale, Jacopone da Todí a jiní otevřeně vystupovali proti papežské stolici i samotné církvi. Situaci se rovněž pokusil vyřešit papež Bonifác VIII., který v roce 1300 vydal bullu *Super Cathedram*, ovšem neúspěšně. Rozpory přetrvávaly i nadále. Někteří z papežů dokonce činili těmto radikálům ústupky, například Celestýn V., který zřídil zvláštní kongregaci poustevníků – celestinů nebo Clemens V., který se v roce 1311 vyslovil pro tzv. *usus pauper*, tedy, aby byly užívány pouze věci naprosto nezbytné. Cílem bylo udržet tyto radikály pod kontrolou, podrobit je řádu, aby nedocházelo k herezi, jejíž náznaky se u nich začínaly projevovat. Důrazně proti nim začal vystupovat až Papež Jan XXII., který nechal vůdce narbonnských a bézierských františkánů Bernarda Delicieuxe v Marseilli upálit, jeho stoupence pak v roce 1318 vyloučil z církve a nechal je pronásledovat inkvizicí.²⁸³ V roce 1322 vydává generální ministr řádu Michael z Ceseny okružní list, určený pro celé křesťanstvo, ve kterém zdůrazňoval chudobu Ježíše Krista i apoštolů. V reakci na to vydal papež bullu *Cum inter nonnullos*, jíž označil toto učení za heretické.²⁸⁴ Touto bullou zavrhl učení papeže Mikuláše III. o Spasitelově chudobě a především zrušil fiktivní vlastnictví movitého i nemovitého majetku

---

282 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 150

283 https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni

284 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 150

menších bratří papežskou stolicí a nařídil, aby kláštery františkánů byly v jejich přímém vlastnictví.²⁸⁵ Generální ministr Michael z Ceseny se svými příznivci se odvrátili od papeže a spojili se s jeho odpůrcem císařem Ludvíkem Bavorem, za což byli exkomunikováni, o čemž jsme si již zmiňovali v souvislosti s W. Ockhamem.²⁸⁶

Z uvedených událostí si můžeme udělat vlastní úsudek, rozpory v řádu existovaly řadu desetiletí a v podstatě se jednalo o stále stejný problém, problém vlastnictví majetku, který řádoví bratři užívali. Domnívám se, že toto všechno bylo způsobeno přílišnou přísností Františkovy řehole, neboť jeho životním cílem bylo důsledné následování evangelia v jeho ryzí podobě, vedení apoštolského způsobu života a šíření Božího slova. Život menších bratří v samotných počátcích existence řádu byl životem kočovným, bratři vykonali mnoho misijních cest a to se v žádném případě neslučovalo s jakýmkoliv vlastnictvím majetku.

4.11 Další štěpení v řádu – konventuálové a observanti

Boj mezi františkány přísné observance a papeži trval po celé čtrnácté století. Svatému stolci se nedařilo toto radikální křídlo vymýtit. Pokud se je podařilo alespoň částečně rozptýlit, po čase se opět sdružili.²⁸⁷ Navíc ještě dochází kolem roku 1350 nejprve v Umbrii, a pak i jinde, k dalšímu štěpení v rámci komunitního křídla na *konventuály*, tedy menší bratry, kteří souhlasili s řádovým vlastnictvím majetku, příjmů, budov i pozemků a byli zastánci nové tradice a *observanty*, zastánce staré tradice, kterým šlo o zachování řehole zakladatele řádu sv. Františka bez pozdějších papežských výkladů a koncesí (*regulam sancti Francisci sine glossa observare*). Observanti požadovali nemajetnost nejen jednotlivých členů ale i celého řádu. Začínalo být jasné, že díky odlišnému vnímání pravidel a nemožnosti nalézt shodu, musí dříve nebo později dojít k rozdělení řádu.²⁸⁸

Jako první krok můžeme označit rozhodnutí kostnického koncilu v roce 1415, kterým bylo zastaveno pronásledování observantů, zároveň bylo observantům (*fratres regularis observantiae*) povoleno volit si vlastní provinciální vikáře. „*Dalším krokem pak bylo rozhodnutí papeže Evžena IV. z roku 1443, který ustanovil pro reformní kláštery zvláštní vikáře: předalpského (vicarius*

---

285 https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni

286 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S.150

287 https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni

288 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 150

Cismontanus) a zaalpského (vicarius Ultramontanus). Nad nimi však i nadále zůstával formálně generální ministr. Posledním společným generálem byl Bernardin Prati (1513 – 1517).“²⁸⁹

4.12 Sv. Bernardin Sienský

Mezi významné muže té doby řadíme např. sv. Bernadina Sienského (1380 – 1444), který byl vůdčí osobností františkánů – observantů a významným reformátorem řádu menších bratří. Usiloval o reformu řádové kázně ve smyslu observance, byl proslulý svými kázáními, která mnohdy trvala i několik hodin. Vyjadřoval v nich svou touhu po mravní očiště společnosti, později hovořil i o sociálních a ekonomických tématech. Díky nim si brzy získal věhlas a uznání všech vrstev obyvatel, od obyčejných prostých lidí až po Zikmunda Lucemburského, kterého na svém oslíkovi doprovázel do Říma na císařskou korunovaci v roce 1433. Jeho kázání brzy překonala hranice Itálie a zanedlouho se stal proslulým po celé Evropě. Bernardin vnímal kazatelskou činnost jako své poslání, viděl v ní svůj smysl života, putoval z místa na místo, při svých cestách překonával obrovské vzdálenosti, což je opravdu pozoruhodné, neboť byl velice křehké tělesné konstitute.²⁹⁰ Zde je možné vidět jistou paralelu s činností sv. Františka, pro kterého měla kázání taktéž obrovský význam. Františkova kázání rovněž uchvacovala davy, které si ho s nadšením přicházely poslechnout. V mnoha aspektech svého života si byli podobní, avšak např. jejich názory na řádovou vzdělanost byly diametrálně odlišné.

Při svých cestách inicioval vznik mnoha františkánských observantských klášterů. V této činnosti mu byli velkou oporou jeho žáci a následovníci. Zde můžeme jmenovat např. Jana Kapistrána (1386 – 1456), který působil i v českých zemích, Alberto Sarteano (1385 – 1450) či Giacomo della Marca (1391 – 1476). Tito tři muži společně se sv. Bernardinem bývají nazýváni čtyřmi pilíři observance. V roce 1414 se sv. Bernardin stává vikářem františkánů – observantů v Toskánsku a Umbrii, což ještě více podpořilo jeho snahu vybudovat z řádu mocné církevní hnutí. Důležitým počinem tohoto muže byla reforma řádového vzdělávání, byl si totiž vědom, že úroveň řádové vzdělanosti není příliš vysoká. V toskánském regionu např. založil několik škol teologie a práva. Roku 1426 získal sv. Bernardin svolení papeže Martina V. k zakládání nových observantských klášterů. Mezi lety 1438 – 1442 zastával funkci generálního vikáře františkánů – observantů, díky čemuž v této době vznikla převaha moci observantů nad konventuály. I v této době nadále přetrvávalo určité napětí mezi oběma řádovými

---

289 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 151

290 CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2556-2., s. 7 – 14

větvemi. O tom, že byl Bernardin ve svém působení úspěšný, vypovídá i fakt, že v době jeho smrti existovalo v Itálii více než 250 klášterů františkánů – observantů.²⁹¹

Ačkoliv Bernardin během svého života nevystupoval proti světským, ani církevním autoritám a respektoval Svatý stolec, i přesto byl několikrát obviněn z kacířství. „*Hlavním důvodem bylo šíření kultu Jména Ježíš (Il nome del Gesu), spojeného s trigramem IHS (YHS) obklopeného vyzařujícími paprsky. Tento symbol považovali někteří oponenti z řad dominikánů a augustiniánů za šíření hereze a magických praktik. Prvně byl předvolán do Říma před papeže Martina V. v roce 1426, kdy jej osočil zejména boloňský augustinián Andrea Biglia.*“²⁹² Tehdy byl shledán nevinným a mohl se i nadále věnovat kazatelské činnosti, avšak v roce 1432 byl znovu povolán do Říma a obviněn. Bernardina tehdy obvinění zbavil nový papež Eugen IV.²⁹³ Světec podává výklad symbolu takto: „*Dvanáct slunečních paprsků (znamená) dvanáct apoštolů osvěcujících celý svět; dvaasedmdesát malých paprsků označuje 72 mučedníků (srov. LK 10,1). Uprostřed nich spočívá pravé slunce spravedlnosti, Ježíš osvěcující každého člověka, přicházejícího na tento svět, milostí předcházející a svítící v temnotách prostřednictvím spravedlnosti.*“²⁹⁴ Jan Chlíbec ve své knize vysvětluje, jak tento kult máme chápat. „*Bernardin navazuje na prastarou tradici solární symboliky, na jejímž konci stojí jednota mezi Kristem a sluncem; kosmologický sluneční bůh je nahrazen bohem mravním – Sluncem spravedlnosti.*“²⁹⁵

Hovoříme-li o tomto světci, měli bychom ještě zmínit, že tento asketa velice odsuzoval lichvu, kterou považoval za jeden z nejtěžších hříchů, což se mj. projevovalo v tom, že odsuzoval především židy, kteří byli všeobecně s lichvou spojováni. Jeho postoj k židům byl velice radikální, ve svých kázáních proti nim ostře vystupoval. Tento jeho antisemitismus měl za následek to, že židé byli vyhnáni z několika italských měst. Zajímavé je, že právě tento jeho odpor k lichvě, stál za zrodem *Monte di Pieta*, jakýchsi františkánských peněžních ústavů, které půjčovaly peníze chudým lidem s velice nízkým úrokem. Jeden z prvních takových ústavů vznikl v roce 1420 v Sieně.²⁹⁶

Životní náplní sv. Bernardina bylo šíření víry slovem – ve smyslu apoštola Pavla, takto vnímal svoji úlohu na tomto světě. Proto se také třikrát vzdal pocty, nabídnuté Svatým stolcem – poprvé se v roce 1427 vzdal postu biskupa sienského, později postu biskupa ferrarského a naposledy v roce 1435

291 CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. S. 15 – 16

292 Tamtéž, s. 16 – 17

293 Tamtéž, s. 17

294 Tamtéž, s. 66 – 67

295 Tamtéž, s. 67

296 Tamtéž, s. 12

odmítá post biskupa urbinského. Zemřel během své kazatelské pouti v květnu 1444 v Aquile a pochován je ve zdejší klášteře San Francesco. Svatořečen byl v roce 1450 papežem Mikulášem V. v Bazilice sv. Petra ve Vatikánu. Tento pozoruhodný muž se dodnes těší obrovské úctě věřících.²⁹⁷

4.13 Sv. Jan Kapistránský a další významní muži řádu

Mezi další velice významné představitele kromě sv. Bernardina patřili i jeho žáci a pokračovatelé Albert ze Sarteana (Alberto Sarteano), sv. Jan Kapistránský a sv. Jakub z Marky (Giacomo della Marca), o kterých jsme se již hovořili. Nyní se v krátkosti zmíníme o nejvýznamnějším z nich, Janu Kapistránském.

Sv. Jan Kapistránský vystudoval práva na univerzitě v Perugii a zpočátku působil ve službách neapolského krále, kde dosáhl vysokého postavení. Později se však znelíbil a dostal se do vězení, odkud se pokusil neúspěšně uprchnout. Poté byl řetězem připoután ke zdi, takže mohl pouze stát a navíc měl nohy potopené ve studené vodě. Třetí den měl vidění sv. Františka z Assisi a tehdy se rozhodl, že bude-li propuštěn na svobodu, vstoupí k františkánům. Právě v této době došlo k jeho obrácení, pochopil, že světská sláva může být pomíjivá. Po propuštění z vězení, v roce 1416 vstoupil do řádu menších bratří. Později se stal knězem a byl pověřen zakládáním františkánských klášterů. Po roce 1425 vykonal z pověření papeže mnoho misijních cest po Itálii, Francii i celé střední Evropě. I tento muž byl vynikajícím kazatelem, svými charismatickými kázáními si získal uznání po celé střední Evropě, davy lidí navštěvovaly jeho kázání. Kázal i v Čechách a na Moravě, dobře zdokumentovaná je jeho kazatelská činnost v Brně, které prý navštívil dvakrát či třikrát. Dobové prameny hovoří o mnoha zázracích které zde vykonal – uzdravoval prý slepé, hluché, němé či chromé. Jeho největším zázrakem bylo vzkříšení mrtvého Gabriela ze Starého Brna, k němuž prý došlo 1.8. 1451. Kapistrán kázal i v mnoha jiných českých městech, např. i v Plzni. Ještě jeden zajímavý moment je spojen s osobou tohoto františkána – boj proti Turkům. Po dobytí Konstantinopole tureckými vojsky pod vedením Mehmeda II. se sutánova pozornost zaměřila na Balkán. Mehmed II. usiloval o další rozšíření svého území. Během svého tažení narazil na vojska Jana Hunyadyho. V roce 1456 se právě Jan Kapistrán zúčastnil po boku uherského vojevůdce Jana Hunyadyho, velitele spojených vojsk, boje proti Turkům, kteří obléhali Bělehrad. Když křižácká vojska už téměř podlehla turecké přesile a přestávala věřit ve vítězství, tehdy Jan Kapistrán vystoupil na nejvyšší místo, začal mocně mávat korouhví a provolávat válečné heslo „Ježíš“. Vojáci se cítili posílení, dostalo se jim morální podpory a znovu nabyli ztracenou

---

297 CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. S. 17 – 18

důvěru. Díky odvaze, kterou jim tehdy, již sedmdesátiletý Kapistrán dodával, nakonec zvítězili, podařilo se jim prorazit turecké obležení a dobýt turecký tábor. Jméno Jana Kapistrána bylo vyslovováno s velikou úctou, neboť měl na tomto vítězství značnou zásluhu, svými modlitbami a svým počínáním dokázal zmobilizovat vojáky.²⁹⁸

Další důležitou osobností řádu byl sv. Petr z Alcantary (1499 – 1562), španělský kněz, řeholník, který patřil k františkánům observantům. Měl univerzitní vzdělání, vystudoval práva na univerzitě v Salamance. Vedl velice přísný asketický život, spal v sedě jen hodinu a půl denně, jedl pouze jednou z tří dnů. Jeho přáním bylo trávit co nejvíce času v rozjímavých modlitbách. Roku 1538 byl zvolen provinciálním ministrem. Tehdy sestavil ještě přísnější řeholní stanovy, které byly posléze schváleny. Jeho cílem bylo vést bratry k ještě přísnějšímu životu v duchu Františkových ideálů. Zemřel ve věku 63 let, svatořečen byl papežem Klementem IX. v dubnu 1669.²⁹⁹

4.14 Generální kapitula v Římě – 1517, osamostatnění řádových větví

Všichni tito čtyři muži, počínaje sv. Bernardinem Sienským a Petrem z Alcantary konče, se pokoušeli uskutečňovat různé reformy a tím vlastně započali proces směřující k úplnému osamostatnění řádových větví. K tomu dochází v roce 1517, kdy se v Římě konala mimořádná generální kapitula všech směrů a proudů řádu menších bratří. Toto shromáždění bylo svoláno papežem Lvem X. Během jednání kapituly odmítli konventuálové, kteří byli nazýváni podle honosných staveb – konventů, které si budovali, oficiálně přijmout reformu. Odmítli rovněž podpořit generálního ministra z řad observantů. To přimělo papeže k vyhlášení jejich odloučení s tím, že „*hierarchickým představitelem františkánské rodiny budou napříště představení observance. Generál konventuálů musel odevzdat řádovou pečeť a konventuálové byli vyloučeni z práva volit generálního ministra celého řádu (Minister generalis totius ordinis fratrum minorum S. Francisci). Místo toho ale dostali právo zvolit si svého generálního migistra (Magister generalis Fratrum Minorum Conventualium), jehož volba však podléhala schválení generálního ministra celého řádu menších bratří. Stalo se tak na základě rozhodnutí papeže Lva X., které zlistinil dne 29.5.1517 v bullách Omnipotens Deus (právo konventuálů volit si vlastního generála) a Ite (et) vos in vineam meam, jíž zformoval observanty ve františkánský řád (unum corpus sub uno reformato capite constituere). Rozdělení de facto se tak*

---

298 <http://catholica.cz/?id=4796>

299 <http://catholica.cz/?id=5240>

změnilo v rozdělení *de iure*.³⁰⁰ Při tomto dělení přešla většina menších bratří k observantům, uvádí se, že jich bylo zhruba 30 000, menší část bratří pak ke konventuálům cca 20 000. Všechny přísnější observace tedy byly sloučeny do jednoho řádu, který je dnes znám pod názvem františkáni. Jejich prvním generálním ministrem se stal Christophorus Numai e Foro Livio. Konventuálové, nebo též minorité, se záhy zbavili dozoru ze strany observantů, došlo tedy i ke změně titulu jejich generálního představeného z *Magister generalis* na *Minister generalis*. Za svého prvního generála si zvolili Antonia Marcella de Chersio.³⁰¹

4.15 Menší bratři konventuálové

V šestnáctém a sedmnáctém století dochází v některých zemích k útisku a pronásledování konventuálů, byly jim i zabavovány kláštery. Jednalo se především o Španělsko, Itálii ale i Francii.³⁰² Roku 1562 se konventuál Antonio Calascibato pokusil o další reformu, avšak nebyl úspěšný a jeho přívrženci (reformati conventuales) v roce 1669 opět splynuli s konventuály. Další ránou pro minority bylo ustanovení papeže Innocence X. z roku 1652, který rozhodl, že každý klášter, který není schopen uživit alespoň osm členů konventu, má být zrušen. Na základě toho nařízení zanikla celá řada minoritských klášterů.³⁰³

Jedním z nejvýznamnějších členů Řádu minoritů byl Felice Peretti (1520 – 1590), který byl v dubnu 1585 zvolen papežem. Přijal jméno Sixtus V. Ve svém úřadě byl velice úspěšný, učinil řadu opatření, díky nimž se Itálie stala bezpečnější – nastolil pořádek, potíral loupežnictví a podařilo se mu reformovat soudnictví. A nejen to. Staral se i o ekonomiku, průmysl a finance, k čemuž projevoval značné vlohy. Díky dobrému hospodaření se mu podařilo naplnit prázdnou papežskou pokladnu a podařilo se mu vytvořit i rezervy. Zasloužil se o rozšíření vatikánské knihovny a založil i velkolepou tiskárnu. Za jeho pontifikátu byla dokončena kopule svatopetrského chrámu. Zasadil se o výstavbu nové kanalizace a vodovodního řádu, poblíž Sixtova mostu nechal vybudovat špitál pro dva tisíce osob a zasloužil se i o přestavbu Lateránského paláce.³⁰⁴

---

300 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 151

301 Tamtéž, s. 151

302 https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni

303 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 152

304 Tamtéž, s. 152

„V roce 1588 zreorganizoval papežské úřady, když ustanovil 15 stálých kongregací, které v podstatě fungovaly až do reformy v letech 1962 – 65. Zavedl pravidelné návštěvy biskupů *Ad limina apostolorum*, stanovil počet kardinálského kolegia na 70 členů a zařadil sv. Bonaventuru mezi církevní učitele.“³⁰⁵

V roce 1769 usedl na papežský stolec další významný muž, menší bratr Lorenzo, občanským jménem Giovanni Vincenzo Antonio Ganganelli. Přijal jméno Klement XIV. Jeho úřad byl bohužel poznamenán tím, že v roce 1773 na nátlak evropských velmocí zrušil Tovaryšstvo Ježíšovo (jezuitský řád). Toto jeho rozhodnutí mělo velký dopad na evropskou vzdělanost, neboť značná část činnosti řádu byla zaměřena na oblast vědy a vzdělávání. Řád byl tedy rozpuštěn a jeho generální ministr byl uvržen do vězení, kde o dva roky později zemřel.³⁰⁶

Konec osmnáctého a počátek devatenáctého století představoval pro minority díky sekularizačním velice obtížné období. S následky sekularizací se řád dodnes plně nevyrovnal.³⁰⁷

4.16 Menší bratři františkáni

V radikálnějším řádu menších bratří františkánů docházelo převážně v patnáctém a šestnáctém století ještě k různým snahám o reformy, úpravy či změny, což mělo za následek jejich rozdělení do více kongregací. Za velice důležitý moment můžeme označit ustavení samostatného řádu kapucínů v roce 1528.³⁰⁸ K významnějším proudům v řádu františkánů observantů patřili např. *Koletáni*, kteří za svůj vznik vděčí svaté Koletě, dále tzv. *Zoccolanti* neboli *bosáci*, z jejichž řad vzešlo několik významných osobností jako Bernard Sienský, Jan Kapistrán, Jakub z Marky a Albert ze Sareteana, o kterých jsme se již zmiňovali. Dalšími byli např. *Martiniáni*, *Klaréni*, *Amedeité* a další. Dalo by se říci, že se tyto kongregace předháněly v tom, kdo bude lépe a věrněji následovat učení sv. Františka. Postupem času však došlo k jejich opětovnému splynutí s observanty. Jedinou výjimkou mezi těmito všemi pokusy o reformu františkánského řádu byla reforma kapucínská, která dosáhla úplné samostatnosti a existuje dodnes.³⁰⁹

---

305 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl, I. svazek, *Žebravé řády*. S. 152 – 153

306 Tamtéž, s. 154

307 Tamtéž, s. 154

308 https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni

309 MATĚJKA, Miroslav Pacifik. *Prvopočátky kapucínskému řádu*. 2. vyd. Praha: Institut františkánských studií, 2005. ISBN 80-239-5094-0., s. 4 – 7

Důležitým mezníkem pro celou františkánskou rodinu byl rok 1909, kdy papež Pius X. vydal listinu *Septimo iam pleno*, ve které se praví, že všechny tři větve I. řádu svatého Františka, tedy františkáni, minorité a kapucíni, jsou zcela rovnocenné, neboť všechny vychází z Františkova učení a všechny tyto řády jsou „větvmi jednoho stromu“.

4.17 Struktura řádu v dnešní podobě

Popsat vývoj a strukturu žebravého řádu založeného sv. Františkem není úplně snadnou záležitostí. Dnešní „františkánská rodina“ zahrnuje množství různých seskupení, počet členů řádu je obrovský. Jsou katolíky a řídí se Františkovou řeholí z roku 1223, která je platná dodnes. „Františkánské hnutí“ je rozšířeno po celém světě. Členy františkánské rodiny jsou miliony laiků, mužů i žen sekulárního františkánského řádu. Tento laický řád bývá nazýván *Třetím řádem* nebo také „*řádem kajících bratří*“. „*Kající řád*“ (*Třetí řehole*), jehož členové bývají rovněž označováni jako *terciáři*, dal vzniknout velkému množství různých řeholních společenství, čítajících stovky členů, mužů i žen. Dále sem patří tzv. *Druhý řád* nazývaný též „*chudé sestry*“ či *Klarisky*, řád založený svatou Klárou z rozhodnutí sv. Františka a *sestry koncepčnísky*, založené Beatricí de Silva. Ale především sem patří desítky tisíc členů *Prvního řádu* (*fratres minores* čili *menších bratří*), kleriků i laiků. Dalším názvem pro *První řád* je rovněž *řád minoritů* nebo *minorité*, byl založen svatým Františkem, je tedy „základním kamenem“ či výchozím bodem „františkánského hnutí“. Již za Františkova života v řádu menších bratří zdaleka nepanovala ve všech otázkách, týkajících se řeholního života, naprostá shoda. Jen opravdu malá část Františkových nejvěrnějších bratří byla ochotna se řídit velice přísnými zásadami Františkovy první řehole. Nicméně k rozštěpení Prvního řádu do tří větví dochází až mnohem později, za pontifikátu papeže Lva X. Jsou to:

- *menší bratři observanti*, „*bratři leoninské unie*“ nebo též *řád menších bratří* – *františkánů* (O.F.M.) – zastánci důsledného dodržování řehole
- *menší bratři konventuálové* nebo též *minorité* (O.F.M. Conv.) – byli otevřeni zmírňujícím výkladům Františkovy řehole
- *menší bratři kapucíni* (O.F.M. Cap.)

Františkánské komunity nalezneme i v anglikánské církvi (*Společnost svatého Františka*) a existují i františkánské komunity, které byly zpočátku anglikánským společenstvím jako např. „*graymorští františkáni*“ (*Společnost smíření*), avšak později přešli do církve římskokatolické.³¹⁰

5 Závěr

Cílem mé práce bylo komplexní vyhodnocení osobnosti sv. Františka z Assisi, jeho životních postojů, myšlenek, názorů a cílů, jichž chtěl dosáhnout. Další část práce je věnována dějinám řádu menších bratří, jeho činnosti, zaměření a změnám, ke kterým docházelo v průběhu jeho vývoje. Nastínila jsem okolnosti jeho vzniku a zaměřila se na události, které se významným způsobem podílely na jeho formování. Zhodnotila jsem, jak se menším bratřím dařilo realizovat cíle, které si stanovili, v praxi.

Ve své práci, jsem vycházela z děl několika autorů, ať již českých či zahraničních, kteří nás zpravují o životě svatého Františka a vývoji řádu, každý autor svým vlastním způsobem a stylem. Jejich vyprávění se liší například podrobností líčení určitých konkrétních událostí, přičemž jednotliví autoři různým událostem zdaleka ne vždy připisují stejnou důležitost. Jak jsem předpokládala, základní kostra životopisu sv. Františka je v dílech jednotlivých autorů téměř shodná, což je logické, neboť se jedná o díla životopisná, spíše zde lze nalézt odlišnosti v detailech. V některých dílech jsou určité, méně podstatné, události autory záměrně vynechávány. V podstatě jsem neshledala mezi životopisy, z nichž jsem čerpala, nějaké zásadní rozpory. Mezi autory knih nalezneme různé osobnosti, například historiky, profesora vyučujícího na Karlově univerzitě Vlastimila Kybala nebo kněze z řehole Menších bratří – Otce Rudolfa Dilonga. Od toho se odvíjí i styl psaného textu. Ve své práci jsem rovněž čerpala z primárních zdrojů – oficiálních životopisů sv. Františka, které byly sestaveny Tomášem z Celana a sv. Bonaventurou.

V části týkající se života Františka z Assisi, jsem se zabývala důležitými okolnostmi a klíčovými momenty, které vedly k přerodu mladého muže z bohaté hodiny, holdujícího bohémскому životu a světským radovánkám v naprostého asketu, který zasvětil svůj život Bohu.

Je důležité zmínit, že František se po celý svůj život řídil zejména zjeveními či viděními, která mu naznačovala další cestu životem. Byl přesvědčen, že je veden samotným Ježíšem Kristem, který mu

---

310 SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. S. 13

v nich ukazuje svou vůli. První zjevení se týkala jeho vlastní osoby, později sehrála tato vidění zásadní roli při vzniku, formování a řízení bratrstva, které založil. O těchto pozoruhodných okamžicích se můžeme dočíst v oficiálních životopisech sv. Františka ale i v mnoha dalších životopisných dílech pojednávajících o tomto světeci.

Je otázkou, nakolik jsou tato zjevení, zdokumentovaná životopisci a kronikáři ve třináctém století opravdu věrohodná, jak dalece jim lze věřit. Domnívám se však, že pokud člověk opravdu něčemu nebo v něco pevně věří, což byl ve Františkově případě Bůh, předpokládám možnost existence těchto jeho vidění i to, že se jimi řídil. Za sebe však mohu říci, že pokud bych měla založit a vést nějaké společenství, postupovala bych úplně jiným způsobem. Řídila bych se svým rozumem, životními zkušenostmi a samozřejmě bych vycházela z příkladů již existujících obdobných společenství, díky čemuž bych se mohla vyvarovat určitých chyb.

Život sv. Františka byl neodmyslitelně spojen s jeho bratrstvem. Co se týče samotného zaměření řádu, každodenní život bratří se skládal několika činnostmi – modlitby, péče o malomocné, manuální práce, pomoc při opravách církevních staveb, žebrání o almužnu, kazatelská činnost. Z dlouhodobého hlediska k nejdůležitějším činnostem řádu patřily misijní cesty a šíření slova Božího. František si přál oslovit co nejvíce lidí a misijní cesty byly velice vhodným nástrojem k uskutečnění tohoto cíle. Bratři podnikali misijní cesty od samotných počátků existence bratrstva. První misijní cesty se uskutečnily již v roce 1209, kdy byli členy bratrstva pouze čtyři muži. Ve svém misionářském díle byli menší bratři poměrně úspěšní. Během několika let podnikli řadu misijních cest, nejprve po Evropě, později se dostali i do Afriky a Orientu (Maroko, Egypt, Sýrie). V Evropě se jim dařilo nejprve ve Španělsku a Portugalsku, ve Francii se sice zpočátku setkali s nedůvěrou, ale později se zde rovněž prosadili. Netrvalo dlouho a v těchto zemích jim bylo povoleno stavět kláštery. S problémy se menší bratři setkali v Německu a Uhrách, což bylo zapříčiněno především jazykovou bariérou. V Africe úspěšní nebyli, neboť zde již měl hluboce zapašněny kořeny islám. Obecně však můžeme konstatovat, že šíření Kristova učení, které František považoval za hlavní poslání řádu, se bratřím postupně dařilo realizovat. Důležitým momentem bylo i založení Třetího řádu pro laiky, což rovněž významnou měrou přispělo k rozšíření členské základny. Abychom si mohli učinit představu o rychlosti růstu řádu menších bratří, uvedu zde jeden příklad. V roce 1257 v období generalátu sv. Bonaventury, čítal řád více než 30 000 členů a byl rozdělen do 32 provincií po celé Evropě.³¹¹

---

311 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 147

Cílem mojí práce bylo rovněž zhodnotit, zda došlo v průběhu existence řádu menších bratří k proměně původních Františkových ideálů, se kterými bratrstvo zakládal. Františkova první řehole vycházela z hlavních evangelních rad – chudoba, poslušnost a čistota. Na první místo kladl František Svatou chudobu, neboť nebudou-li bratři nic vlastnit, nemohou ani o nic přijít. Za své životní poslání František považoval apoštolský život v souladu s evangeliem a sám k sobě byl velice přísný. S bratry jednal sice vlídně, ve všem jim pomáhal a radil, avšak přál si, aby se i oni řídili stejnými pravidly. S tím, jak se bratrstvo rozrůstalo, shledávali někteří členové řeholi jako příliš přísnou. Postupem času se názory na určité otázky řeholního života začaly různit. Rozpory existovaly zejména v názorech na otázku absolutní chudoby ve smyslu řádu jako celku a také na otázku vzdělávání bratří. František byl nucen ze svých ideálů poněkud slevit.

Situace se začala vyostřovat kolem roku 1220, kdy byl František s několika bratry na misijní cestě v Egyptě. Před odchodem ustanovil dva zástupce, kteří měli řád vést po dobu Františkovy nepřítomnosti. V této době se roznesla falešná zpráva, že František v Egyptě zahynul. Františkovi zástupci se dostali do těžké situace. Řád se ocitl v krizi. Situace využili odbojní bratři, kteří začali prosazovat své požadavky na zmírnění řehole a požadovali jejich stvrzení Františkovými zástupci. Bratři Matouš a Řehoř se ocitli v nezáviděníhodné situaci, nakonec však pod tlakem některé změny schválili, například změnu postních pravidel. Situaci v řádu se začala zabývat i papežská kurie. Papež Honorius III. vydává bulu *Cum Secundum*, v které bylo obsaženo nařízení, že každý, kdo se chce vstoupit do řádu menších bratří, musí nejprve projít noviciátem v délce 12 měsíců, ne jako doposud, kdy byli zájemci o vstup do řádu, přijati ihned. Kurii šlo o to, aby se bratrstvo transformovalo v řád se stejnými pravidly, jaká platila pro všechny tehdejší existující řády. Nelíbil se jim například volný kočovný způsob života bratří. Důležitý sporný bod představovala i otázka vlastnictví nemovitostí užívaných členy řádu.

Zásadní zlom pro celé bratrstvo znamenala kapitula, která se konala v září 1220 v San Michelle. Tehdy František abdikoval, řízením řádu pověřil Petra Cattaniho a zároveň požádal o přidělení protektora řádu. Stal se jím kardinál Ugolino z Ostie. Dalším klíčovým momentem byla květnová generální kapitula v roce 1221, kde František představil svůj návrh nové řehole, která však byla zamítnuta. Definitivním řešením bylo přijetí Františkovy nové řehole, která obsahovala kompromisů, v červnu 1223. Období mezi lety 1220 – 1223 přineslo řádu zásadních změn, které donutily Františka částečně ustoupit od jeho původních ideálů. S tím, co se stalo s bratrstvem, se František nikdy nesmířil, neboť ho považoval za svoje duchovní dítě, jehož vedení mu do rukou svěřil sám Bůh. František byl

velice silnou individualitou a je nutné zdůraznit, že rozhodně nikdy neměl v úmyslu založit řád, neboť by mu to v jistém smyslu svazovalo ruce.

Pokud mám vyjádřit svůj názor na sv. Františka, domnívám se, že byl opravdu mimořádným mužem. Jeho životní příběh, ačkoliv je protkán mnoha legendami, mě oslovil. Je až neuvěřitelné, co člověk dokáže, má-li ušlechtilý cíl a je přesvědčen o jeho správnosti. Troufám si říct, že žádná další podobně výrazná osobnost ve vztahu ke křesťanství neexistuje, o čemž jistě svědčí Františkovo svatořečení papežem Řehořem IX již dva roky po jeho smrti. František vynikal svou mimořádnou osobností i svým dílem. Zasloužil se o obrovské rozšíření křesťanské nauky a své poslání vnímal velice zodpovědně. Vykonal mnoho záslužných činů, pečoval o malomocné, zasadil o založení druhého řádu, ženské odnože řádu menších bratří a inicioval vznik třetího řádu, přístupného pro všechny. Františkovy myšlenky a cíle byly správné, jen přístup, který si zvolil k realizaci svých plánů, byl dle mého, poněkud extrémní. To byl i důvod pozdějších rozporů uvnitř řádu. Nicméně Františkovy myšlenky jsou stále aktuální. Patří k nejoblíbenějším světcům a i v současné době je uznáván a uctíván miliony věřících po celém světě.

Ani po Františkově smrti se situace v řádu neuklidnila. Stále tu existovaly dva tábory, jedni trvali na doslovném zachování Františkovy řehole a jeho původních ideálů, druzí byli nakloněni změnám a různým zmírňujícím výkladům. Ale ani v těchto dvou skupinách nepanovala jednota v tom smyslu, že různé odnože požadovaly různý stupeň dodržování řehole. Několik papežů i dalších významných osobností řádu se pokoušelo krizi vyřešit a řád nějakým způsobem stabilizovat. Postupně byla vydána řada papežských listin, které se snažily o podrobný výklad Františkovy řehole. Pokusy o narovnání sporů v řádu a jeho stabilizaci trvaly celá čtyři století. Bohužel názorová pestrost byla příliš velká. Situace se vyhroutil v první čtvrtině šestnáctého století, kdy na generální kapitule v Římě v roce 1517 došlo k rozštěpení řádu na dvě samostatné větve – *konventuály* (ti, kteří byli nakloněni změnám) a *observanty* (důsledné zastávce dodržování Františkovy řehole). Tím ovšem dělení ještě neskončilo. Z observantské větve se vyčlenila ještě další skupina, která získala samostatnost. V roce 1528 došlo k ustavení samostatného řádu *kapucínů*.

V současnosti se *řád menších bratří* (Fratres minores) neboli *první řád* (mužský řád) skládá ze tří samostatných větví: *menší bratři konventuálové*, *menší bratři observanti* a *menší bratři kapucíni*. Pod Františkány spadají ještě další dva řády : *řád chudých sester* či *paní* neboli *druhý řád* a *třetí řád* neboli „*kající řád*“ který je určen laikům obojího pohlaví.

I přesto, že řád menších bratří prošel během svého vývoje mnohými proměnami a nevyhnul se ani vnitřním rozporům, byl a stále je obrovským přínosem pro šíření křesťanské víry a kultury. Členové řádu se vždy těšili značné oblibě, zejména pro svou prostotu a blízkost k obyčejným lidem. Byli vyhledávanými kazateli i zpovědníky. Díky mnoha misijním cestám se řád brzy rozšířil po celé Evropě. Menší bratři však podnikali misie i do velice vzdálených destinací jako Čína, Indie, Srí Lanka, Filipíny, Japonsko, Kambodža, Afrika, země Orientu, Amerika, Jižní Amerika – Ekvádor, Peru. Později působili i v Brazílii, Chile a Mexiku.³¹²

František svou charismatickou osobností formoval řád menších bratří mnohem více než například sv. Dominik řád kazatelů. Františkovo bratrstvo bylo zcela výjimečné tím, že se menší bratři zřekli klášterní tradice (monasticismu), tedy života v izolaci, v odloučení od světa, ale spojili klášterní ctnosti – poslušnost, čistotu a chudobu s aktivním působením mezi lidmi. Toto nové prožívání apoštolského života mělo ve své době obrovský ohlas, který se promítl i do následujících historických období. Díky svému způsobu života, vycházejícího ze skromnosti, pokory a zájmu o chudé a potřebné, založil František nový systém dobročinnosti (milosrdné skutky, péče o nemocné či jinak znevýhodněné osoby), čímž vytvořil nový sociální vzor založený na lásce k lidem.

---

312 BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. S. 235

6 Seznam použité literatury a pramenů

Publikace

- BUBEN, Milan, Michael. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, I. svazek, Žebravé řády*. Praha: Libri 2006. ISBN 80-7277-088-8.
- CARDINI, Franco. *František z Assisi*. Přeložil Vítězslav PAVLÍK. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-290-x.
- DILONG, Rudolf. *Světec z Assisi: nový pohled na život svatého Františka z Assisi*. Praha: Řád, 2011. ISBN 978-80-86673-05-9.
- GREEN, Julien. *Bratr František*. 2. vyd. Přeložil Anděla JANOUŠKOVÁ. Brno: Cesta, 2001. ISBN 80-7295-015-0.
- Historia Franciscana : katalog výstavy pořádané k 400. výročí příchodu bratří františkánů do kláštera Panny Marie Sněžné v Praze(1604-2004)*. Autor Petr Regalát BENEŠ, Petr HLAVÁČEK, Jan KAŠPAR, Jitka KŘEČKOVÁ. Provincie bratří františkánů, Praha 2004.
- CHLÍBEC, Jan. *Bernardinské slunce nad českými zeměmi*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2556-2.
- CHLUPOVÁ, Klára. *Svatý František Serafínský: volné zpracování životopisu sv. Františka z Assisi podle P. Bonaventury J. Wilhelma*. V Brně: Konvent minoritů, 2009. ISBN 978-80-903395-3-8.
- KYBAL, Vlastimil. *Svatý František z Assisi*. Brno: L. Marek, 2006. Pontes pragenses (L. Marek). ISBN 80-86263-84-3.
- LE GOFF, Jacques. *Svatý František z Assisi*. Praha: Vyšehrad, 2004. Kulturní historie. ISBN 80-7021-651-4.
- MACVICAR, Thaddeus. *Františkánští Spirituálové a kapucínská reforma*. Přeložil Miroslav Pacifik MATĚJKA. Praha: Provincie kapucínů v ČR, 2015. ISBN 978-80-905228-6-2.
- MATĚJKA, Miroslav Pacifik. *Prvopočátky kapucínského řádu*. 2. vyd. Praha: Institut františkánských studií, 2005. ISBN 80-239-5094-0.
- NEUBAUER, Zdeněk. *O svatém Františku*. Praha: Malvern, 2006. ISBN 80-86702-21-9.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav, ed. *Františkánské prameny*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-073-x.
- ROUGIER, Stan. *František z Assisi: básník a prorok*. Brno: Petrov, 1990. ISBN 80-85247-00-3.
- SHORT, William J. *Chudoba a radost: františkánská tradice*. Přeložil Mlada MIKULICOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. Dějiny křesťanských spiritualit. ISBN 80-7192-779-1.
- ŠTIVAR, Bonaventura J., ed. *Františkánské prameny*. Velehrad: Ottobre 12, 2003. ISBN 80-86528-24-3.

Internetové zdroje

BECKWITH, Barbara. Francis of Assisi. Priest [online]. 2012, vol. 68, no. 10, s. 23 [vid 2020-10-22]. ISSN 0032-8200. Dostupné v SVK PK z db fy EBSCO nebo také prostřednictvím vzdáleného přístupu z: <https://svkpk.cz/eiz>

PRYDS, Darleen. "Conforming himself to the poor" Laity as Co-Creators of the Franciscan Tradition. Franciscan Studies [online]. 2019, no. 77, s. 41- 43 [vid. 2020-10-23]. ISSN 0080-5459. Dostupné z: doi:10.1353/frc.2019.0005 Dostupné v SVK PK z db fy EBSCO nebo také prostřednictvím vzdáleného přístupu z: <https://svkpk.cz/eiz>

Stránky catholica [online]. Dostupné z URL: <http://catholica.cz/?id=4796> [cit. 21. 3. 2021]

Stránky catholica [online]. Dostupné z URL: <http://catholica.cz/?id=5240> [cit. 21. 3. 2021]

Stránky kapucíni [online]. Dostupné z URL: <https://www.kapucini.cz/domains/kapucini.cz/index.php/historie/947-kapucinske-prameny> [cit. 17. 3. 2021]

Stránky cs.wikisource [online]. Dostupné z URL: https://cs.wikisource.org/wiki/Ottův_slovník_naučný/Františkáni [cit. 19. 3. 2021]

7 Resume

The goal of this thesis was to paint a complex picture of the character of Saint Francis, to describe the transformation of a young man from rich family into an ascetic completely devoted to serving God. I followed the changes in his behaviour and attempted to capture key moments that significantly contributed to the formation of Francis's opinions and that led him to make important decisions affecting his subsequent life. Key factors that formed his personality included revelations or visions, upon which he based important decisions. Francis was convinced that he was led by Jesus Christ himself, who was revealing his will to Francis. Early revelations concerned Francis's own person, later visions played a role in the creation, formation and direction of the brotherhood that he established.

The second part of my thesis deals with the development of the Order of Friars Minor. One of the main goals of this thesis was to track the changes of Francis's brotherhood (later an order) during its evolution. I also focused on how successful were Francis and his friars in implementing the ideas and plans that they set for themselves in practice. I observed to what extent did Francis manage to preserve his original values and ideals, with which he created the order. Another focus was the operation of the order, its organizational structure and the day-to-day lives of the Friars Minor. The final part of my thesis inquires into the development of the Order of Friars Minor after Francis's death and the struggle for preserving the ideals of the order.

Even though the Order of Friars Minor underwent many transformations during its history and it wasn't spared from inner conflicts either, it still significantly contributed to spreading Christian faith and culture. Francis's charismatic personality shaped the order much more than for example Saint Dominic did the Order of Preachers. Francis's brotherhood was exceptional in that the Friars Minor abandoned the monastic tradition (i.e., life in isolation from the outside world) and instead they combined the monastic virtues – obedience, purity, and poverty – with an active participation in society. This new experience of apostolic life elicited a very positive response in its time, which reverberated into subsequent historical periods. Due to his way of life, stemming from modesty, humility and a concern for the poor and needy, Francis established a new system of philanthropy (charitable deeds, care for the sick and disadvantaged), a role model for society based on love towards people.

